ISSN 0155-0128

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

COLIN L. RUBENSTEIN — Lebanon and After ... 1
ERWIN FRENKEL — Secular Jewish Tribalism ... 4
DOROTHY HALL — Thoughts of My Father (Poem) ... 7
Smoke Drift (Poem) ... 7
RUTH TEICHER — "they didn't get me this time" (Poem) ... 7
"The Homes" (Poem) ... 7
GEDALIAH SHAIAK — Yitzhak Kahn — The Uncompromising Essayist ... 8
COLIN GOLVAN — The Golem in Israel ... 9
J. A. JACONO — London Bridge (Poem) ... 10
STAN ROBE — The Art of Charles Aisen ... 10
STANISLAW WYCODZKI — Snow ... 12
ALAN COLLINS — "Eubalong" ... 14
BASIA PERLBERGER — The Cycle (Poem) ... 16
BOOK REVIEWS — Kaddish and Other Poems ... 16
The Spike ... 17
Children of the Ghetto ... 18

PRICE $1.50

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia No. 5 (34) November/December 1982

THIS YEAR

AND EVERY YEAR

Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE
IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

18th FLOOR MLC BUILDING
303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.
TELEPHONE: 62 0041

Printed by York Press Pty. Ltd., 1-19 Hoddle Street, Abbotsford for the Publisher
M. Aizenbud, 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185 Australia

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

NOVEMBER/DECEMBER 1982 **MELBOURNE, AUSTRALIA**

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

LEBANON AND AFTER

by Colin L. Rubenstein*

One of the most notable, and perturbing, features of the War in Lebanon has been the hostile attitude towards Israel by a large portion of the media in the West and the almost unparalleled display of distortion, fabrication and gross exaggeration in their coverage of Israel's actions and motives. Commentators, editorialists and 'informed' authorities have had a field day in outdoing one another in regurgitating myths, fantasies and outrageous allegations, reflecting ignorance of Middle East political realities, or double standards and selective condemnation and indignation of breathtaking and malevolent proportions.

While this hostile and biased coverage could to some extent be explained by some novel features of this war — that Israel's immediate survival was not at stake, dissent within Israel, and the bloody destructiveness of urbanized and relatively protracted conflict relentlessly and simplistically portrayed by the media — one must probe more deeply for an adequate explanation. For the mobilisation of opinion has been turning against Israel for several years, prior to the Lebanon operation, and prior to the election of the Begin Government in 1977 because of the persuasive dissemination and growing acceptance of the following false assumptions concerning Middle East realities: that the Camp David Accords are inadequate as a basis for seeking peace in the Middle East, have run out of steam and an alternative plan is required; that the PLO has genuinely moderated; that the Saudis too represent a moderate force in the pursuit of peace; and that the main blockage in this pursuit is continued Israeli aggression and intransigence which therefore requires sustained American and Western pressure to force it to act in its own best interests. I suggest that these assumptions are fundamentally erroneous, that the primary and bedrock difficulty has been the inability of the PLO and rejectionist Arab world to following the Egyptian example and psychologically and politically adjust to the reality of Israel.

While this false image forms the general framework within which many have responded violently to Israel's Lebanon action, additional factors, however, must be adduced to explain both the degree and extent of resentment generated. One factor stems from a perceived role reversal in which Israel is now cast as cruel Nazi Goliath and Palestinians as David, the underdog and the new Jews, these perverse semantic techniques reaching contemptible depths in the 'final solution', 'genocide', 'holocaust' and Nazi parallels bandied around so willingly during the Lebanon operation. Another source of hostility to Israel stems from inherent Soviet and Third World anti-American and anti-Western interests, recognizing as they do the irreplaceable strategic and political asset democratic Israel represents for the West in the Middle East. The ability of Israel to militarily defeat a self-styled 'liberation' organization, has probably irritated a raw and partly envious nerve in post-Vietnam America. Finally, the extremely outspoken and hostile reaction of significant elements in the Christian Church highlights another powerful factor — the determination to portray Israel and the Jews acting immorally with blood stained hands, thereby, perhaps, providing some psychological relief to a Christian world well aware of its historical role in creating anti-Semitism.

Paradoxically, in the aftermath of Israel's action in Lebanon the gaps between these mythical false assumptions and Middle East realities are clearly exposed. Further, I would argue that on balance, despite the damage to Israel's image and the political costs expended, and after the Reagan plan, the Fez summit, the Gemayel assassination and Sabra-Shatila massacres, positive opportunities have been created for Israel, the West and those forces genuinely interested in Arab-Israeli co-existence. Peace for the Galilee has been achieved, international terrorism and Soviet interests significantly dented, chances for the liberation and reconstruction of Lebanon created and, by crippling extremist PLO and rejectionist elements, a serious obstacle towards genuine progress in the accommodation of Palestinian rights through the Camp David process reduced.

MYTHS EXPOSED BY ISRAEL'S ACTION

1. Perhaps the most widespread mirage has been the alleged moderation of the PLO in recent years. While there are clearly differences between the constituent PLO splinter groups, unfortunately even the so called moderates still cling to a philosophy, evident in recent statements as well, and continued behaviour, which indicates unrelenting commitment to the goal of Israel's disappearance and destruction as a pre-requisite for the attainment of their version of Palestinian national rights. The PLO in its form prior to evacuation from Beirut in late August 1982 was simply not interested in, nor able to conduct, a process of negotiation with Israel. Its extreme and uncompromising hostility had set itself on a course of destruction and self-destruction, also entailing earlier savage conflicts and casualties in wars with Jordan in 1970-71 and Syria in 1975-76.

* Dr. Colin Rubenstein is Lecturer in Politics at Monash University and President of Australian Academics for Peace in the Middle East.

Indeed, it is critical to appreciate that the fundamental reason for the stalling of the Camp David autonomy negotiations has been the total and unrelenting opposition to this process by the PLO and its ability to exercise effective leverage on the West Bank and Gaza to prevent any Palestinian participation in this process. There was, indeed, considerable West Bank and Gaza support for Sadat from Palestinian moderates in the early days after his first visit to Jerusalem in November 1977. The PLO, however, moved swiftly and effectively through the use of terror, intimidation and a series of assassinations in the months and years ahead to foil the growth of any support for Camp David. Through a combination of terror methods, and the use of extensive political patronage, the PLO has been able to exercise predominant influence on the West Bank at a public level in the last several years.

While Israel and Egypt tacitly accepted the pro-PLO mayors as the likely participants in the autonomy negotiations, thereby allowing a PLO role in negotiations without having to compromise itself by dealing directly with Israel, it became patently clear that even this compromise was unacceptable to the PLO. They could not allow the participation of any pro PLO mayors for fear of undermining their claim to be the sole representatives of the Palestinians and because of inherent suspicion between central leadership and their West Bank representatives.

At bedrock, the PLO has totally rejected any negotiating process that implied, in any form, recognition of Israel. For the harsh reality has been, despite soothing words whispered by PLO 'moderates' into t ive ears of Western academics, politicians, journalists, religious leaders and self-appointed experts, that the PLO has unrelentingly adhered to its National Charter — adopted in 1964 when Israel did not occupy the West Bank and Gaza — by refusing to agree to any accommodation with Israel and by its continued commitment both in deed and word to the elimination of Israel. As long as the PLO pursues the key points of its Charter — that the establishment of Israel was and remains illegal, that Palestine (defined as the whole area of the British Mandate) is the homeland of the Arab Palestinian people, that armed struggle is the only way to liberate Palestine, that most of the Jewish population would be expelled from a Palestine state, that Jews do not have historical or religious ties with Palestine, that Jews do not constitute a Nation, and that Israel is the base for world imperialism — it is impossible to see how it could be taken seriously by any of the Camp David participants as a suitable negotiating partner. In particular, it is hardly unreasonable that Israel considers engagement in political negotiations with this type of organization as tantamount to acting as an accomplice in its own suicide.

Furthermore, the PLO's deliberate strategy of attacking primarily civilians and of clothing its military arm with civilian protection — in refugee camps, apartment blocks, schools and hospitals — has maximised the loss of innocent life. Having held Northern Israel and Southern Lebanon at ransom, even its occupation of West Beirut was tantamount to holding that city's civilian population hostage. Moreover, overwhelming evidence now exists documenting the key role played by the PLO in Southern Lebanon, with Soviet co-operation, in supporting and nourishing international terrorism of both the extreme right and left, the destruction of which is a significant achievement for Western interests in general.

The PLO's rejectionist position, engagement and nourishment of international terrorism to an unprecedented degree in Southern Lebanon in the last few years, made it perfectly clear that its determination to destroy Israel by armed force, no matter how fantastic in reality this always was, has been reaffirmed, and its interest in a West Bank and Gaza PLO State simply to be understood as the initial stage in this final solution.

It is in this context that the PLO had become the major obstacle to furthering the Camp David autonomy negotiations and the genuine opportunities it offers for initial Palestinian self-rule and the building of mutual confidence between Israel and its neighbours. It is also for this reason that crippling the PLO both militarily and as a rejectionist political organization has become a major pre-requisite for the furthering of Palestinian rights.

The always dubious claim that this rejectionist PLO solely represented Palestinians can now be somewhat more accurately assessed in the light of the indifference not only of Arab States to its plight during the Beirut evacuation but growing awareness amongst Palestinians about the savage costs to them resulting from the PLO's extremist and uncompromising strategy. The extent to which West Bank support for the PLO leadership has been ritualistic and rhetorical rather than firmly rooted can now be more keenly probed, and the emergence of moderate Palestinian elites, whatever they are called, to be more realistically expected in the aftermath of Lebanon.

2. Another myth exploded for all willing to see is that Lebanon, contrary to the notion of having been a sovereign independent country, has been a totally fragmented, divided and bizarre militarized battle field over the last decade, over eighty thousand people having been killed in this period and the country effectively occupied by PLO and Syrian forces. The PLO, in fact, through force and terror established their own heavily armed mini-State in Southern Lebanon and must bear heavy responsibility for the massive fatalities and destruction suffered in that tragic country. The genuine welcome given to Israeli soldiers by Moslem, Druse and Christian Lebanese communities alike, simply reflects their relief in being liberated from PLO occupation, terror and oppression.

Syria, unrelenting in its hostility towards Israel, has never really respected the separate identity of Lebanon, a country it has traditionally regarded as part of 'Greater Syria'. Effectively, Syria openly invaded Lebanon in 1976 under the guise of an 'Arab deterrent peace-keeping force'. Turning first against the Left and the PLO, and then against Lebanese Christians, and behaving like an occupying power with annexationist objectives, the Syrian Alawite regime has great internal problems of its own. It ruthlessly repressed uprisings in northern Syria recently resulting in some ten to twenty thousand deaths and its agents have also perpetrated terror in Lebanon, Europe and even against various Arab countries. Syria's aim of turning Lebanon into another confrontation state against Israel has been only too clear and its deployment of Sam 6 anti-aircraft missiles in the Bekaa Valley in April 1981 represented a potentially significant restriction on Israel's defence capacity.

3. Myth, indeed falsification, has also surrounded embellishments of Israel's intentions in entering Lebanon. The aims have not been to occupy Lebanese territory or eliminate en masse Palestinians. Rather, Israel's action was both necessary and justified on the grounds of self-defence, in accordance with international law, to protect the security of its citizens both at home and abroad. The attack on Ambassador Argov were merely the culmination of protracted terrorist activities and systematic violations by the PLO of the ceasefire entered into with Israel in July 1981. Since then, over 150 incidents involving mines, bombings, shootings in Israel, the administered territories and throughout the world against civilian Israeli and Jewish targets have occurred. Moreover, the PLO utilized the ceasefire to build up an extensive military infrastructure and resources in southern Lebanon, the destructive intent of which was made obvious by the intense PLO shelling of northern Israel on June 5 which caused widespread damage and fatalities. This created a no-choice option for Israel, enabling the nation to move initially with virtual complete consensus and determination to protect its security and integrity.

Israel's objectives have been to protect its own citizens from real PLO attack and threats in Northern Israel and elsewhere, and by sufficiently crippling the PLO's political credibility, leadership, and military infrastructure, to greatly reduce its destructive influence in Lebanese and regional politics. It is in this sense, that breaking the PLO's military and nerve located in West Beirut was an integral part of the strategy.

CREATIVE ACHIEVEMENTS AND OPPORTUNITIES

Although the media's war against Israel has perpetuated myths and peddled disinformation, an accurate understanding of realities will also enable a clearer perception of the very positive outcomes and opportunities that Israel's action has created, even acknowledging, as one must after the tragic Beirut massacres, that this has been at considerable political cost.

First, and foremost, peace for Galilee has been accomplished, and Israel has protected its own citizens through pushing the PLO out of southern Lebanon. The obvious threat to Israel implicit in the Syrian missile batteries located in the Bekaa Valley has also been removed.

Again, by debilitating important components of international terrorism, significantly weakening Soviet interests in the area and demonstrating the technical superiority of American military equipment, the West's strategic and political interests have been well served, developments well understood by anti-Western blocs.

Further, by crippling the PLO in Lebanon and aiming to secure the withdrawal of what are widely regarded by many Lebanese as Syrian occupying forces, the action has given Lebanon the chance, given appropriate international support, to restore its independence and territorial integrity and to reconstruct its political system, hopefully based on a democratic and equitable power sharing Christian, Druse, Sunni and Shiite Moslem communities. Despite the tragic, yet in the circumstances, inevitable damage and casualties, this feeling of liberation amongst Lebanese is already obvious.

Finally, reducing the power of the rejectionist PLO leadership and its military option has removed a major obstacle to furthering the attainment of legitimate Palestinian rights by enabling those moderate Palestinians, and perhaps Jordanians, to accept the long-standing Egyptian and Israeli invitation to join in the Camp David West Bank and Gaza autonomy talks, free from the threats of PLO intimidation.

It is critical to appreciate that as a result of the Lebanon operation events have become very fluid — Prime Minister Begin offered confederation to Jordan, President Reagan has declared his plan, the Fez Summit took place, and we have seen King Hussein and Mr. Arafat embracing in Amman. There are, to be sure, key flaws in the Reagan plan and limited movement in the Arab League's position. Nonetheless, the diplomatic and political pressure has now been placed on Jordan, the PLO and the Arab world by the American identification of the next key hurdle to be straddled. As President Reagan, Mr. Schultz and Vice-President Bush have stated in key speeches during September and October 1982, it is time for the Arab world to genuinely come to terms with Israel's existence and clearly, explicitly and unequivocally recognize Israel as the pre-requisite for further negotiated progress.

Whether some current PLO leaders, having been converted to a political and diplomatic option, re-emerge in future negotiations will depend on their genuine acceptance of Israel's right to exist and a commitment to a negotiating strategy, a conversion that will have to be demonstrated over time to ensure its authenticity both in belief and behaviour.

We are, indeed, likely to witness splits within the PLO and if, as we are often told, there are PLO moderates ready to permanently live alongside Israel, now is the appropriate time for them to make their position clear.

Given a spirit of accommodation and understanding, trust could develop during the interim five-year period for the proposed self-governing authority, facilitating the ultimate emergence of more permanent arrangements acceptable to the parties involved. While the Israeli and Egyptian versions of autonomy clearly differ, neither country has prejudged what the outcome of the negotiated peace process would be, and both are showing how prior intractable differences can be resolved given the acknowledgement of mutual rights to peace and security.

CONCLUSION

Clearly a watershed has been reached in the area. Hopefully momentum will gather to encourage creative, positive outcomes. Peace-building, however, is a gradual process requiring negotiation and compromise, by-passing the many pitfalls posed by radical, rejectionist and destabilising forces on the way. While a most fragile situation, the guarded optimist hopes the positive opportunities now available can be effectively, if slowly, built upon.

SECULAR JEWISH TRIBALISM — A personal view

Erwin Frenkel

Traditionally the Jewish people has faced two threats to its survival, namely physical extermination, and leakage of population, through assimilation, enforced or voluntary.

The **physical** threat to **existence** posed no threat to group **identity** or personal identification with the group. Quite the contrary, it **promoted** and **reinforced** identity.

However, until the time of Haskala and emancipation from the ghettos, religion was the single venue of identification available to the individual, irrespective of religious conviction, or inclination. As for cultural self-awareness, that was confined to a small elite.

The advents of Zionism and the Bund, towards the end of the 19th Century changed that situation. Suddenly there was a venue of identification, an intellectual McDonald's, for the secular Jew. Although the two mass movements were diametrically opposed to each other in their diagnosis of the Jewish problem and its solution, they had three elements in common. Both were reactions to oppression by the Czars; both aimed at normalisation of Jewish individual existence; and both provided venues of tribal identification outside the traditional religious framework. The secular Jew could finally "emerge from the woodwork" and he did.

Zionism and the Bund completed the trend started by Haskala, in fact they were its logic consequence. However, Zionism eventually culminated in the State of Israel, while the "Bund" was betrayed, long before 1948. As a consequence the secular Jew was left "high and dry", deprived of his venue of identification. Unless he prayed to the god of Abraham Isaac and Jacob, or lived in Israel, he lacked a venue for "ritualised tribal identification", which — as Eric Fromm has pointed out — is one of the fundamental psychologic needs of human beings. The American scene of splinter cults, which has spilt over to other western countries, shows how right Fromm was. The failure of organised religions to refurbish their stocks of ideas and to make them compatible with current templates of thought and knowledge, and yet populist, created a vacuum, which made the lunatic fringe — the tip of the iceberg — more vulnerable than the rest. It made them sitting shots for pied pipers.

The Bund's throat was cut by Lenin, Stalin and Hitler. It has become a "dor hamidbar" cast into the wilderness by infamy and history. It has been reduced to fumbling. The Zionists, after the creation of the state, did not fare much better. Notwithstanding the law of return, the "galuth Jew" merely had the right to belong. Without aliyah — as the big white chief, Ben Gurion insisted — he didn't belong, but was merely a friend of Israel, along with non Zionist Jews.

While periodic pilgrimage undoubtedly helps maintain a sense of affinity, the question is whether this is good enough.

The question raised is obviously a personal one. I am a tribal secular Jew. I identify with the Jewish group, with its present hopes, and its countless injuries in the past. I identify with many aspirations of that group, as articulated by its intellectual elite through the ages, but stripped of the religious wrapping in which the package has come for so long, and I do not live in Israel.

The religious Jew is adamant that you cannot hold on to the content without the wrapping. There is some truth in that, as the reconstructionists recognise (who, as one Rabbi put it, "eat Kosher but think trefe"). However, to call a spade a spade, the wrapping is **not** the content. It is more akin to a "Vereinsabzeichen" (a joiner's badge). It makes you a "card carrier".

Observance is elevated by the religious, to a status it does not deserve, except in the eyes of children, for whom this is not only sufficient for identity, but to whom no other path is open.

The fundamental problem is a catch 22 situation. The Rabbis, self-appointed keepers of the flame, are experts (mumches) on Rabbinic law (Halacha), but since there is no sanhedrn to ordain them, they have no special status in that law, and hence no authority to change it. Although they are "not allowed to issue (new) g'zeroth, which will be disobeyed, "lest they bring the law into disrepute", they do not mind leaving intact old laws which will be disobeyed or resented. They ignore the hint that ultimately it is the community as a whole which defines its mores. Maimonides was a wise man when he warned against the creation of a professional "clergy". It was the professional rabbi who calcified Halacha.

Identification for a secular adult with a particular "tribe" and or culture can rest on two types of foundations, one negative, one positive. In my case it is based on both.

The **negative** foundation is this:

a) as I look at the smorgasbord of alternative ideas, there is not one which I find more palatable. (There is humanism, of course, perhaps even scientific humanism, but **that** is **not** an alternative. It is the essence of Judaism, as I understand it).

As for the **positive** foundation:

b) it vests in the assessment, endorsement and acceptance of a historic role accidentally assigned to our people (against the will of the majority, which dropped out in the course of history), partly by external pressure, and partly by a growing capacity for alienation, which became — as time went by — the conspicuous badge of those remaining in "the club".
   We were an "am K'She oref" (a stubborn unruly people) to begin with, and external pressure made for the survival of the **most** pigheaded. At the same time we became the "barometer of civilisation".

The Jew, perpetual victim of a passing parade of establishments, became the perpetual disestablishmentarian. In doing so, he remained true to his intellectual origins, a purveyor of counterculture ideas, consciously or passively. He also remained hated for that reason. Because of that, he was given extra hurdles to jump, he became a good hurdle jumper, and thus added cause for resentment. He was therefore frequently singled out for scapegoat duty. Through a process, called "projection" by the psychologist, the Jew became an abstract concept, the embodiment of all human failing. He was

forward and clannish, a communist and a capitalist. Lately he has been called a terrorist by terrorists, and a racist by the most virulent racists on earth. When Hitler came to power in Germany the Jews who represented less than one per cent of the population, had as many Nobel Prizes, absolutely, as the rest of the Germans. The Germans concluded that Jews are inferior and therefore must not breed with Germans, lest they pollute the Aryan stock.

Both foundations require knowledge. In other words the venue is not available to the ignoramus, while flag waving and religious observance are.

Preoccupation with the subject matter — the true essence of Rabbinic Judaism, in addition to its commitment to logic — provides both reinforcement and the capacity to evaluate, with the limits of individual potential.

Knowledge of the alternatives provides the power of comparison. Moreover, this approach does not alienate the most gifted. As you can see, I am quite confident that our core concepts are "winners", once the cobwebs are cleared away, and we stop suffering from what Max Dimont calls "biblioslerosis". The key to this approach is unfortunately outside "the Rabbi's paddock". He is trapped in the concept of Bible, Mishnah and Talmud as sacred revelation. It is this position which makes him ineffectual as a cultural leader, since it commits him to a misrepresentation of our historic self, blinds him to the situations, motivations and origins of our cultural norms, and so precludes an adult ethnocentric (Ahad Haam) or anthropocentric (Gordon) concept of tribal identity. Although this approach does not cast out the non-believer (af al pi sh'chata, yisrael hu) — the majority — it ignores him.

The T'nach, Mishna and G'mara can be treated as sacred revelation: **or** as literature, dramatic, and legal, in other words as archaeological artefacts, some amongst many, repositories of folklore, ancient social science etc.

While it is neither possible nor functional to give children an honest picture of our historic origins and social concerns, it is equally impossible to "sell" folklore as history to bright teenagers, unless you ruthlessly preclude their access to knowledge which could raise doubts. The ideal son, the Haggada tells us, is the one who asks pertinent questions: "why are we behaving the way we do?" The nasty son is a sneering knocker, the simpleton is a slow learner, but the ultimate troglodyte is "the fellow who does not know how to ask", our definition of an idiot.

Except for the Lubavitcher, the Addas Yisrael, and certain Elwood Talmud Torah elements, whose insights are unbalanced, and whose identity is purely religious, the rest of the community is either indifferent (culinary/inertia Jews) and/or collects money, and/or "wears religion as a social dress accessory", sporting a "Jewish church" as one of the mezuzzahs of the middle class, alongside the Volvo or Jaguar. It is 'class' to have "one of them".

Since our society is still pluralist, in spite of Hartley's unceasing efforts to put Yassar Arafat into everybody's muesli, there is no pressure to conform. Quite the contrary, it is "in" to seek and to have identity, even fake identity, if there is nothing more substantial on offer. The sad fact that there is nothing more substantial on offer than processed predigested pap, is the fault of our "teachers".

Why do I think the way I do?

I grew up in a traditional Jewish home, partial to Jewish ritual practice but not zealot in posture. Biblical and Talmudic writings were offered to me uncritically, but not in a spirit of indoctrination. It was up to me what I made of it. My formal teachers attempted indoctrination, and offered it all with a "manufacturer's guarantee", according to which everything taught was in fact traceable directly to God on Mt. Sinai. However, this posture received no backing at home.

My father poked gentle fun at the irrationality of the pious. His favourite story, which also became mine, told of two Jews from different congregations, who bragged about their Rabbi's prowess. Said "A": "My Rabbi talks with God". "B" immediately bristled: "How do you know?" "A" kept his cool: "The Rabbi said so". "B" considers this "proof" inadequate. "Suppose the Rabbi lies? "A" suggests knowingly: "You fool. Do you think God would talk to a liar?" My father was a "professional Jew". When I was 16 I asked him: "How many of the traditional rules would you observe if you were not a professional Jew?" He thought about that for a while. "Well", he came back "it is a very dirty question (eine sehr gemeine Frage) to begin with" . . . "I would keep most, but for a lesser number of reasons".

I had to leave home a year later, and never saw him again. Still, we corresponded for another four years. Although he never stated it to me in these terms, I was too young I suppose, I would in retrospect classify him as a "conservative" with "reconstructionist" leanings. He was a Zionist (Mizraehi), and a half hearted social democrat. My mother was always observant when she thought people were watching her. She either did not believe in a God, or, alternatively, could not bring herself to believe that he was petty, like people. We never discussed the subject. My three sisters shared my mother's attitudes, and showed more interest in the culinary side of Judaism than its philosophic or legal finesse.

I was pressured to familiarise myself with the scriptural material, but I was under no pressure to accept it at face value. It was clear that my father did not accept it that way, but, if he had a coherent alternative view, he did not impose it on me. What came across to me, was his conviction that one must keep asking and probing, to find out what the contributors and editors were up to. Irrespective of whether or not there was a God, the contributors and editors were people, and as such they were manipulators, inspired or mischievous, as the case may be. They were either nettled by the facts they resented, and/or they had visions of what ought to be. On the other hand they may have been no more than power mechanics. Most likely their motivations derived from a mixture of all these components.

There is a tendency for accounts of Biblical and Talmudic writing to be deferential. The worth of such compromise is doubtful, though it may earn high marks for tact. Intellectually no compromise is possible. Revelation is either revolutionary or evolutionary. The scriptures, particularly the "old Testament", were either revealed on Mt. Sinai — and, according to Talmudic tradition, the Talmud along with it, in oral form — or else they were developed in the course of time and not necessarily by the "Jews" alone. No one can prove that God **does not** exist and **did not** write the Torah on Mt. Sinai, "with fingers of fire", or that he **did not** create the world in six days; **and no can prove he did.**

Unlike Phillip Adams, I do not claim to know whether God exists or not. However, given the qualities one attributes to a universal, truthful, ominscient, benevolent God, it is not possible to assume he wrote the five books of Moses. The imperfections of authorship and God's assumed perfection are not compatible. The rejection of divine authorship is therefore much more compatible with the assumption of a perfect God, than the acceptance of divine authorship. Consequently a critical attitude to our literature is quite compatible with a belief in God.

The negative part of my posture is due to the traumas of my youth. Most people born in a country feel a securely integral part of the people which inhabits that country. Group identity is given and taken for granted, the "orgy-porgy" attending to it, flagwaving, jingoism et al. is a matter of local preference. It was not so in my case, nor the case of any other Jew born in Vienna after World War I. I was born in Vienna which had a population of 300,000 Jews, of whom about 140,000 had declared themselves "Konfessionslos" (without religion) in order to escape the "Kultusssteuer" (a "cult levy" collected by the state and paid to religious authorities). These people acted in an ostrich-like manner. Since social democrats and communists were as a rule non-religious or anti-religious, and these non-religious Jews were mostly of the same political bent, they felt part of that sub-group.

Relying basically on wishful thought, they deemed themselves accepted. As a consequence they were particularly vulnerable, and felt particularly shattered when their delusion was unseated in 1937-38, just as it has been unseated again since 1972-73.

The post war Depression had hit Austria particularly hard, because, due to the breakup of the Austro-Hungarian monarchy after the war, Austria emerged as an economically non-viable entity. It had a large urban "Lumpenprolatariat", displaced and in search of scapegoats, quite apart from a strong traditional Catholic clerical anti-Semitism which held its congregations poised, well beyond the "gentlemen's agreement", in the vicinity of incipient violence.

The children were filled with religious Jew-baiting slogans, and consequently had no internal resistance to the more virulent non-religious Jew-baiting doggerel which also consistently polluted the atmosphere. I was therefore constantly assailed by virulent accusations of deicide (you killed Jesus, I don't mean you personally, but **the other Jews)**, which were sometimes accompanied by physical violence, plus all the other deprecating slogans, which kids had picked up from home and trotted out. In other words, I was subject to continuous suggestion that I was a pariah and/or a defective. The former accusation was reinforced by awareness of the grinding poverty of my peer group (including Jews) and the comparative affluence of my middle class home. My accusers could exploit vague irrational guilt feelings. How does one cope with that?

At the turn of the century, acculturated Jews believed Jew-baiting to be fundamentally a case of religious intolerance, and therefore thought one could escape this by "turning". However they found out — The German poet Heinrich Heine prominently amongst them — that the rejection was **(racial) tribal, not religious**, so that conversion offered no answer. It was this fact — it became shriekingly obvious in the "Dreyfus Affair" — which prompted a completely assimilated Jewish journalist, Theodore Herzl, to form the political Zionist movement. **In a world drifting towards jingoism there was no room for a cosmopolitan pseudo-religious ethnicity.** There was only one model for the expression of ethnic identity, and that involved geographic — military particularism. The baptised Heinrich Heine had realised this long before and had become a Zionist.

There was a non-political Zionism, which preceded the political Zionism created by Heine born 1797, died in 1856, four years before Herzl was born. The Dreyfus trial occurred in 1894.

The earlier non-political Zionism understood the problem, but did not attempt a political solution. Political Zionism understood that the only assimilation feasible was the militant variety. Survival required that we become "like them", separately. As for the youngsters like myself the dilemma was much simpler, and so was the solution. I could either accept myself as defective, in accordance with my accusers' perpetual insinuation, or — since I knew well that I had never harmed any of them, and neither had my family — I could reach the conclusion that my accusers were defective, and latently homicidal I could choose inferiority or paranoia.

I elected the second, the paranoic option, and nothing has happened in my life since then to change that position. I have never met a Jew-baiter, or Zionist baiter nowadays, whose general social behaviour compares favourably with mine, although some of them have "better heelclicking manners". This must not be misconstrued as a condemnation of all Catholics as Jew-baiters. Catholicism operates at many different levels. The Spanish peasant Catholic — who, in a vendetta against a neighbour's village, will enter "their" church and smash "their" Jesus — is not the same Catholic as Teilhard de Chardin or Clare Boothe-Luce. In fact even Popes cannot be compared with each other. Pope John 23rd, who saw himself as "Joseph your brother" was seen that way, in turn, by the Jews who officially mourned for him like a brother. No other Pope saw himself that way, nor was seen so in turn.

However, rejection (of the Jew-baiter as a defective) was neither a healthy, nor sufficient basis for a sense of ethnic identity. Quite apart from the need to acquire knowledge just to counter the false accusations, and hare brained illogical constructs, there was a need for positive elective identification with my group. This required a comprehension of the nature of Jewish identity, based on its cultural norms, historic and scriptural, plus a knowledge of Christian history and civilisation, in order to have the power of comparison. In the end I favoured Judaism for the same reason for which I favour democracy, not so much because it is perfect, but because the other options are so much worse. My lifelong search confirmed one of my father's fondly remembered slogans "What's good in Christianity (the new Israel) is not new, and what's new is not good." (The same could be said for socialism).

So you see, I was under considerable pressure to "understand" (which means to construct a satisfactory plausible story of my historic origins, and identity), and to accept myself not as a reluctant, but willing torch bearer in this historic relay race. There is no inner peace unless you accept yourself, in that sense, or in any narrower sense. Until you have done that, i.e. until you can love yourself (not in the arcissus way) it is not much good to "love your neighbour as you love yourself". If you hate yourself you will hate him too.

The religious Jew does not face a problem of identity. His tribal anchor is entirely emotional, secure and ritualised. On the other hand, he has little or no comprehension of his ethnic history. Nine Jews out of Ten do not believe in a God. They are, mostly, content with vague flagwaving for Israel as a venue for identity (and gefilte fish and matzo balls). As I see it, both we and our forebears deserve better than that, but as some rabbis would see it, I am "nebbech oisgeglitsht".

THOUGHTS OF MY FATHER

Dorothy Hall

Eyes and cheeks
I remember most.
Blue, red,
primary colours both.

A child
I stoop beside the lake breathing in hope;
the strings swing taut
to a fumble of yabbies' claws;
as one we twist the twine of eagerness
our faces ripple in shadowed water.

At night
the moon shuttles clouds into tapestries,
lions emerge, rampaging.
I am pursued down dark passages
'Father! Father!'
His dressing gown of blue enfolds me.

Now
on this weeping day I would paint his wreath,
blue, red,
Primary colours both
only
my sullied brush
paints
purple.

SMOKE DRIFT

Dorothy Hall

Amorphous
I cannot clutch it in my hand.
It is the half world
neither flesh nor spirit
fierce delight of firelight
Autumn kindling the heart
taut tang of incense
a vandal's exultation
the smothering horror of a holocaust.

It is the drifting distillation
of man's choice.

"they didn't get me this time"

Ruth Teicher

out of mist
into greyness

it closes over you
like water in
a silent pool

"I am here"
a soundless shout

aloud
give name weight height
and urine sample

when it comes your turn

behind counters
stacks of record cards
loom expectant

past closed doors
to vacant surgery
chrome

routine questions couch
trained hands move
beneath grey blanket

retreating footsteps
"take your time
getting dressed"

"The Homes"

Ruth Teicher

when he leaves
it will be as though
some study oak
had been pulled up
from a corner of
my mind
where it had stood
for ever

he had pushed his roots
deep down
now frail bent
feels winter cold encroaching
seeks more protection
for his aching bones

at nine-thirty sharp
on Tuesday
a taxi-truck will call
to take some favoured possessions
for comfort
in an unfamiliar room

YIDDISH WRITERS IN AUSTRALIA

YITZHAK KAHN —

The Uncompromising Essayist

By Gedaliah Shaiak

Yitzhak Kahn

In contrast to Yehoshua Rapoport (see Melbourne Chronicle 3(32) June-July 1982), Yitzhak Kahn is of a quieter mould. Different in temperament, more reserved, appreciative of the difficulties and pain of creative endeavour, he is not harsh and antagonistic towards writers and follow-readers, but is yet recognised for his integrity in his evaluation of belles-lettres.

An auto-didact, he is deeply-read, erudite and dedicated to his craft as essayist and critic. Yitzhak Kahn was born in Ostrolenko, on the river Narev in Central Poland, into a family steeped in Talmudic tradition. In his childhood, he became a refugee when, in 1915, during World War I, his shtetl was burnt down and his family fled to Russia. They settled in Vitebsk, in the town where Marc Chagall had been born. Here, he attended a yeshivah and later acquired a meagre secular education.

He came to Australia with his wife in 1937. He settled in Melbourne which had, at the time, a small Jewish community and was rather deficient in Jewish culture and social activities. Gradually, he acclimatised himself to the new environment and worked hard to eke out a livelihood of a sort, but he continued to study, motivated by the need to learn and to express himself. As far back as 1921, he had made his literary debut with an essay in the magazine "Yunger Weker", a Bundist publication in Warsaw. However, in Melbourne, he found no Yiddish magazine, but he wrote nonetheless, his work headed mostly, as it were, for the drawer.

An echo of this period emerged in his foreword to his first book, "Sparks and Flames", (1964), in which he wrote:

> "No man is able to feel what a writer lives through when he writes for the drawer. The best work in a drawer are like silent children and only their mother can understand their sadness. Only when a manuscript finds its place between two covers does creativeness begin to speak."

With the post-War expansion of the Jewish community and the arrival of more educated well-read migrants, many new cultural enterprises were established, among them Yiddish schools and two Yiddish weeklies which injected a new vibrant spirit into Jewish communal life. As the Bundist influence was particularly strong in these, Yitzhak Kahn found his niche.

Endowed with clarity of expression, he became a prominent speaker at communal gatherings. With improved economic standing, he was able to devote more of his time to his essays and to pieces such as theatre reviews which appeared in the local Yiddish press. In due course, his essays, showing a predilection for the classics of many nations, were gathered together and published in the first of a series of volumes, "Sparks and Flames". With this work was launched his career as a recognised author.

Kahn travelled extensively, meeting with writers and artists who helped to widen his horizons and outlook on social problems which were affecting humankind everywhere.

His output to-date consists of four volumes in Yiddish and one in English.

In his "Sparks and Flames", he deals, among other subjects, with Thomas Mann, Leon Feuchtwanger, Boris Pasternak, Ernest Hemingway, Benjamin Disraeli, George Bernard Shaw and Stefan Zweig.

In "At the Crossroads", (1971), he comments on Mendele Mocher Sforim, David Bergelson, Joseph Opatoshu, among others.

In 1976, he published his fictitious "Chats with Australian Writers", studies of such authors as Henry Handel Richardson, Henry Lawson, Christina Stead, Patrick White, Nancy Keesing, Judah Waten, Vance Palmer and Alan Marshall. What is remarkable here is that, in dissecting some of these writers, he tries to find what they may have in common with Yiddish writers, aiming thereby to bring the reader closer to home ground.

In discussing Henry Lawson, for instance, Kahn sets him against I. M. Weisenberg's "Fathers and Sons" in his treatment of their respective themes and characters, both of them dealing with the uncouth, ignorant and thick-skinned. Though Lawson is a craftsman and in his element when dealing with such characters, to Kahn, his talent shows limitations when dealing with intellectuals, for Lawson's own intellectual horizons are narrow.

On the other hand, Kahn delights in Patrick White's style, dialogue, metaphors and mysticism. In analysing "The Tree of Man" and "Voss", he compares the transformation of these characters with Peretz's "The Transformation of a Melody". Here, Kahn is sensitive and perceptive, free from ambiguity. He refers to Patrick White's doubts and to his remark when rumours reached him that he was a candidate for the Nobel Prize for Literature.

> "If I get this high award, I shall have a guilty conscience all my life when Tolstoy, Joyce and Lawrence were not endowed with that prize."

In 1973, when White did receive the Prize, he declined the invitation to accept it in person in Stockholm.

In Kahn's most recent volume of essays, "Portraits and Profiles", (1979), he covers a wide scope of cultural and historical themes, among which are included studies of Jewish writers in Anglo-Saxon literature, Moses Mendelssohn, Yehuda Halevy, Baruch Spinoza, Bashevis Singer, Ned Kelly and European writers.

Besides his four volumes of essays in Yiddish, a number of his works have appeared in overseas Yiddish literary journals and have been widely acclaimed by prominent authors and critics. I. Glatstein, for instance, writes "Yitzhak Kahn is endowed with a natural gift. He shows this by highlighting the most important pages of a great work," while I. Hirshhoyt, the Editor of Tsukunft (New York), says, "Yitzhak Kahn's critical evaluations are fundamental and wholesome with deep knowledge of thematic and with great honesty".

In 1978, appeared his "Portraits of Yiddish Writers", a collection of essays originally in Yiddish translated into English by Joseph Leftwich, a prominent writer and publicist. In his Introduction to the book, Leftwich writes,

> "Mr Kahn writes in a scholarly learned style that is simultaneously lively and varied. Anyone who has not read Yiddish poets in translation could hardly do better than to begin with this book which captures their flavour thoroughly."

In 1978, Kahn received a major literary award from the World Congress for Jewish Culture and a grant from the Australian Literature Board to enable him to continue with his work.

On reflecting on Kahn's writings, an interesting observation emerges. Since 1934, some 64 Yiddish books have been published in Melbourne, almost 40 of them since 1950. Yet, in his studies, Kahn rarely deals with contemporary Australian Yiddish writers except for Rapoport, Goldhar and Bergner. The question has often been asked why that is so when he rubs shoulders with them at many social and cultural functions.

To my mind, the matter is at the discretion of Yitzhak Kahn himself. He is not one to risk antagonising his peers. To him, the axiom applies that a thing once written is beyond recantation. Of course, one could set against this attitude that of muel Johnson: "I would rather be attacked than unnoticed. For the worst thing you can do to an author is to be silent about his work."

Yitzhak Kahn is currently working on a new book which deals with Marcel Proust, the Russians Nikolai Gogol and Fyodor Dostoievski, the Dreyfus Affair, and other subjects, among them personages he encountered in his youth.

Kahn's style is crisp; his material is interlaced with Talmudic passages; and when dealing with writers shows deep insight into their psyche and into the period which serves as a historical-social-cultural backdrop to their life and work Kahn emerges as a highly-gifted essayist and devotee of his craft.

ISRAEL BY-LINE

THE GOLEM IN ISRAEL

Colin Golvan

The Golem, the celebrated Jewish version of the Frankenstein monster, is being re-enacted in Israeli theatres with a twist that reflects Israel's qualms about being a military power.

"Yossele Golem", as portrayed by playwright Dan Horowitz, symbolises the Israeli army, powerful, efficient, but ultimately soul-less and impotent.

It was written before the Lebanon War, but it has become timely and provocative in light of questions the war has raised in Israel about the limits of an army's ability to solve a nation's problems.

The original legend told of a monster created in Prague in the 17th Century by Rabbi Judah Loew to protect Jews from their persecutors. Once the golem had eradicated anti-Semitism, so the fable goes, it was destroyed by the very community it was created by to defend.

Three centuries later, in the Jewish State that was designed as the very antithesis of Loew's ghetto, playright Horowitz has re-created the golem as a modern parable of Israeli might.

Yossele Golem is a handsome but simple-minded brute created by a Jewish community, dressed in military garb and sent to fight non-Jews.

"Stand up on your feet, Hero of Israel", it is commanded. "Do everything you are told. Walk into fire. Drown in great gushes of water. Jump down from the tower. Listen and do!"

Yossele Golem inflicts a crushing defeat on the non-Jews which is meant, in some way, to compensate for centuries of persecution. The Jews worship him as a messiah and saviour.

"Give us a dream", they chant, "a dream we have dreamed for decades. A hard dream. A dream of steel".

But Yossele cannot fulfil their wishes. When the Jews command him to deliver them to Jerusalem in ships that will sail through the sky, his frustration wells up.

"An axe? An axe I can wield," he says in simple language. "To bring ships from the sky I can't."

The community then puts him to death.

Says Horowitz: "I believe that, like the golem, the Israeli army — the symbol of Israel — is presently in the process of being destroyed. The elected government thinks it can end all our difficulties by sending in the army to perform the depressing work of terrorising and even killing innocent people."

Referring to the anti-war movement, led by discharged combat soldiers who are demanding the government's resignation, Horowitz says: "The soldiers sent to Lebanon have been placed in a very confused situation. They still suffer from it. They have begun to

hate the leaders who brought them to it." In an interview, he said that his next play will be about Colonel Eli Geva, the Israeli Brigade Commander who resigned in the midst of the Lebanon War in a disagreement over the siege of Beirut. "It was a turning-point in the history of the army, in that he let himself be outside of things. He could have taken some pills and become sick for a week, but instead he rescued himself from becoming a golem in the most simple and dignified way."

Horowitz, a 41-year-old Sabra, says a basic theme of modern Jewish life "is the desire to bring salvation by force because we have suffered from our weakness for so long. All our training as Israelis has to do with being tough and practical, not so sophisticated, impolite." He says the Zionist doctrine has answered the physical needs of Jewish existence, "but not the problem of our goals and values".

Like Yossele Golem's creators who think his strength will solve all their problems, "we have made the mistake of thinking that the return to Zion was itself the Messiah," says Horowitz.

He believes that despite military victories and the creation of a modern state out of swamp and desert, Zionism has not achieved its goal.

"I am sure that many Palestinians feel more at home here than many Jews like myself who were born here," Horowitz says. "We haven't yet succeeded in building a country here. We are still looking for our character and identity. Meanwhile, I feel like something of a refugee."

LONDON BRIDGE

(A PAINTING)

J.A. Jacono

The Titan, knee deep in bed rock,
thighs flecked with the foamy spume
from Neptune's beard,
mantled with wind fed storm tossed stubble,
time creased furrows armoured with lichen,
resolute, silent, and waiting.

The West Wind sowed the seeds of madness.
Small cloud clusters, mumbling malcontents,
festering in a corner of the sky,
to inflame harmless scudding Cirrus
with the black and purple of low forebodings,
to chill the sun.
And fret —
the restless rhythm of the Waste.

Tufts of spray snatched by the Vortex,
imbued with the rage of the sea beasts,
lashed by Furies, goaded
past reason, past caring,
to seethe and swathe and swirl,
and then retreat. Grasping fingers of froth,
slipping the sandstone; exhausted.

THE ART OF CHARLES AISEN

by Stan Robe

Truth is supposed to be stranger than fiction. I got a confirmation of this when I met Charles Aisen, got to know him and heard the story of his life.

A metal worker for three generations, an ex-corporal in the Polish army in the 1920s, Charles emigrated to Australia in 1926.

As you realise from the above, he is no youngster but he is young in spirit in spite of his 82 years.

Short of stature and broad in the shoulders with twinkling eyes and a gift for spinning yarns and telling jokes equal to any Irish blarney, he had an amazingly varied and chequered career, in Australia as well as in his place of birth.

A bread carter, plumber, metal worker, shop steward in a boot factory, inventor, manufacturer, this is a concise gamut of his occupations.

Similarly a very varied political range of views, from extreme left, Charles can still quote Plekhanov, through different aspects of his Labour Party affiliation.

Two things remained steady in his otherwise stormy life, his love for his wife Fay and his involvement in the lore of traditional life in Eastern European Jewry.

After his retirement Charles Aisen continued with his involvement in Social Affairs, Jewish Welfare

*Stan Robe is the author of the recently published book album "Charles Aisen — His Metal Sculptures".

Society, Jewish Council to combat Fascism and anti-Semitism, Kadimah Club, Australian Labour Party and local council Welfare work. All those however were not sufficient outlets for his bubbling energy. And so Aisen took on Art. He tried painting, ceramics, stained glass effects, and finally decided that ironworkers are the salt of the earth. He settled down to sculpting in metal. No welding torch or casting owens however for him. He went back to the craft of his forefathers. Tinsnips, vise, soldering iron and paint brush for additional effects were his tools.

Today, after an output of well over 130 works, one can well appreciate the skill and philosophy of this native-primitive sculptor. His works cover a great range both in size — from eight feet high to a few inches in height — and in theme, as well as in the sources of inspiration.

As I see it, his works can be divided into four different sectors.

To me personally the most important one is the traditional one, the one dealing with the traditional ways of life of Jewry in the Pale — in Eastern Europe. This could be divided by meticulous critics into two aspects, the one of habits, of mode of life, the other one of the religious usages of those people. To me they come under one heading because they cover the same people in the same period of time. I see in those sculptors the people depicted by Sholem Aleichem and other famous writers NOT as I, who have not lived amongst them, but only brushed against them, would imagine them, but as a living witness — perhaps the last and oldest — has actually seen them. That is why this aspect of his work is so important to me.

★ ★ ★

Apart from the above, there is a whole series of sculptures of importance. Those cover the Jewish humour. The stories of the Fools of Chelm, the types of jokes so dear to Jewish people, where they laugh at their own foolishness and in doing so relieve their fears, their bitterness, their misery. Those stories illustrate the Jewish resilience which allowed them to survive the thousands of years of persecution and remain what they are.

★ ★ ★

Charles Aisen states: "The Ten Commandments are actually one commandment and nine ethical precepts."

Those nine precepts have been the guide of Jewish and non-Jewish peoples for many centuries. Not always adhered to, not always respected, not always correctly understood. A Jewish sage at one stage reduced them to one saying: Love Thy Neighbour — the rest is only commentary. A Jewish prophet stated: God does not want your burnt offerings, He wants you to walk in righteousness.

Those teachings sunk deeply into Aisen's make up and show in his political commentaries. Those commentaries made out of flimsy tin sheet metal carry a powerful punch. They deal with human freedom, with the greed of some wealthy corporations, with political wheeling and dealing and with unfair cruel treatment of people and children. Aisen is not impartial, he is a human being and as such can respond only to his inner heartache; he cannot please everybody at the same time, but the ethical discontent with the status quo is there and the punch is certainly there as well.

The whole of his work is well worth study.

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

SNOW

Stanislaw Wygodzki

The night is long and dark. The quietness is rent by muffled screams, but is not killed by them. We rise from our slumber, only to wander through the narrow streets of our township, and stand on its small piazzas.

Summer is nearing its end — the nights stretching to Infinity. The sky, clear and peaceful, is lit by a million stars. Later comes Autumn — cruel and violent. Our feet stick fast in the mud. The ground turns into one big, fermenting bog. We fear the mire, but are not afraid of death. We think about it with longing — hoping for redemption, yet no-one dares to kill himself of his own free will. Rain washes out the roads. For hours people stand there idly. They shoot idle people.

The first snow falls. Against its white background, our bodies clad in dark rags, stand our starkly. Each of us is like a single, dark pillar, or a road-sign at which no-one stops. Snow delivers us to our enemies, with a confidence difficult to achieve by any man. The snow brings to us the reality of that other world, with its colours of infinite variety, which exists on the other side of the wall. In the narrow streets and small squares of our town, the snow loses its colour. It melts as soon as it falls, like a footprint on the surface of the mud. Snow must have space. Here it melts quickly, even when we stand still.

That day, the gate of the ghetto was suddenly opened, and the Germans surrounded those people who were walking in the streets. They dragged out others who had hidden behind the gates of the houses. Chosen at random, they were hurried away towards the gate; and I was among them.

The sight of the white snow stretching into space startled me. Our gutters were covered with slush, but here everything was white — shining as only snow can shine following a big drop in temperature. That frost was the reason for our suffering. The snow wouldn't melt, so we had to clear it away. The whole world was covered with snow — the town, the streets, the roads, the highways, and the meadows. I hadn't seen the outside world for a whole year!

The Germans hurried us towards the end of the town. We had to clear the highway connecting our town with the neighbouring one. Our group moved slowly, silently guarded by S.S. men dressed in long heavy fur coats, and wearing high boots lined with felt. They wore everything to protect themselves from the treacherous weather: such was their true heroism! Warm hats covered their heads, and on their hands — warm gloves.

And we? We were half dressed! Our feet were in rags, and through the torn cloth one could see the flesh. Starving, hungry, we swayed on our feet. Many were sick; tuberculosis stalked amongst us.

Finally we came to a stop. They gave us shovels — enormously big ones; heavier than our maltreated, ugly bodies. In slow motion we cleared the snow from the centre of the road, and piled it in pyramids on both sides. We moved as a column, systematically cleaning the road, section by section. A long wall of snow followed us. It was the work of our hands. No, not only ours! Other people were working there also, watched by S.S. men who surrounded them in silence. Why were they there? They were there on our arrival, but they did not wear any arm-bands.

Endlessly we continued to work. I looked at the strangers with envy. How I envied them their proper boots, jackets, gloves and warm hats! Occasionally, when one of them opened his coat, I could see a suit jacket worn on top of a warm sweater, and they also wore scarves. I thought they did not notice us.

We continued working, moving the shovels so as not to stiffen from the bitter cold. And all the time we were hungry! We were imprisoned and tortured — tortured many times over. Even in July we felt frozen — with the cruel chill of loneliness.

Beside me a woman was working. She was one of those whom the Germans had taken from the ghetto. I would not have noticed her but for the fact that she was almost naked. No, I have not described her correctly! She wore a white blouse, slightly soiled, with short sleeves, and a short coloured cotton skirt. On her base feet were broken shoes, tearing apart. They must have dragged her from her home. She would scarcely have been walking in the street in such flimsy attire — or would she? At any rate, I did not know her.

In the ghetto, in that over-crowded world, there were still many young and beautiful women. Long ago, in the normal world, a meeting with such a girl would have made time stand still. But on such a day as this, it was useless. The words of a song came to my mind: "It was then, when I first saw you. . ." Silently, I watched her face and every movement. This girl was like someone from the distant past — a different era — the longing for which caused a stifled cry to echo in my soul. I didn't dare to look into her eyes. It would bring perhaps, a promise of painful waiting for an impossible romance, which would push away the stark reality of war. She was shivering. I was ashamed for her, knowing the embarrassment she must have felt for her near-nudity. I was ashamed for her pitiful, swollen legs.

I did not notice when one of the "others" approached her. I noticed him only when I heard his voice asking: "Are you cold?" He was an old man, dressed in a long jacket which came to his knees, and he wore a warm cap. From beneath its peak, a pair of tired, caring eyes looked out. The stranger was gathering snow, and hurling it over his shoulder towards the fields.

I looked in that direction, and in my line of vision I beheld distant homes, with chimneys from which smoke was rising. Suddenly, the smell of the snow brought back to me the sense of normal, everyday living — the warm stove, the singing kettle, potatoes bubbling in the pot, the mat on which we wiped out feet before stepping over the threshold.

"Are you cold?" he whispered again, standing very close to her.

"Why do you ask?" she replied.

"Here, take my jacket," he said.

The hush which fell was the silence of a surprised animal.

"Why?" she repeated, after a moment.

"You have nothing on," he answered.

"I can't take it," she said.

"Why not?" he asked. "You will freeze, and I am warm enough."

He waited for a while, making a few movements with his shovel, and then went on —

"I am perspiring, and the jacket is in my way. Take it! It will be easier for me."

"I am so cold!" she exclaimed.

"I can see that." There was a pause. "Maybe if you could work more quickly!"

"I have no strength left!"

"Take it!" he said again.

He pushed the shovel into the snow, and from the corner of my eye, I saw how quickly he removed his gloves and began to unbutton his jacket. The girl stood and waited, expressionless. For a moment she put down her shovel, and clutched the jacket to her, as though she wanted to preserve the warmth in it.

Alas, it was too long her her. As she bent to pick up the shovel, the jacket swept the snow. "Button it up!" the stranger said, and smiled.

"I told you it was in my way. Now I'll be able to work better."

The S.S. men who were guarding us tried to keep warm by running about, slapping each other on the back, whilst yelling at each other from time to time. And we? Silent and lost in our thoughts, we worked. We worked, not only from fear of the Germans, but because the bitter cold was tearing the remnants of clothes from our backs with its frozen, icy fingers.

Suddenly, someone ran hurriedly across the road. I heard heavy footsteps, and the sound of a man panting and out of breath. An S.S. man stood in front of the girl, and asked in a hoarse, choking voice:

"Where did you get this from?" His out-stretched hand pointed at the jacket. The girl stood silent. Without waiting for a reply, the S.S. man turned. His eyes fell upon the man standing nearby, in a suit coat without an arm-band.

"Is this yours?"

"Yes, it is mine." The open admission from the old man somehow did not surprise me. The S.S. man must have noticed that the girl, who had previously been dressed only in a short-sleeved blouse and skirt, was now wearing the long jacket.

"Why did you give her your jacket? Don't you know she is Jewish? This is a Jewess!"

"The jacket was in my way."

"Are you hot?" asked the S.S. man.

"Yes!"

The Polish man turned pale. He was being addressed by someone from a brutal, ruthless and unforgiving world.

"You are hot!" repeated the German.

"Yes," the Pole answered quietly.

"So take this off too!" The S.S. man's finger pointed at the cap. Slowly the stranger took off his cap, and held it in his lowered hand.

"Give it to her!" he ordered.

The girl took the cap, not knowing what to do with it.

"Put it on, girl!" barked the S.S. man. After a moment he turned again to the Pole, saying —

"You still wear a scarf and gloves. Take them off!"

The man slowly pulled off his gloves — then untied his scarf.

"Give them to her!"

The girl hesitated.

"Take it, I say!" the S.S. man ordered her.

Are you still hot, Pole?" he demanded.

The other did not speak.

"In that case, take off your coat!" he ordered.

The stranger moved very slowly.

"What are you waiting for? Take off your boots too! Quickly!" The poor man tried to push off his boots, but his fingers were clumsy with cold. Finally, he leant on the shovel with one hand, and tried to pull off one boot with the other.

"And the socks!" the cruel, mocking voice ordered.

A moment passed, and a bare foot touched the snow.

"Give them to her!"

The S.S. man now turned his attention to the girl, barking —

"Put them on!"

The girl did as she was told; putting on the socks, and pushing her feet into the boots.

"Are you still hot?" came the question. There was no reply.

"Tell me when you're cold . . ." said the ruthless voice.

Twilight embraced the fields, as they hustled us quickly back behind the walls. In front of me walked the girl, in someone else's jacket. Head down, she trudged along and wept. Beside her marched the S.S. man, watching her every movement, making sure she didn't let any garments fall to the ground, where the Pole might be able to retrieve them. Glancing furtively around, I could still see him. His back towards us, he stood there like a column — silent and solitary in the vast expanse of snow. The sight haunts me to this day. I wonder how long it took for merciful death to overtake him.

Translated from Polish by Mrs. Ursula Flicker.
Edited by Mrs. Posy Firestone.

*Stanlislaw Wygodski, born 1907, is a Polish poet and author, now living in Israel. His father, Isaac Wygodski, had been a prominent Polish Zionist, while Stanislaw Wygodski was early drawn to Communism and, in 1925, condemned to two years' imprisonment for his political activities.

He began his literary career in 1928 with contributions to literary periodicals. His first collection of verse appeared in Moscow in 1933. During World War II, he was deported from his home-town of Bedzin to Auschwitz where he survived until the liberation. He returned to Poland in 1947 and there resumed his literary work. He has published many volumes of poetry and prose, a number of which have been translated into many languages. He has himself published translations from Yiddish literature. He emigrated to Israel in 1968.

Wygodski's work reflect his concern for the fate of his fellow-men, their moral purity and strength, and his struggle against social evil.

"EUBALONG"

by Alan Collins

He opened one eye and watched the dust particles dance in the beam of light that bisected the dormitory. The moth that had fluttered crazily around the light shade the night before was now beating its wings against the window pane striving to reach the freedom that lay beyond. Its fierce efforts left the tiniest traces of silvery powder on the glass. The boy imagined them into a word: 'dan or dig?'. Then the moth's wings wiped the word away to replace it with another pattern. This time, he thought, it's a Hebrew word with those graceful thin and thick letters with dots under them that he could never remember the meaning of.

On either side of him the blue quilted humps were beginning to stir. He longed for a few moments more of the silent half light wherein his eye and mind could combine to fill with images that would all too soon be obliterated by the hatefulness of Sunday with its parade of scrubbed children to be put out for inspection by an overdressed, overfed, ever-so-polite committee of charity workers, their cars a repository of cast-off clothing, then by parents and relatives who, after the first flurry of kisses found little to say and drew into groups of their own. His own private agony was whether his father would visit him and if he did, would he buy his way out of the embarrassment of the meeting with a coin pressed into his hand and mumble about having to catch a train.

His thoughts turned back to Saturday and the blowfly Gerard had squashed with a terrible thwack of his prayer book just as the doddering old man held the Torah aloft. He was supposed to hold the scrolls above his head, turn a full circle and show the sacred writing to all, but thin chalky wrists had no strength for such a task and the scrolls banged down on the reading desk. It was then, with precision timing, Gerard murdered the blowfly. And a deep sadness came over Jules as its busy life ended there on the synagogue floor. The service dragged on while Jules cast around for another symbol of freedom but found none.

A dud Japanese shell had taken away **his** freedom. In 1942 its wild trajectory ended in the middle of a neighboring street while the errant gunner on the submarine off the Bondi coastline watched in vain for the telltale puff of smoke. The devastation he longed for was in fact far greater than he could have imagined. The residents of this transplanted, reconstituted Jewish ghetto trembled and called on their God imploring him to leave them in peace or if this was beyond his compassion, to at least spare the children. Fathers left their steam irons and sharp tailoring shears of Solingen steel on the cutting tables and rushed home to wives already dragging out the much labelled, cracked leather suitcases. Jules's father argued in three languages with the munitions factory foreman, quoting the news broadcast of the lonely shell until it took on the proportions of a Coventry air raid.

Alright, alright Alex, the foreman had said, go home now but be back in time for the night shift or the Manpower mob will have you transferred up the bush on a road gang.

But Jules's father never went back. He gathered up their few belongings from the room above the fruitshop, went to Central Railway Station and stared uncomprehendingly at the train indicators. Then bought two tickets to Eubalong. The English interpretation of this aboriginal place-name was completely lost on him. West of the Blue Mountains the brown paper countryside stretched to the skyline and Eubalong sat on a very edge of the paper. When the train pulled out of Eubalong, it left behind a man, a boy of ten and a bright red disc plough soon to be claimed by a woman of indeterminate age.

"You the fella the Manpower sent me?", she grunted as she wrestled with the plough, not waiting for an answer but between heaves, "for gorsakes, give us a hand to get this off the bloody platform and on to me truck (heave) and the young'un can throw a bit o' weight into 'er too."

Father and son exchanged glances then moved forward, Alex wrestling with the drawbar while the woman and Jules turned the iron spokes. The plough gained a small momentum with the combined effort and soon moved freely along the platform, out through the station gates and on to the gravel road where a cutdown Dodge car pretended to be a utility.

"Now raise the drawbar until the hole goes over the tongue. . ." She elbowed Alex aside. "Y' bloody fool, that big o' steel stickin' out the back of the truck. There, that's got it!", as the holes, for a second matched up and quickly the women dropped a steel bolt through and secured it with a piece of fencing wire.

She stood back for a moment to admire the plough then in a softer voice turned to Jules, "Better fetch your bags young shaver." Jules went off and the woman leaned against the side of the truck, arms folded across her chest.

In his short time in Australia, Alex had never seen a woman like her but in his flight across Europe he had known briefly, the tough independent village women who cared nothing for authority, whose courage and nearness to the earth gave them a dignity that city women could rarely achieve. He looked at her feet in their mud caked boots, the print dress with the crazily undulating hemline, the little pearls of sweat that decorated her foreams. Their eyes met in an unequal battle. Only the fugitive smile that creased her mouth momentarily freed him from that steadfast appraisal and drew a similar response from him.

"That your boy?"

"Yes."

"Come up from Sydney have you?"

"I have my identity card here," Alex's dive into his coat pocket was almost a reflex action, "you would like to see it?". He proferred the brown card but she ignored it.

"You can forget all that official rubbish; you're in the country now. Jack's in the Middle East last I heard from him but he said to me straight before he went, he said, Eileen, keep the farm going and don't let them government wallahs on the property." She laughed. "And I haven't y' know. They wouldn't come within cooee of Kyalong."

Jules struggled back manfully to his father's side, his eyes trying to interpret the two people, the old truck and the long dusty street now deserted except for their little group. He was tired and thirsty and clenched his fists against a fear of the unknown. Alex rested a hand on his shoulder and said, "This is my son Jules and, ah

— I beg your pardon dear lady, my name is Alex, Alexander Tabor. You want work done?" The words came in a rush as the full import of the situation became apparent to him.

"I am from Silesia where there are many farms. I have not much experience it is true, good lady. I am by training a furrier . . ."

He was cut short by her unconstrained laughter. It rang up and down the empty street with nobody to enjoy it but herself. She stopped only long enough to gasp out, "Oh God, what have they sent me? A foreigner and a — and a what was it? A furrier? Oh for goodness sakes let's get home before Eubalong calls the green cart and has me put away!"

The road to Kyalong ran almost straight to the foothills across numerous dry and boggy creekbeds. Alex and Jules clung to the truck sides and watched the plough veer from one side of the track to the other until the grinding of gears indicated a change of terrain as the old Dodge nosed its way up through clumps of trees that leaned inwards like buttresses of a church. Just when it seemed their progress must be halted by the denseness of the scrub, the woman leaned out of the cabin and called back over her shoulder "Nip down young'un and open the gate willya."

Jules stepped gingerly over the cattle grid and lifted up the ubiquitous fencing wire loop and swung the gate back until it hit the grey gum post with enough force to send it back across the track with him clinging to it. Once again her clear laughter rang in his ears but now he knew there was no malice in it. He opened the gate once more and the truck trundled through, the woman indicating to Jules that he should hop on to the running board for the few hundred yards journey up to the farm house.

"D' you reckon your old man could tan up them rabbit skins nice enough for a coat for me, eh?" she said to Jules as she jumped down and pointed to the skins stretched tight on wires and strung out along the fence. "He's got to be good for something. Ah well . . ." she ended quietly, "we've all got to make the best of it in these times."

Alex, tie askew and waistcoat buttons undone stood mutely with his black hat in his hands, his earlier elan gone as he took in the low wide house that sat in its garden of broken farm machinery pieces poking up between the weeds. He followed the woman and Jules into the house. The screen door banged behind them.

It took Jules only a couple of hours and a plate of jam tarts to adjust to Mrs. Dougherty (you can call me Ma if you want to young'un). Her zestful laughter encompassed him and eased the transition from cloying Bondi ghetto life to the timeless daily routine of farming. In the fourteen months his life at Kyalong, it was only toward the end that he could bring the small word of Ma up from the depth of his secret being. In the paddocks he tried it out, slipping it into sentences, varying the emphasis on it until he was happy with the sound. Only the kookaburras laughed at him.

At tea one night, Mrs. Dougherty said, "Jules, I got a present for you in town yesterday. It's under the truck seat, run and get it."

She looked across the table at Alex whose dark suit had long since been exchanged for an ill fitting selection of Jack Dougherty's work clothes. He still could not meet her steady look and the alternative at the table was equally disconcerting. On either side of her head on the wall behind her were pictures of her soldier husband and a benignly smiling Jesus. There had been occasions as he had passed the open door of her bedroom on his way to the bathroom that to lie alongside her in the big oak bed while the rain beat on the iron roof would have eased the ache in his balls. But Jesus, suspended in his agony above her head drained the blood from his desire and he limply conceded defeat. If Eileen Dougherty missed her Jack, Christ and the anti-christ as personified by Alex Tabor, a Jew from a strange land with puzzling little leather thonged boxes in a velvet bag in his drawer, kept her desires in a state of grace.

Jules returned with a carelessly wrapped parcel that barely concealed what was obviously a rifle. He formally presented it to Mrs. Dougherty and she with equal gravity, handed it back to him saying, "Go on with you Jules, you know darn well what's in it." Then she grabbed him awkwardly and kissed him. He let the air rifle clatter to the ground as he rushed to her, his muffled voice coming from somewhere between her breasts, "Thanks, gee thanks . . . Ma."

Had the boy crossed himself and genuflected, the effect on Alex Tabor could not have been more traumatic. He shot to his feet and his chair with the kangaroos and emus carved across its back toppled over.

"This lady," he let each word out in controlled puffs, "is not your mother! No, no, no." He arched his body forward across the table and held Eileen's frightened eyes in his own fixed stare.

"His mother, may she rest in peace, is dead, dead, over there," he exhaled, his voice rising on each word. He stepped backwards, his foot caught in the overturned chair and he fell in a deflated heap.

Once again Eileen's ironic laughter cut into him. Jules watched the scene carefully then joined in her sense of the ridiculous, his loyalties and affections divided but erring on the side of Mrs. Dougherty. He wanted to assist his father to his feet but could not bring himself to take the few steps in his direction. Instead he picked up the gun and said, "I've shot you Papa." But Alex fled from the room out into the dusk, the screen door slamming behind him.

In the weeks that followed, Alex worked around the farm with an intensity that worried Eileen. She had never been a taskmaster to him, only showing what had to be done and leaving him to finish the jobs in his own time. Never mind mate, she would say to him. Tomorrow's another day. Now he would leave the house at daybreak and return at mealtime, eat in silence and go to his room immediately after. Jules would watch him writing letters in that spiky up-and-down fashion of the German schoolroom. Eileen kept her silence too. Her laughter was no longer the unifying thread that had knit the household together.

The mail came twice a week to Kyalong brought by an old man in his sulky who dropped the bundle, usually heavy with rural newspapers into the milk can bolted to a post at the roadside. Eileen would collect it, put it unopened on the mantlepiece until after the evening meal then with remarkable self control, slowly untie the bundle sorting out the bills and newspapers until she found the small tattered envelope with the army postmark. Even then Jack's letter was left on the mantlepiece to go with her to her room later that night.

But lately, as she peered into the milk can and retrieved the mail she noticed that it had been untied

and then tied up again not as neatly as the postmistress at Eubalong would do it. Alex, she said to herself, it could only be Alex. In all the time he and the boy had lived with her, he had never had a letter. As they sat down to the cold meat and salad that night she said to him in her direct manner, "Alex, have you been opening the mail?"

He put down his knife and fork and took a stiff white envelope from his pocket. "The boy is going to Sydney." He waved the letter at her in a defiant gesture. He went on, "Here is a letter from a Jewish welfare organisation that has an . . ." He read through the letter with his finger. ". . . an institution for children like Jules where he can be among his own people. I will take him tomorrow to the train."

There was much more he wanted to say to her but it all seemed so difficult. The traditions, background, beliefs that he himself was reconciled to losing but which he felt so deeply for Jules to know about. How could he explain that to this kindly woman who knew nothing of his religion and who treated her own with a quirky cynicism. He wanted to thank her for her unquestioning acceptance of them both, for her unsentimental pragmatic courage. He thought a sentence out in German and was ready to speak when she said in a quiet voice, "You are doing the right thing Alex. No more than what I would've done meself for the boy. Now let's say no more about it tonight eh?" She put an arm around Jules's then seeing the tears well up, gave him a gentle push and said in a mock severe tone, "Jules, I bet you didn't put the chooks in the fowl house tonight. And take your gun, the bloody fox might be about again."

When he had gone, she said to Alex, "Kids eh? Jack and me well, there's no chance of me getting pregnant even if I wanted to. You know what I mean Alex?" Her eyes went to the two pictures on the wall. "What they don't know won't hurt 'em." He warmed to her smile and once more her laughter filled the room taking in the living, the absent and the dead.

THE CYCLE

Basia Perlberger

Late afternoon, the sun is setting low,
here and there among the branches and the leaves
a golden ray is still aglow,
and trembling playfully, seems hesistant to go.
On the horizon the golden, blazing disc
glides bashfully and sinks,
and gentle twilight reluctantly takes over
and spreads around its wings.
Then night descends majestically, accompanied by shadows,
darkness will envelop cities, fields and meadows.
Then the night will start to pale,
and dawn will take its place.
The sleepy sun will rise again
and will begin its race
across the wide horizon's crest,
rolling from the east to west.

BOOK REVIEWS

Kaddish and Other Poems by Fay Zwicky

University of Queensland Press (hard cover, $12.95; paperback, $5.95)

Reviewed by Judith Rodriguez

Fay Zwicky has published only two books of poetry, each of which bears witness to her Jewish family background. Yet the presence of these poems is so strong that she is recognised as one of Australia's more remarkable poets.

Two long works dominate this new book, and this will not surprise readers who know "Isaac Babel's Fiddle Reaches the Indian Ocean" and "Emily Dickinson Judges the Bread Division."

In the "Kaddish" for her father, Zwicky assumes the mourner's role which tradition reserves for a man in the presence of men. Like Allen Ginsberg in his Kaddish for his mother, she goes beyond the indirectness of the mourner's Kaddish. Among its praises of God and its pleas for His Blessings, there is no mention of the dead; both Ginsberg and Zwicky include recollections of the dead parent. But they are very different nonetheless — Ginsberg anecdotal, exhaustive, almost violent in his evocations of squalor and distress, a gargantuan pity it seems that envelops his mother in racy monstrosities of description. The reader must conjecture that they register the son's distress about the human condition, and finally about mortality. Zwicky starts to tell us something of her father, from recollections of childhood and by quoting medical colleagues, but the relationship with her father and family is most passionately examined when the child's part in it and debt to it are in question.

If it can be said of this Kaddish also, that it "binds the generations together in love and respect," it is only after painful questioning and painful reconciliation.

Like Ginsberg, Zwicky repeats the ritual praises: "Blessed, praised and glorified, exalted, extolled and honoured, magnified and lauded be the name of the Holy One . . ." but counterpointed with them is a reductive parody of the nursery-rhyme "The House That Jack Built". If she mentions ritual slaughter, she even more particularly invokes the ferocities and closeness within the family, the endless bonds of an upbringing.

> Thou shalt not exclude thyself from:
> The collective body of the family
> The collective body of the race
> The collective body of the nation
> Therefore repeat after me:
> "This is done because of what the Eternal did
> For me when I came forth from Egypt."

Strain, discord and rebellion are evoked where the poet speaks of "death who is our God . . . your failure who is our God." The Kaddish has been used to recall and define the past, but also to register change as the mourner stands in the present and judges the tradition whose invocations can be used after the thousands of years in a new place, and despite suffering and dissatisfied generations.

"Ark Voices" is a series of monologues: a long one by Mrs Noah, and shorter ones by each of ten animals — lemur, mouse, bat, tiger, wolf, whale, etc. Each of them has character and vigour as they speak their fear and longing in a time of danger. Mrs Noah's is a domestic life (of super-zoo proportions):

Lord, the cleaning's nothing.
What's a pen or two?
Even if the tapir's urine
Takes the paint clean off
There's nothing easier.

But sir, the care!

This personage, usually a comic-complaining character in English Miracle Plays, gives us a glimpse of an idyllic earlier time:

The trees grew tall and now and
then I pocketed a speckled egg, could climb
and peer into the nests of starlings.
Height and blossom.

Appreciating Noah's nobility, she nonetheless, from her own place, begs for deliverance; it is a prayer for our times too.

"Wolf-Song", though it goes on too long (the fifteenth to seventeenth stanzas are those I could do without), is a touching ballad; the (lengthened) "Hipposonnets" bathetic fun; perhaps it is the "Whale Psalm" that will find most eager readers.

Earth's nets tighten:
men forsake their mercy, shroud me dumb
who have so loved the habitation of
your waters.

Two groups of short poems complete the book. The final three are all poems about "the poet", the first two mild satires on the affectations of the (male) poet, the last from Zwicky's own poet-self. Another ten poems are about dreams, love, hate, identity . . . each of them is strong and interesting. Two of them call to mind not only Zwicky's own "Ark Voices", but Blake's early poems: her "Lamb" (worthy of a direct comparison) and "Tiger Heart". Though not direct speech, "Tiger Heart" has almost that naked strength:

The tiger heart (if heart is it)
Kneels down within its cage
It laps the famished air
It asks for nothing more . . .
The tiger stoops within its cage
And keeps its starving course along.
It will not hear the song.

Fay Zwicky's next book, of stories, is to be published early in 1984.

* Judith Rodriguez has published five volumes of poems, the most recent being "Witch Heart" (Sisters Publishing Ltd, 1982)

THE SPIKE

(Futura Publishers. $4.95)

Michael Danby

When Islamic terrorists seized the Grand Mosque in Mecca, agents of the Soviet Union spread the false rumour throughout the Arab World that the United States was responsible. Actually the "moderate" Saudi regime was so incapable of defending itself against external subversion that it was only the secret dispatch of the crack French anti-terrorist squad that liberated the Mosque. No wonder Senator William Proxemire wittily dismissed the Saudis (who people like B.A. Santamaria and even U.S. Secretary of Defense Caspar Weinberger see as the pillar of Western Middle Eastern policy) as not a nation, but a country of 2,000 cousins.

Soviet use of journalists like Victor Louis and Wilfred Burchett is well known, but the Spike details a fascinating period of international affairs and, in particular, U.S. policy that led to the near collapse of all U.S. policy under the naive and incompetent Jimmy Carter. (Billy Connor in the Spike, see attached glossary). Robert Moss is a former Australian and son-in-law of the late Geoffrey Fairbairn, Reader in Insurgency and Revolts at ANU, who was perhaps the world's leading authority on terrorism and insurgency. Both Fairbairn and Moss were (and in Moss's case as the Spike clearly shows are) firm supporters of Israel.

The "Spike" subject of a bitter international politico-cultural controversy is not a great work of literature. It is however, a must for any politically literate person. Bob Hawke **and** Andrew Peacock recommended this work as their book of the year in 1981.

General Ivan Agranyats head of Directorate A of the 1st Department the KGB had a budget of $363 million in 1979 for disinformation against the West. "Disinformation" Arnaud de Borchgrave explained in a recent discussion of the Spike, "is the use of at lease a kernel of truth around which the Soviets weave a tissue of falsehood". Agranyats described the Soviet attitude to disinformation thus:

"We must constantly encourage Western journalists to write exactly the opposite of our real intentions and anyone who writes about our real intentions objectively — objectively in the Western sense of the word must be quickly dismissed as a cold war revivalist — (Arnaud de Borchgrave quoting Agranyats on Firing Line PBS 18 May 1980).

Arnaud de Borchgrave was himself a strong opponent of US policy in Vietnam whose political odyssey was linked to his strong personal relationship with President Anwar Sadat. The Mossad allegedly passed de Borchgrave vital intelligence on Soviet/PLO attempts on Sadat's life and this it is claimed led to the development of de Borchgrave's political views.

Most of the Soviet "active measures" (aktivnyye meropriytiya) are directed against the United States which is considered "the main enemy" (glauny protiunik).

Nonetheless, Isser Harel the legendary former head of the Mossad (Israel Intelligence), recently emerged to give an unprecedented interview to the Israeli daily Maariv to denounce a recent key Soviet "disinforma-

tsia" clearly aimed at Irael. Harel claimed that the publication by Islamic Iranian fanatics of Mossad attempts to penetrate and suborn American institutions such as the C.I.A. were designed to disrupt US-Israel relations and were based on incidents which allegedly took place in the 50s. In fact Israel's role as a key ally of the US goes back to at least 1956 when the Mossad were responsible for delivering to the Americans Kruschev's key 20th party congress speech denouncing Stalin.

Other Soviet "active measures" include the operation of the clandestine radio from Soviet territory NVOI (National Voice of Iran). This station (broadcasting into Iran in 1979-80) consistently urged that the American diplomatic hostages not be released, while Soviet official statements supported the hostages diplomatic immunity.

A special US State Department White Paper on Disinformation gives examples of Soviet "active measures" to disrupt the Camp David Peace Process.

* A purported speech by a member of the U.S. Administration which insulted Egyptians and called for "a total change of the government and the governmental system in Egypt". This forgery, which surfaced in 1976, was the first of a series of bogus documents produced by the Soviets to complicate U.S.-Egyptian relations.

* A forged document, allegedly prepared by the Secretary of State, or one of his close associates, for the President, which used language insulting and offensive to President Sadat and other Egyptians and also to other Arab leaders, including King Khalid of Saudi Arabia. This forgery was delivered anonymously to the Egyptian Embassy in Rome in April 1977.

* A series of forged letters and U.S. Government documents, which criticized Sadat's "lack of leadership" and called for a "change of government" in Egypt. These forgeries surfaced in various locations during 1977.

* A forged dispatch, allegedly prepared by the U.S. Embassy in Tehran, which suggested that the United States had acquiesced in plans by Iran and Saudi Arabia to overthrow Sadat. This forgery was sent by mail to the Egyptian Embassy in Belgrade in August 1977.

* A forged CIA report which criticized Islamic groups as a barrier to U.S. goals in the Middle East and suggested tactics to suppress, divide, and eliminate these groups. This forgery surfaced in the January 1979 issue of the Cairo-based magazine Al-Dawa.

* A forged letter from U.S. Ambassador to Egypt Herman F. Eilts, which declared that, because Sadat was not prepared to serve U.S. interests, "we must repudiate him and get rid of him without hesitation". This forgery surfaced in the October 1, 1979 issue of the Syrian newspaper Al-Ba'th.

The Spike, the film "Absence of Malice" are all healthy examples of Western opinion's understanding that the Western media, so critical of other power centers, is extremely powerful itself. If it achieved nothing else, the Spike's arousal of constructive doubts about the purity of the Western media is a healthy democratic development.

CHILDREN OF THE GHETTO by Sheva Glas-Wiener

(Globe Press 1982)

S.L.

Between 1940 and 1942, Sheva Glas-Wiener taught at the orphanage of Marysin, a small traditional village on the outskirts of Lodz in Poland. She had in her charge thirty-two girls come from far afield and from different social and educational backgrounds and nurturing different values and expectations. "Each child", as the author relates, "had her own story of grief and loss and, as I cared for them, their lives and their stories became a part of my life".

Theirs are the stories that Sheva Glas-Wiener tells, salvaging from the oblivion through deportation and death that were in time to befall most of the girls a testimony to their having lived, endured and, even in the worst phase of the War, dared to look ahead, forging friendships, falling in love, marrying, saying — as it were — a resounding "Aye" to life when the perpetrators of the War tried to undermine its very value.

Such a work as "Children of the Ghetto" cannot help but be tragic in its overall effect, particularly when one considers that through these thirty-two children are reflected the lives of some one-and-a-half million other children who perished in the War through hunger, disease, incarceration and execution. But there is no special pleading by the author or attempt at didacticism, all allusion to terror, to waste, or condemnation arising, as it ought, out of the action and the conversations and the confidences shared by the girls in the author's care.

With the liquidation of the orphanage, Sheva Glas-Wiener accompanied the last group of her children to the camps. By what she terms a miracle, she survived Auschwitz, Jesau by Konigsberg and Stuthof as well as a fire aboard a cargo ship loaded with countless cases of explosives, arriving in Australia in 1950. However, this latter history is not part of her story. Rather, she adheres to the years spent in the orphanage with her charges. And however traumatic these years, not all is bleak. For, however menacing and deadly the evil that surrounds the author and the girls of the orphanage, story after story attests to the persistence of a finer, more resolute humanity inherent in each individual, even when all reason for its preservation has been destroyed. If there is such a thing as redemption in the world, it has little to do with divinity; it resides rather in the loyalty, the affection and concern that human beings — and all the more tellingly, in times of extremity — show towards each other. Seen in this light, Sheva Glas-Wiener's "Children of the Ghetto" is a monument to the children of all ghettos and, more, to that inner force, call it spirit, call it will, that, all evil and difficulty and harassment notwithstanding, cries out as do the children of Marysin, "I want to live!"

געדאַנק צווײ משלים־שרײַבער: דער יונג־ווילנאַער דיכטער פּרץ מיראַנסקי און דער אַלט־לאָדזשער שרײַבער יצחק גאָלדקאָרן.

יצחק גאָלדקאָרן שרײַבט נישט נאָר משלים, נאָר אויך שאַרפֿע, בײַסיקע עפּיגראַמען. אין זײַן בוך „עפּיגראַמיש" שרײַבט ער וועגן יִידיש אין ישראל (גאָלדקאָרן האָט אַ קורצע צײַט געלעבט אין ישראל), אַז „יידיש אין ישראל האַלט מען אויף אַ גאָלדענע קייט".

אַ משל האָט אַ סך ענלעכקייטן צו אַ רעטעניש. ווען מען ווייס נישט דעם ענטפֿער, זעט דאָס רעטעניש אויס זייער קאָמפּליצירט. שפּעטער כאַפּט מען זיך, אַז דער ענטפֿער ליגט ממש אויפֿן האַנט.

עס וואָלט דעריבער נישט געווען פּאַסיק אַרויסקומען מיטן נימשל (אַזוי ווי מיר פֿאַרשטייען אים) אײדער מיר הערן דעם משל.

די דעקאָרירטע סאָלדאַטן

„זיי דאַרפֿן פֿילן, אַז זיי האָבן אין מיר אַ טאַטע!"
האָט געטראַכט אַ גענעראַל וועגן זײַנע סאָלדאַטן,
און ער האָט גלײַך אַרויסגעגעבן אַ באַפֿעל,
אַז יעדער זאָל דעקאָרירט ווערן אויף דער שטעל.
האָט איינער דעם צווייטן אויסגעצייכנט און דעקאָרירט
און מיט פֿאַרשידענע אָרדנס און מעדאַלן באַצירט.
פֿון אַלעמען האָבן די רומבלעכלעך אַראָפּגעשײַנט;
אַלע — מיט לאָרבערקראַנצן די קעפּ געקרײנט.
האָבן לײַט געלאַכט: „גיטס נאָר אַ קוק, ס'איז אַך און ווי:
פֿון סאַמאָראָדנע צעזאָרן איז די גאַנצע אַרמײ!
כאָטש זעץ אַרויף אויף אַ גילדערנעם טראָן
יעדן גראָען פּיעכאָטניק אויבן־אָן!"
„אויב יעדער איינער איז ווי אַ העלד באַערט —
וואָס האָט די גאַנצע העלדישקייט פֿאַר אַ ווערט?
אויב אַלע זענען סטראַטעגן געניאַלע —
וואָס האָט די קריגסקונסט פֿאַר אַ מעלה ?
„אויסצייכענען מיינט: באַוווּנדערן
דעם זעלטענעם, דעם באַזונדערן;
ווען יעדער איינער איז אַ נאַפּאָלעאָן דערקלערט,
איז די גאַנצע סטראַטעגיע אין דער ערד!"

ווייסן מיר, אַז מיליטער איז איבערהויפּט נישט קיין יידיש פֿאַך, טאָ ווי קומט גאָלדקאָרן צו סאָלדאַטן?

די יידישע ליטעראַטור — בײַם הײַנטיקן טאָג — איז אָרעם אין שרײַבער, זי איז אָבער רײַך (פּראָפּאָרציאָנעל) אין פּרעמיעס. אין דער איינציקער שורה: „פֿון אַלעמען האָבן די רומבלעכלעך אַראָפּגעשײַנט" קומט צום אויסדרוק גאָלדקאָרנס סאַרקאַזם און זײַן שפּאָט פֿון די אַלע אָנגעפּרעמירטע שרײַבער, וועלכע מען האַלט אין אײן פֿאַרהענגען מיט די מעדאַלן, הגם זעלטן ווער פֿון זיי (מיינט גאָלדקאָרן) האָט זיך עס פֿאַרדינט.

הייסט עס, עס זענען נאָך אַלץ דאָ בונטאַרן צווישן יידישע שרײַבער, אַבי מיר האָבן געמיינט...

מעם

ש. בענעט

לאָקאַלע קאָמענטאַרן

מר. שיפּטאָן, אַ דעפּוטאַט אין פֿעדעראַלן פּאַרלאַמענט פֿון היגינס, אַן עלעקטאָראַט מיט אַ באַדײַטנדער יידישער באַפֿעלקערונג, ווי קאָולפֿילד, ברײַטאָן א.א.וו. איז געוואָרנט געוואָרן דורך דער סאָוויעטישער אַמבאַסאַדע אין קאַנבערע, אַז זײַן אינטערווענץ וועגן עמיגראַציע פֿון סאָוויעטישע יידן, ווערט אָנערקענט אַלס מישן זיך אין אינערלעכע ענינים פֿון ראַטן־פֿאַרבאַנד.

דעפּוטאַט שיפּטאָן האָט שוין עטלעכע מאָל אינטערווענירט לטובת רוסישע יידן, אָבער אָן שום דערפֿאָלג. ער האָט לעצטנס באַזוכט מדינת ישראל אַלס גאַסט פֿון דער רעגירונג, ווו ער האָט זיך געטראָפֿן מיט קרובים פֿון רוסישע יידן, וועלכע האָבן אים געבעטן, אַז ער זאָל זיך באַמיען צו העלפֿן זיי ברענגען קיין ישראל.

צווישן זיי — די פֿאַמיליעס פֿון לעאָניד וואָלוואָסקי און שטאַמלער, וועלכע געפֿינען זיך אין סאָוויעט־רוסלאַנד אין שווערע באַדינגונגען, נאָכדעם ווי זיי האָבן אָנגעגעבן אויף וויזעס עולה צו זײַן קיין ישראל.

דעפּוטאַט שיפּטאָן האָט זיך געווענדן צו דער סאָוויעטישער אַמבאַסאַדע וועגן דעם ענין, און דערפֿאַר באַקומען דעם שאַרפֿן ענטפֿער.

*

דער קאָולפֿילדער שטאָט־ראַט איז אפֿשר די איינציקע נישט־יידישע אָרגאַניזאַציע, וועלכע אָנערקענט די יידישע שפּראַך אַלס גלײַכבאַרעכטיקטע, צוזאַמען מיט אַנדערע עטנישע שפּראַכן. צו די לעצטע מוניציפּאַליטעט־וואַלן צום שטאָט־ראַט, זענען פֿאַרשפּרייט געוואָרן בראָשורן ווי אַזוי צו שטימען אין דרײַ שפּראַכן: יידיש, איטאַליעניש און ענגליש.

דאָס איז אַ דערפֿרייענדיקע דערשיינונג, וואָס דווקא נישט־יידן אָנערקענען מאַמע־לשון אַלס אונדזער עטנישער שפּראַך, אין דער זעלבער צײַט וואָס יידישע אָרגאַניזאַציעס האָבן אײַנגעפֿירט אויף זייערע צוזאַמענטרעפֿן נאָר ענגליש.

אַ גרויסער טייל פֿון אונדזערע סינאַגאָגעס ווו דער גרעסטער טייל מתפּללים זענען עלטערע מזרח־אייראָפּעיִשע יידן פֿון פּוילן, טשעכן, אונגאַרן א"א.וו., האַלטן די ראַבייס דרשות נאָר אין ענגליש, לויט די אָנווײַזונגען פֿון שול־גבאים, וועלכע ווילן אַנגליזירן זייערע מתפּללים. עס איז אויך באַקאַנט, אַז אין דעם היגן ליובאַוויטשער ישיבה־קאָלעדזש, ווו מען האָט אַמאָל געלערנט גמרא, משניות אין יידיש — איז אָפּגעשאַפֿן געוואָרן יידיש און מען לערנט תלמוד אין ענגליש.

*

לויט דער מעלדונג פֿון אויסטראַלישע עמיגראַציע־באַאַמטע, האָבן מיט אַ צײַט צוריק 200 ישראלדיקע פֿאַמיליעס, אין אַן אָפֿיציעלער צערעמאָניע אין מעלבורן, אָנגענומען אויסטראַלישע בירגערשאַפֿט.

נאָר ווי אַ מענטש. טראָץ צוואַנציק יאָרהונדערטער מענטשהייט, נישט געקוקט אויף די אַלע מעגלעכקייטן פון דערציִאונג און „ציוויליזאַציע", איז דער מענטשהייט נאָך אַלץ לייכטער צו האַסן, ווי ליב צו האָבן; מער באַקוועם אָפּצולייגן אָדער —פאַרקוקן פאַסירונגען, איידער צו קאָנפראָנטירן דעם אמת; באַקוועמער צו האָבן אַ שעיר לעזאָזל, ווי קעמפן מיטן אייגענעם געוויסן — פאַרגעסנדיק דערביי די אומשטערבלעכע ווערטער:

„זאָל דער וואָס איז אָן זינד — וואַרפן דעם ערשטן שטיין".

זשורנאַליסטן אַרבעטסלאָז?

די פרעסע קאָן זיך וואַרשיינלעך נישט שענקען, וואָס דער ענין ישראל ־ לבנון האָט זיך אויסגעלאָזט, אויס סענסאַציע, אויס שרייענדיקע קעפּ: אָבער סתם אַוועקגעבן אַזאַ „זשורנאַליסטישע מציאה", קאָן מען אויך נישט. בלייבט איבער: מוח־גימנאַסטיק שפּעקולאַציע. בפרט נאָך, אַז עס איז דאָ א מלוכהשע קערפּערשאַפט, וועלכער מען קאָן צושרייבן דעם עצם־געדאַנק.

די סברא קומט פון דער אַנטי־טעראָריסטן אָפּטיילונג פון „סקאָטלאַנד יאַרד", אַז דער פ.ל.אָ.־טעראָר וועט זיך איבערטראָגן קיין אייראָפּע. פון דעם טעראָר, — גלויבן זיי — וועלן לײדן נישט נאָר ישראלדיקע, נאָר אויך אַראַבישע געזעלשאַפטן, מחמת די פ.ל.אָ. „האָט אַ האַרץ" אויף די אַראַבישע ברידער, וואָס זענען אין די דראַסטישע טעג, אָפּגעקומען מיט „מויל־מלאכה".

אָבער ווי קומט אין מיטן פון די אַלע מערדערייען אַריין פוילן? ווייזט זיך אַרויס, אַז דער אַטענטאַט אויפן ישראלדיקן אַמבאַסאַדאָר אין לאָנדאָן (שלמה אַרגב, דעם 4־טן יוני ה. י.), און סיי די מערדערייען אין דעם ייִדישן רעסטאָראַן אין פאַריז, זענען געמאַכט געוואָרן מיט אַן אויטאָמאַטישן רעוואָלווער, פּראָדוצירט אין פוילן, וואָס טראָגט דעם צייכן: 11־2־63.

די אַלע מאָרד־אָנפאַלן, אַריינגערעכנט דעם אָנפאַל אויף דער שול אין ווין, אין יאָר 1981, זענען געמאַכט געוואָרן דורך אַ טעראָריסטן־גרופּע, וואָס הייסט „אַבו נידאַל". די גרופּע האָט זיך אָפּגעשפּאָלטן פון דער פ.ל.אָ. און איר הויפּט־ציל איז צו הרגענען... אַראַפאַטן.

די דאָזיקע באַהויפּטונג, וועלכע ס'רוקט אַרויס דער פראַנצויזישער אינערן־מיניסטער — איז לויטן זשורנאַליסט פון לאָנדאָנער „אָבסערווער" דאַוויד לעטש — נישט פּאָפּולער צווישן די ציוניסטישע גרופּן אין פראַנקרייך און ענגלאַנד.

פאַרוואָס ווילן די פראַנצויזן דווקא אַז די חברא זאָל זיין פאַראַנטוואָרטלעך? ווייל פראַנקרייך וויל זיך שטעלן אין אַ רעספּעקטאַבעלער פּאָזיציע, נאָך דעם ווי זיי האָבן אָנערקענט די פ.ל.אָ.

ציוניסטישע גרופּן אין פראַנקרייך האַלטן, אַז דער אָנפאַל אויף גאָלדבערגס רעסטאָראַן איז דער אויפטו פון דער פ.ל.אָ., וואָס אַרבעט מיט די אָרטיקע פאַשיסטישע און אַנטיסעמיטישע גרופּן.

היות מען קאָן זיך נישט באַגיין אָן סענסאַציע, זענען „מיטאָמאַל" אין לאָנדאָן באַקאַנט געוואָרן פרטים וועגן דער א.ג. „אַבו נידאַל" גרופּע. איר פירער איז אַ 46־יאָריקער חברהמאַן וואָס הייסט סאַברי אַל באַנאַ און ער קריגט זיך שוין מיט אַראַפאַטן אַ יאָרצענדליק און ווערט געשטיצט (ווי אַנדערש?) פון דער ישראלדיקער „אינטעלידזשענס". אין יאָר 1973 האָט מען אים אויסגעשלאָסן פון דער פ.ל.אָ. דאַן האָט ער אָנגענומען דעם פּסעוודאָנים „אַבו נידאַל".

מיט צוויי יאָר צוריק האָט מען אים פאַרמשפּט צום טויט, פאַר אַ פּרוּוו צו דערמאָרדן אַראַפאַטן. צווישן אַנדערע האָט מען אים אויך באַשולדיקט אַז ער קריגט פינאַנסיעלע הילף פון איראַק און ישראל.

„סקאָטלאַנד יאַרד" קען פונדעסטוועגן נישט אַקצעפּטירן די טעאָריע, אַז ישראל האָט אָנגעשטעלט אַבו נידאַל, ער זאָל דערמאָרדן איר אייגענעם אַמבאַסאַדאָר, כדי צו האָבן אַן אויסרייד צו „נעמען זיך" צו דער פ.ל.אָ. אין ביירוט.

„סקאָטלאַנד יאַרד" גלויבט אָבער, אַז געוויסע גרופּן האָבן געדינט ווי פּראָוואָקאַטאָרן.

דער זשורנאַליסט דאַוויד לייטש מאַכט די באַמערקונג, אַז איניקע פון די טעאָריעס לייענען זיך ווי פאַנטאַסטישע שפּיאָנאַזש געשיכטעס.

ווייסן מיר: די ענגלענדער צייכענען זיך נישט אויס מיט קיין סימפּאַטיע און צוטרוי צו דער בעגין־רעגירונג. במילא זענען זיי גרייט צו אַקצעפּטירן אַלע פאַרדאַכטן קעגן דער רעגירונג.

עמעצער — הייסט עס — גיט שוין אַכטונג, אַז די רעדער פון דער פרעסע זאָלן זיך פונדעסטוועגן דרייען...

דער משל און דער נימשל

זינט דער גריכישער דיכטער עזאָפּ (וואָס איז אגב געווען אַ שקלאַף און האָט געלעבט אין 6־טן י"ה פ"ק) האָט דעם משל געבראַכט צו דער עפנטלעכקייט אין פאָרם פון אַ רעציטאַציע — איז דער משל געוואָרן אַ ליטעראַרישער זשאַנער מיט אַ טיפערן מיין, אויב דער דיכטער האָט פון פאָרויס געזען פאַר זיך דעם נימשל — ווי אַ ציל.

די בעסט־באַקאַנטע משלים שטאַמען פון 14־טן י. ה., געשריבן פון אַ ביזאַנטינער מאָנאַך, און זענען שפּעטער פאַרגעסן געוואָרן.

ערשט אין 19־טן י. ה. איז דער משל געוואָרן פּאָפּולער אין מזרח־אייראָפּע, אַ דאַנק דעם רוסישן שרייבער איוואַן אַנדרייעוויטש קרילאָוו, וואָס האָט אָנגעהויבן פאַרעפנטלעכן משלים אַרום 1809.

אויך ייִדישע שרייבער האָבן זיך באַנוצט מיט דעם ליטעראַרישן זשאַנער, כדי אונטערצושטרייכן דעם ווידעראַנאַנד צווישן וואָרט און טאַט.

אַמבעסטן איז באַקאַנט דער ייִדישער משלים שרייבער אליזער שטיינבאַרג. אין אונדזער צייט קומען אויפן

פאַרבײַגײענדיק...

אַ ניכטער וואָרט — אין אַ פאַרקריפּלטער דיסקוסיע...

דיסקוסיע איז אייגנטלעך נישט דאָס פּאַסיקסטע וואָרט צו באַצייכענען דעם אויסגוס פון אומרײַנע געפילן (און גערוכן) וואָס האָט זיך געטראָגן פון די שפּאַלטן פון דער פּרעסע אין משך פון דער מיליטערישער אַקציע אין לבנון, אונטער דער לאָזונג פון „שלום הגליל״.

מיר האָבן דערהערט שטימען, וועלכע האָבן קיינמאָל נישט געהאַט קיין געלעגנהייט (און אפשר נישט קיין מוט?!) אַרויסצוקומען אין דער עפנטלעכקייט.

עס זענען אַרויסגעקראָכן פון זייערע לעכער קאָמוניסטן, געוועזענע קאָמוניסטן, סתם לינקע און אַנטיסעמיטן פון אַלע שאַטירונגען און אָפּנייגונגען (ווײַל אַנטיסעמיטיזם איז אַ ראָק וואָס וואַקסט אָן אויף יעדן פּאָליטישן אָרגאַניזם, אָן אונטערשיד פון זײַנע פּאָליטישע ענד־צילן, אַבי עס איז דאָ אַ פּאַסיקע אַטמאָספער צו אַנטוויקלען דעם אַנטי־ייִדישן גיפט).

אין דאָזיקן אַנטי־ישראל כאָר האָבן נישט געפעלט קיין ייִדישע שטימען (ווי קאָן עס אַנדערש זײַן...) וועמען ס׳מוטשעט נעבעך דער מענטשלעכער און ייִדישער געוויסן (ווײַל אַ ייִד, וואָס קאָן זיך נישט באַפרײַען פון זײַן גלות־פּסיכיק מוז האָבן צוויי געוויסנס...) און אַלע מיט די צוויי געוויסנס האָבן אין זינען געהאַט בלויז „גוטס״ פאַר מדינת ישראל און געהאַלטן אַז זיי מוזן געבן די מדינה־פירער זייער עצה, כאָטש מיר קאָנען זיך נישט דערמאָנען, אַז זייערע צוויי געווינס זאָלן האָבן אַזוי פיבערהאַפט געאַרבעט, ווען סטאַלין האָט אויסגעשאָכטן די ייִדישע שרײַבער און קינסטלער אין סאָוויעט־רוסלאַנד. פאַרקערט — מיר דערמאָנען זיך זייער גוט, אַז זייערע דריי געוויסנס (דער מענטשלעכער, דער ייִדישער און דער קאָמוניסטישער) האָבן געאַרבעט אין אַלע ריכטונגען צו אַפּלייקענען, צו באַרעכטיקן און, ווי געווײַנטלעך — צו באַשמוצן די, וואָס וואָגן פרעגן בלויז: קין — ווּ איז דײַן ברודער הבל?

אין דער דיסקוסיע (דערווײַל איז נאָך נישטאָ קיין אַנדער באַצייכענונג פאַר דער ווערטער־פאַרפלייצונג) האָבן מיר דערהערט אַן ערלעך און אויפריכטיק וואָרט, וואָס האָט אויסגעדריקט די געפילן פון מיליאָנען ייִדן אין דער וועלט, פון די, וועלכע האָבן אויפריכטיק געוויטאָגט איבער די קרבנות אין לבנון, און נישט געלאָפן צו דער פּרעסע, כדי אַלע זאָלן זען ווי זיי פאַרגיסן די טרערן (טרערן פון פּאַרדרוס, ווײַל מדינת ישראל האַלט אָפּ אין זיג נאָך אַ צווייטן). דאָס דאָזיקע וואָרט קומט פון דער וויצע־פּרעזידענטין פון אינטערנאַציאָנאַלן ראָט פון ייִדישע פרויען — סילוואַ געלמאַן. („אידיש״, פון 30־טן סעפּטעמבער 1982).

דער בריוו הייסט: אויפרעגונג — אָבער נישט בושה, וועלכן מיר ברענגען אין אַ פרײַער איבערזעצונג:

„אַ סך איז שוין געזאָגט געוואָרן וועגן דער קאַלעקטיווער בושה וואָס ייִדן דאַרפן פילן, צוליב די לעצטע אַכזריותדיקע טאַטן אין לבנון.

איך בין אַן אויסטראַליערין. איך בין אַ ייִדין. איך פיל, ווי אַ סך עמאָציעס קומען אויף און מיר, צוליב די געשעענישן אין לבנון.

איך פיל בייזקייט און פאַרדרוס, עקל, מיאוסן זיך; אומצוטרוי; רחמנות; צער; פאַרצווייפלונג.

די סיבה פון מײַן ביז זײַן, מײַן מיאוסן זיך, איז די אָרגאַניזאַציע פון די פאַראייניקטע פעלקער, וועלכע האָט באַשאַפן אַ מדינה — ישראל, און איבערגעלאָזט, אַז די בירגער אַליין זאָלן קעמפן פאַר זייער קיום, אַנטקעגן שווער־באַוואָפנטע אַגרעסאָרן.

אַן עקל פאַר די גרויסמאַכטן, וועלכע, האָבן באַנוצט דעם מיטעלן מזרח ווי אַן אָרט אויסצופּרובירן זייערע מיליטערישע דערפינדונגען, גרויסמאַכטן, וועלכע האָבן קאַלטבלוטיק, מיט אַלגעמיינער צושטימונג צוגעגאָסן אייל אויף דעם פײַער, מיט דער כסדרדיקער צושטעלונג פון באַוואָפענונג.

האָס פאַר די אַלע זעלבסט־אָנערקענטע צדיקים, וואָס ברעכן זייערע הענט, שרײַען אויס זייער אימה און ווײַזן אָן מיט א פינגער פון באַשולדיקונג — אויף ישראל, כאָטש זיי זענען געווען שטום, און זייערע אויגן האָבן זיך אָפּגעקערט ווען אין משך פון א סך יאָרן, האָט א בלוטיקער בירגער־קריג פאַרנאַנדערגעריסן לבנון.

אומצוטרוי, ווען איך זע דעם באַווײַז פון דער קאָלאָסאַלער אָנזאַמלונג פון געווער, צוגעשטעלט דורך די סאָוויעטן. איך געטרוי נישט די פּראָטעסטירער, וועלכע דעמאָנסטרירן פאַר די אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדעס, אָבער מײַדן אויס די גאַסן, ווו עס געפינען זיך די סאָוויעטישע אַמבאַסאַדעס.

אין האָב מיטלייד מיט די עלטערן וואָס לעבן אין מיטעלן מזרח: מענער, פרויען, קינדער — ייִדן, מוזולמענער און די שווער־אָנגעגריפענע קריסטן אין לבנון, וועלכע האָבן אין משך פון די לעצטע 34 יאָר געליטן אַבלות דורך אַקטן פון קריג און טעראָריזם.

אַ קלעמונג פאַר שלום און אמת — פאַר די הילפלאָזע קרבנות.

פאַרצייטיקע מענטשן האָבן געהאַט געטער פון מלחמה, אָבער זעלטן — געטער פאַר שלום.

די ייִדן האָבן געגעבן דער וועלט דאָס געבאָט: „דו זאָלסט נישט הרגענען״; דערמוטיקט דעם רוף צו „איבערשמידן שווערדן אויף אַקעראײַזנס״. די ייִדן האָבן געמאַכט „שלום״ (פרידן) פאַר זייער טאָג־טעגלעכער באַגריסונג.

דאָס קריסטנטום, וואָס איז אויסגעוואַקסן פון ייִדנטום האָט געגעבן דער וועלט אַ פרינץ פון שלום.

מיטלייד מיט מענטשן פאַרפירטע דורך דער מעדיאַ, וואָס איז מער פאַראינטערעסירט אין סענסאַציאָנאַליזם, ווי אין פילבאַרקייט; מער מיט אײַנזײַטיקייט, ווי מיט באַלאַנסירונג; מיט פּאָליטיקירן אידעער מיט דעפינירן די קלאָרקייט פון ציל.

אויב איך דאַרף פילן בושה, איז נישט ווי אַ ייִד,

יונתן האָט פֿאַרלוירן זיינע שאַנסן, ווייל זי, די רעזשיסאַרשע, האָט אים אַוועקגעשטעלט קעגן יאַשע שער...

משולם וואָלט אפשר נאָכגעגעבן און פֿאַרשטאַנען יונתנ׳ס שוואַכקייטן יאַשע — נישט!

יאַשע שער האָט זיך איינגעלעבט אין אַלע אַספּעקטן פֿון אַלטן חלוץ, וועלכן בר טוב קען און רעספּעקטירט און מיר פֿילן און וווּנדערן, און מיט וועלכן יאַשע שער האָט זיך אין גאַנצן אידענטיפֿיצירט. דער שטאָלץ פֿון די בלאָטעס און שטאַלן זענען טיף פֿאַרוואָרצלט אין משולמען, און יאַשע שטאָלצירט מיט זיי פּונקט ווי ער אַליין וואָלט דאָרט געמאָלקן די קי און געהאָדעוועט די ריזן־קאַרטאָפֿל... משולמ׳ס בענקשאָפֿט צום זון איז טיף און שטאַרק, ער וויל אים האָבן אין מושב מיט זיך, ווייל פֿאַר אים האָט ער אויסגעטרינקט די בלאָטעס. יאַשע בענקט צוזאַמען מיט משולמען...

סיי דער אָפּקלאַנג פֿון די חלוצישע צייטן, דער פּאַטאָס פֿון דער בלאָטע און שטאַל, סיי די סענטימענטאַלע טענער פֿון דעם טאַטן און יידן, סיי דער אמת פֿון דעם פּאָליטישן „אני־מאמין" פֿון דעם האַלב־שיכורן ייד אויף דעם דיפּלאָמאַטישן באַנקעט, זענען געווען שטאַרק אין איינדרוק און שיין אין אויספֿירונג. זיי האָבן געשאָפֿן דעם שטאָם, פֿון דער פּיעסע און האָבן אונטערגעהאַלטן די צווייגן.

אַ ביסעלע ווייטער פֿון דעם בוים, נאָנט צו דעם נערוון־צענטער פֿון דער אַקציע, שטייט די צווייטע גענעראַציע: יונתן־קעגן־ליאורה. דער צוזאַמענשטויס דאָ איז ווייניקער דראַמאַטיש ווי אין דער פֿריערדיקער סיטואַציע.

ערשטנס, איז פֿון יונתן געוואָרן דזשאָני, און דאָס אַליין האָט פֿאַרקלענערט די פֿרעמדקייט צווישן דעם טאַטן און זיין טאָכטער. דזשאָני אידענטיפֿיצירט זיך לייכטער מיט ליאורה׳ס פֿריינד, מיט די באָבּיס און פֿרענקיס. אַלע דריי זענען אַזוי ווי פֿון איין חדר — סאָרי! פֿון איין קאָלעדזש...

דאָס איז זיכער דזשיינס שולד. ס׳איז לייכט צו פֿאַרשטיין, אַז פֿאַר דער „לידי פֿון פֿלאָרידאַ" איז דזשאָני אַ שענערע און א מער נאַטירלעכע פּראָפּאָזיציע ווי יונתן.

ס׳גלויבט זיך נישט, אַז אַ נאָמען זאָל האָבן אַן איינפֿלוס אויף דעם כאַראַקטער פֿון אַ מענטשן, נאָר אַ נאָמען עפֿנט נייע מעגלעכקייטן און נייע טירן. און נישט אַלע טירן פֿירן אויף די ריכטיקע וועגן.

בר־טוב דערציילט נישט וועגן וואָס די נייע טירן עפֿענען — נאָר מיר ווייסן, אַז „לידי דזשיינס" אַספּיראַציעס זענען צו פֿאַרמאַכן די טיר צו כפֿר־שאול און דאָס איז איר אפֿשר געלונגען.ס׳איז שווער צו פֿאַרשטיין ווי אַזוי „לידי דזשיינס" וועט פֿאַרבייטן איר מאַמעס דירה אין פֿלאָרידאַ — אויף דעם נייעם הויז אין כפֿר שאול.

די צווייטע סיבה, וועלכע שוואַכט אָפּ דעם גענעראַציע־קעגנזאַץ צווישן דזשאָני און ליאורה ליגט אין יונתנ׳ס לעבנס־שטייגער: ער איז פֿאַרנומען מיט „קאָקטיילן" און באַנקעטן און קאָנפֿערענצן; דרייט זיך אַרום „תמיד ווי אויף גוישע לוויות"; ער מוז זיין העפֿלעך און גוט צו אַלעמען, ווייל דאָס איז די פֿליכט פֿון א דיפּלאָמאַט; ער איז זיכער אַ גוטער מאַן, ווייל דאָס איז וואָס דזשיין וויל! זי איז אפֿשר ווייניקער דיפּלאָמאַט פֿון אים, נאָר האָט מער כוח פֿון אים...

די פּיעסע האָט פֿאַר אונדז אַ ספּעציעלן טעם, צוליב איר אַקטואַליטעט און אונדזער סענטימענט. בר טוב האָט אין דער פּיעסע אַריינגעלייגט אַן אוצר מיט גרעסערע און קלענערע פּראָבלעמען. עס איז שווער זיי צו אַנאַליזירן אין איין פּלאַץ. פּראָבלעמען, אַפֿילו שווערע און אומעטיקערע, זענען אָפּט אויסגעדריקט אין אַ דעליקאַטן הומאָר און אמאָל ווילט זיך שטעלן די פֿראַגע: צי איז דאָס אַ דראַמע, ווי די מערהייט פֿון דעם פּובליקום וואָלט דאָס פֿאַרשטאַנען, אָדער אַ קאָמעדיע, ווי בר טוב האָט דאָס אָנגערופֿן?

דער ענטפֿער איז: ס׳איז ביידע! שלום־עליכם האָט אונדז אויסגעלערנט נישט צו זוכן דעפֿיניציעס אין דראַמאַטישע פֿאָרשטעלונגען. די גרענעץ צווישן וויינען און לאַכן איז נישט שאַרף — ס׳לאַכט זיך און וויינט זיך גלייכצייטיק, אָן גרענעצן און אָן דעפֿיניציעס...

די רעזשיסאָרשע האָט באַוויזן אַ סך קונסט און איבערגעגעבנקייט אין איר שאַפֿונג. ס׳איז נישט געווען שווער אַוועקצושטעלן משולם אויף דעם פּעדעסטאַל פֿון דער פּיעסע.

איר אַרבעט איז אפֿשר שווערער געווען אָבער עס איז געלונגען. דאָס האָט זי געמאַכט פֿון ליאורה די העלדין פֿון יונתנ׳ס משפּחה... דאָס פּוסטע אַמעריקאַנער מיידל, וואָס האָט געטראָגן טיף אין האַרצן דאָס בילד פֿון דעם אומבאַקאַנטן חלוצישן זיידן, איז אַוועק פֿון די „באָבּיס און פֿרענקיס" און אַפֿילו פֿון „פּאָפּ מעקווייר" און זיך צוריקגעקערט צו איר העלדישן „קאָובאָי" פֿון כפֿר־שאול...

ס׳איז אויך געלונגען ראָזאַ טורקאָוו, צו מאַכן פֿון דזשיין די פּאָסיקע און עלעגאַנטע פֿרוי פֿון דעם דיפּלאָמאַט פֿון ישראל.

און נאָך איז איר געלונגען צו באַווייזן די דריי עפּיזאָדן: דעם גריכישן אַמבאַסאַדאָר, מיט „מאַדאַם עקוואַדאָר" און מיט קאָליאַ און זיינע מכלומערשטע זעקס אַמעריקאַנער גענעראַציעס פֿון קרים...

דעם קאָנפֿעראַנסיער, וועלכער האָט אַזאַ פֿילדזיטיקע פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿון אַ „באַטלער" און משרת און שר־המשקה און סתם א גוי־אין דער־אַמבאַסאַדע, קומט אַ ספּעציעלן יישר־כּוח, פֿאַר זיין הילף אין העלפֿן אונדז נאָכפֿאָלגן די אַקציע.

אפֿשר איז כפֿר־שאול פֿאַרצייכנט ערגעץ ווו אויף אַ מאַפּע, נאָר בלויז דער בריוו־טרעגער פּיטשערסקי ווייסט פֿון דעם. אויך אים קומט א דאַנק פֿאַר דעם פֿאַרבינדן אונדז מיט דעם מושב.

וואָס שייך דער אָריגינעלער פֿראַגע „ווער איז וויכטיקער... דער מושבניק צו דער דיפּלאָמאַט?" גלויב איך, אַז די אַקטיאָרן ווייסן דעם ענטפֿער נישט ווייניקער פֿון מחבר און פֿון פּובליקום...

דער אַנסאַמבל פון „קום אַהיים, מיין זון“

עס זיצן (פון רעכטס): מירא פפאַו, יאַשאַ שער, ראַזאַ טורקאַוו (רעזשיסאַרשע), טאַמאַראַ ראַזענבוים, מענדל שמערלינג, עס שטייען: לעוו קאַלטיניוק, יאַסל כאַבערמאַן, אפרים שוכן, מרים בולוואַר, אהרן גורוויטש (דעקאַראַטאַר) און מאיר צעפראַוו.

זיין זון יונתן. דער צוויטער צווישן דזשאַני און זיין טאָכטער ליאורה.

דער ערשטער קאָנפליקט משולם־יונתן איז דער נערוו־צענטער פון דער פּיעסע. פון דעם צענטער אַנטוויקלט זיך די אַקציע. משולם, אַן אַלטער מושבניק פון כפר־שאול, פאַרשטייט נישט וואָס ס׳איז געשען מיט זיין זון יונתן. ער ווייסט, אַז יונתן איז אַמאָל געווען אַ פיינער בחור אין דעם מושב. אָבער אין משך פון די 13 יאָר אין אַמעריקע, איז ער געוואָרן אין גאַנצן אַנדערש, אָפּגעפרעמדט, נישט צו דערקענען.

משולם פאַרשטייט, אַז די וועלט שטייט נישט אויף איין אָרט, און ס׳קומען פאַר פאַרענדערונגען. ער דערמאָנט זיך מיט אַ נאָסטאַלגישן שמייכל ווען ער, און זיין דבורה׳לע, זענען צום ערשטן מאָל געפאָרן פון ראשון לציון קיין עמק. ס׳האָט גענומען מער ווי דער וועג פון „לוד קיין אַמעריקע“... און ער ווייסט, אַז מ׳קען נישט פאַרגלייכן, אַ הינקעדיק פערדל מיט אַן עראָפּלאַן... ער געדענקט גוט די אַמאָליקע בלאָטעס מיטן קדחות, אויף וועלכע ס׳שטייען איצט פרדסים און גערטנער און זיין ניי הויז: און ער ווייסט, אַז צייט און אַרבעט מאַכן דעם אונטערשייד — נאָר ער קען נישט און וויל נישט פאַרשטיין דעם אונטערשייד צווישן דער פאַלעסטינע, צו וועלכער ער איז געקומען אַרבעטן אינעם שטאָל — און מדינת ישראל, וועלכע דאַרף רעפּרעזענטאַנטן, כדי אָנצוהאַלטן איר אָרט אין דעם „אינטערנאַציאָנאַלן פאָרום פון דער וועלט“...

ער בענקט „די נשמה גייט אים אויס“ — ס׳איז שווער צו פאַרגלייכן דעם יונגן חלוץ, וואָס איז מיט יאָרן צוריק אַנטלאָפן פון רוסלאַנד קיין פאַלעסטינע, מיט דעם אַלטן מושבניק פון כפר־שאול, נאָר די נשמה איז די זעלבע — די ידישע נשמה פון אַ טאַטן און זיידן, וואָס בענקט...

משולם איז נישט קיין „פלאַפלער און נישט עבר־בטל“, און חוץ דעם שטאָל און זיינע ריזיקע קאַרטאָפל, פאַרשטייט ער, אַז מ׳דאַרף זיי דאָרט זאָגן „אַז מיר, אין דער היים, פייפן אויף זיי!“...

דער פאַקט, אויף וועלכן משולם וויל נישט איינגיין איז אַז זיין זון, דאַרף זיצן אין ניו־יאָרק, אַנשטאָט אין כפר־שאול ווי דער טאַטע וואָלט געוואָלט און דאָס איז דאָך זיין זון אין די יום־טובדיקע קליידער, וואָס לויפט אַרום צווישן „קאָקטיילן“ און קאָנפערענצן, אַנשטאָט מעלקן די קי; און דאָס איז דאָך זיין אייניקל ליאורה, וואָס פאַרשטייט נישט קיין וואָרט עברית און וואַקסט אַ פרעמדע אין אַ פרעמד לאַנד.

דאָס איז די טעמע פון דער פרעמדקייט צווישן די דורות פון טאַטן און זון.

בר־טוב פאַוואָריזירט משולמען, נישט אין אַ דירעקטער פאָרעם, נאָר דורך דעליקאַטע אָנצוהערענישן.

די דיסקוסיעס צווישן פאָטער און זון זענען געפירט נישט מיט קיין לאָגישער אַרגומענטאַציע און אַ רואיקן געלאַסענעם טאָן, נאָר אין אַן אָנגעלאָדענער עמאָציאָנעלער אַטמאָספער. אין אַזאַ אַטמאָספער איז גרינג אַרויסצובערענגען משולמען ווי דעם זיגער. ווייל ער איז דאָך דער חלוץ פון די אמתע גוטע קדחתדיקע צייטן און ער איז געבליבן לעבן נאָך די שווערע יאָרן פון הונגער אין די בלאָטעס, און אויסגעבויט אַ פעסטן פרוכטבאַרן באָדן פאַר זיין איינציקן זון — אָבער דער זון וויל בעסער זיין אין ניו־יאָרק.

מיר מוזן זיך אַוועקשטעלן אויף משולם׳ס זייט, אפשר סימפּאַטיזירן מיר אויך מיט אים... בר־טוב האָט געגעבן יונתן זייער אַ שווערע אויפגאַבע. מיר, די נייטראַלע צושויער, פאַרשטייען, אַז ישראל מוז האָבן רעפּרעזענטאַנטן אין אַמעריקע. אָבער יונתן האָט אַ שוואַכן כאַראַקטער, און ישראל מוז האָבן אין ניו־יאָרק רעפּרעזענטאַנטן מיט שטאַרקע כאַראַקטערן.

אפשר ליידט יונתן פון קאָמפּלעקסן? זיין געוויסן איז נישט ריין. ער איז צעריסן צווישן דעם גוטן, בכבודיקן לעבן אין ניו־יאָרק און זיין פליכט לגבי דער שטאָל אין כפר־שאול. אויב אַזוי האָט בר־טוב, אָדער אפשר ראַזאַ טורקאָוו, נישט גוט גענוג פאַרגעשטעלט דאָס פסיכישע געשטאַלט פון יונתן; מ׳זעט נישט און מ׳הערט נישט דעם אינערלעכן קאַמף, וואָס קומט פאָר אין יונתן.

און אפשר איז שולדיק דזשיין? זי דרייט זיך אַרום אויף דער בינע ווי יונתן׳ס שאָטן. איר אָנוועזנהייט וועגט איבער, סיי ווען זי נעמט אָנטייל אין אַ דיסקוסיע און סיי ווען זי איז שטיל — איז זי שטענדיק די וואָרטזאָגערין אין דעם דיפּלאָמאַטס היים...

און אפשר איז דאָס בלויז אַ טעכנישער פעלער פון דער רעזשיסאָרשע? זי האָט באַדאַרפט געבןביידע מענער, פאָטער און זון, אַ גלייכן שאַנס. מיט אַ גלייכן שאַנס איז מעגלעך, אַז יונתן (טראָץ אַלע שוועריקייטן) וואָלט אויסגעהאַלטן משולם׳ס אַטאַקעס און וואָלט אַנטקעגן געשטעלט די נייע פילאָסאָפיע פון דער מדינה קעגן דעם אַלטן מושבניקס שטאָל...

ערשט קומט מיר מיין שאָטן אַנטקעגן —
זיין פּנים — אַ שמאַטע אַ גרויע,
ער קוקט אויף מיר מאָדנע מיט חידוש,
און כאַפּט אַ הלוואה מיין אויער...

ער קומט איצט פון יענע מקומות,
ווו וואַלד שטייט פאַרשרפהט פון פלאַמען,
די צווייגן דאַרע, סוכאַטע,
שוואַרצן אַראָפּ פון די שטאַמען.

געזען כ'האָב „ס'אומשולדיקע" פעלד,
פון טרערן בליט דאָרט אַ מאָך,
געהערט כ'האָב אין שטילקייט דער בלויער,
וויינען דיין אייביקן בראָך...

נאַ, נעם דיר אַ טרער פון דיין מאַמען,
דעם לעצטן געשריי פון דיין טאַטן,
געדענקסט נאָך דעם מיאוסן ויברח,
ווען דו האָסט זיי בידן פּאַראַטן...

דו האָסט דאָן, ווי ס'פּאַסט פאַר אַ גיבור,
געזוכט אויף די דראָטן דעם טויט...
דאָך האָסטו ווי אַ פּשוטער וואָרים,
געגריזשעט פון ליימענעם ברויט.

דאָן האָסטו נאָך עפּעס געשטאַמלט,
געשטאַמלט פון מאָרגן פון שטערבן,
אַ מענטש האָט אַ פליכט פאַר דער צוקונפט...
און לעבן, און לעבן, און לעבן,

אַזוי ביסטו לעבן געבליבן,
כאָטש כ'ווייס ניט ווי און פון וואַנען.
נאָר זאָג מיר — איך בין דאָך דיין שאָטן,
ווו גייט מען? ווו גייט מען פון דאַנען?...

שוין אַלע באַנען פאַרשפּעטיקט,
ניט געבליבן מיר מער ווו צו פאָרן,
ווי שמות פון ספרים פאַרברענטע,
פליען אין ווינט מיינע יאָרן.

העי קרעטשמער, דערלאַנג נאָך אַ כוסה
לחיים צו די אויפן דנאָ,
אַ מענטש איז ניט ווער ווי ווינטל,
אָט איז ער, און אָט איז ער ניטאָ...

שטיצט די איניציאַטיוו פון „קדימה"

צו בויען
אַ חורבן־מוזעאום!

ד"ר א. וויינריב

א קולטור יום־טוב אין סידנעי

„קום אהיים, מיין זון"

דער דוד הערמאַן טעאַטער ביי דער „קדימה" האָט שבת, דעם 30טן אָקטאָבער גאַסטראָלירט אין סידנעי מיט חנוך ברטוב'ס ישראל־פּיעסע „קום אַהיים, מיין זון". אין מעלבורן האָט די פאָרשטעלונג געהאַט אַן אויסערגעוויינלעכן דערפאָלג — סיי מיטן אינהאַלט און סיי מיט דער אויפפירונג. דער טעאַטער האָט געגעבן 6 פאָרשטעלונגען.

דאָס טעאַטער האָט אָפּגעשפּילט, צוריקגעפאָרן און אונדז איבערגעלאָזט עטלעכע פּראָבלעמען, וועלכע זיי ווילן, אַז מיר, דאָס שוואַכע, אומשולדיקע פּובליקום, זאָל פאַר זיי לייזן.

און דער פּראָבלעם איז אַ שווערער:

און דער שיין רעדאַגירטער פּראָגראַם, איז אין קורצן איבערגעגעבן דער אינהאַלט פון דער פּיעסע, אָבער אין דעם לעצטן זאַץ, פרעגט מען אונדז: „ווער איז וויכטיקער פאַר דער צוקונפט פון ישראל — דער מושבניק אין לאַנד, צי דער דיפּלאָמאַט אין אויסלאַנד, נו וואָס קאָנסטו זאָגן וועגן דעם?

כדי צו פאַראיינפאַכן דאָס פּראָבלעם, וועלן מיר אָנהויבן באַטראַכטן בלויז דעם עיקר פון דער פּיעסע, און אויסשטעלן, אויף אַ מינוט אין אַ זייט, די ספּעציפישע צוגאָבן.

דער עיקר אין דער פּיעסע איז דער דורות אַלטער פּראָבלעם: די אונטערשיידן צווישן אַלטן און יונגן דור. דאָס פּראָבלעם איז נישט קיין נייעס אין אונדזער געשיכטע. אברהם אָבינו איז אפשר דער ערשטער ביישפּיל פון דעם אַנטוישטן זון, וועלכער איז אַוועק פון טאַטן, פון שטוב, פון דער שטאָט און פון לאַנד.

אין משך פון די לעצטע 4000 יאָר חזרט זיך איבער דער דור־קעגן־דור נוסח. אפשר אין אַ וויניקער דראַסטישער פאָרם, און אפשר איז דאָס איצט נישט בלויז אַ פאָטער־זון פּראָבלעם, ס'איז אויך מאַמע־טאָכטער פּראָבלעם און מ'לויפט נישט היינט פון אור־כשדים קיין כנען, מ'גייט פּשוט אַרויס פון דער היים און מען זוכט זיך אַ „פלעט"...

בר טוב האָט צוגעגעבן צוויי פאַקטאָרן, וואָס האָבן דעם אַלגעמיינעם אבסטראַקט אריינגעבראַכט אין אונדזער אייגענער שטוב און געמאַכט פון דעם אַן אַקטועלן יידישן פּראָבלעם. די אַנטיל נעמער זענען ייִדן, און די צייט איז — די קעגנוואַרט.

אין דער פּיעסע זעען מיר דריי דורות. צווישן די צוויי דורות־פּראָבלעמען: איינער צווישן משולם און —

און אַרויסקומען גאַנץ פון שפּאַניע. ער האָט דאַן אָנגעשריבן דאָס באַקאַנטע בוך „פינצטערקייט אין מיטן טאָג“, אין וועלכן ער שילדערט אויף אַ מייסטערהאַפטן אופן די געגעאַלאָגיע פון די באַרימטע מאָסקווער פּראָצעסן.

זיגמונט שטיין, אַ ידישער קאָמוניסט וועלכער האָט געשטאַמט פון מערב־גאַליציע אין פּוילן, האָט זיך געפונען אין פראַנקרייך און פאַרנומען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער קאָמוניסטישער היעראַרכיע. ער איז געשיקט געוואָרן מיט אַ מיסיע קיין שפּאַניע, און אין די פופציקער יאָרן האָט ער באַשריבן זיינע דערפאַרונגען אין זיין בוך: „איך בין געווען סטאַלינס אַגענט אין שפּאַניע“. דאָרט שילדערט ער אויספירלעך די פאַרברעכערישע מעשים פון דער קאָמוניסטישער אָנפירונג בעת דעם בירגערקריג.

מיר, די ידישע ענטוזיאַסטן פון דער שפּאַנישער רעפובליק, וועלכע האָבן געגלויבט אויפריכטיק אין דער ערלעכקייט פון די שפּאַנישע רעוואָלוציאָנערע קעמפער, זענען ערשט שפּעטער געוואָר געוואָרן וועגן די פּאַטאַלע מעשים פון די קאָמוניסטן. הגם איך מוז היינט מודה זיין, אַז פאַר אונדז אין דער „פאָלקסצייטונג“ איז דאָס נישט געווען קיין נייעס. אונדזער גוטער קאָרעספּאָנדענט פון שפּאַניע, י. ווינטער, האָט אָנגעהויבן שפּעטער צושיקן קאָרעספּאָנדענציעס וועגן דעם וואָס עס טוט זיך אָפּ אין דעם לינקן לאַגער. מיר האָבן די דאָזיקע זאַכן נישט געדרוקט, נישט וועלנדיק ברענגען שאָדן די שפּאַנישע רעפובליקאַנער וועלכע האָבן שוין דאַן געקעמפט פאַר זייער נאַקעטן לעבן.

די שפּאַנישע רעפובליק האָט פאַרענדיקט איר קעמפערישן לעבן אין מערץ 1939. ביז צו די לעצטע טעג פון זייער עקזיסטענץ האָט דער לינקער לאַגער געליטן פון אינערלעכע קאַמפן. נאָך דעם 5־טן מערץ 1939 האָבן אַלע פאַרטייען, חוץ די קאָמוניסטן, געשאַפן אַ פאַרטידיקונגס־ראָט צו קעמפן אין מאַדריד אונטער דער פירונג פון גענעראַל מיאַכאַ. די קאָמוניסטן, צוזאַמען מיט די נעגרין־אָנהענגער, האָבן אים באַקעמפט. אָבער דעם 28־טן מערץ 1939 האָבן פראַנקאָס אַרמייען פון 200,000 מאַן אַריינמאַרשירט קיין מאַדריד אָן שום ווידערשטאַנד מצד די זיך אַרומרייסנדיקע לינקע רעפובליקאַנער.

אַ מיליאָן מענטשן זענען געפאַלן אין פראַנקאָס אויפשטאַנד קעגן דער רעפובליק. דער קאַמף האָט געדויערט צוויי יאָר און ניין מאָנאַטן און האָט גורם געווען אָן אַ שיעור ליידן דעם שפּאַנישן פאָלק.

די ידישע סאָציאַליסטן אין פּוילן האָבן די שפּאַנישע מפּלה אויפגענומען מיט אויפריכטיקן טרויער. די געשעענישן וועלכע האָבן זיך אָנגעהויבן אַנטוויקלען אין פּוילן מיטן אָנקום פון דער צווייטער וועלט־מלחמה — האָבן מיר שוין געהאַט אַן אייגענע טראַגעדיע...

איצט איז די סאָציאַליסטישע פאַרטיי פון שפּאַניע ווידער געקומען צו דער מאַכט אויף אַ לעגאַלן אופן. די ערשטע שריט פון דעם נייעם יונגן פּרעמיער־מיניסטער גאָנזאַלעס איז געווען — אַ שאַרפער אַרויסטריט קעגן די אַמעריקאַנער באַזעס אין שפּאַניע. נאָך פריער האָט ער געשיקט אַ בריוו צום סאָציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל, וווּ ער לייגט פאָר מען זאָל אויסשליסן די אַרבעטער־פּאַרטיי פון מדינת־ישראל פון אינטערנאַציאָנאַל, ווייל זי האָט געשטיצט די מלחמה אין לבנון (ער האָט נישט פאַרגעלייגט אויסצושליסן גלייכצייטיק די ענגלישע לייבאָר־פּאַרטיי, ווייל זי האָט אונטערגעשטיצט די מלחמה אין פאָלקלאַנד...).

(מיט איניקע יאָרן צוריק האָט דער אינטערנאַציאָנאַל צוגענומען די שטים־רעכט ביים ידישן „בונד“, איבערלאָזנדיק פאַר אים נאָר באַראַטונגס־סטאַטוס.)

פון זיינע ערשטע שריט האָבן מיר נישט קיין גרונט צו זיין באַגייסטערט. הלוואַי זאָלן מיר נישט ווערן מער אַנטוישט אין דער צוקונפט. אפשר וועט דער יונגער גאָנזאַלעס עפּעס לערנען פון די לינקע פעלערן אין דעם שפּאַנישן בירגער־קריג.

יעקב ראָזענבערג

אין קרעטשמע

כ׳האָב אַלע באַנען פאַרשפּעטיקס,
גיט געבליבן מיר מער ווו צו פאָרן,
וועל איך שוין אָט אין דער קרעטשמע
פאַרטרינקען די רעשט פון די יאָרן...

העי קרעטשמער, באַווייז נאָר דיין בראָנפן,
און לאָמיר אויסטרינקען צום דנאָ,
אַ מענטש איז דאָך נאָר ווי אַ ווינטל,
אָט איז ער, און אָט איז ער ניטאָ...

און דו, מיין שאָטן געטרייער,
קום, לאָמיר שפּילן אין ווערפל,
דו ווייסט דאָך, דער גאַנצער פלאַנעטל,
איז דאָך אַן אומגליקלעך דערפל.

געדענקסט אונדזער וועג, אונדזער וואַנדער?
אַ וועג מיט חכמים און קלאונען,
געטראָפן חכם אין בלאָטע,
און אַ נאַר — אויף פּלושענע טראָנען.

און מענטשן ווי מילבן פּאַיאַצלעך,
די לאַכן, און באַלד נעמען וויינען,
נו, קענסט דאָך ניט האָבן קיין טענה,
די זון קען דאָך אייביק ניט שיינען...

זיץ איך אַמאָל אין דער קרעטשמע,
פאַרנאַכט שוין געפאַלן פון הימל,
דער בראָנפן געטאָגט האָט אין פלעשל,
זיץ איך אין חלום און דרימל.

ניסטן, האָבן זיך אַוועקגעלאָזט קיין שפּאַניע, כּדי צו העלפן די רעפּובליקאַנער אין זייער קאַמף מיט דעם פאַשיסטישן אויפשטענדלער גענעראַל פראַנקאָ, וועלכער האָט אויפגעהויבן די פאָן פון בונט אין שפּאַנישן מאַראָקאָ, וואו ער איז געווען דער פירער פון דעם שפּאַנישן גאַרניזאָן.

פראַנקרייך איז געוואָרן דער צענטער וואו עס האָט זיך קאָנצענטרירט די הילפס־אַרבעט לטובת דער שפּאַנישער רעפּובליקאַנישער רעגירונג פון לאַרגאָ קאַבאַלעראָ, דעם סאָציאַליסטישן פּרעמיער־מיניסטער. די יידישע קאָמוניסטן אין פּאַריז האָבן געהאַט גרויסע איינפלוסן צווישן די יידישע אימיגראַנטן פון פּוילן. אין אַ גרויסער מאָס צוליב דעם, וואָס אַ טייל פון זיי האָט געמוזט פאַרלאָזן פּוילן צוליב די רדיפות פון דער פּאָליציי און מאַכט־אָרגאַנען, ווייל די קאָמוניסטישע פּאַרטיי איז געווען אומלעגאַל.

די קאָמוניסטן האָבן אויף אַזאַ אופן לייכט געקענט פאַרכאַפּן די אָרגאַניזאַציעס וועלכע האָבן װערבירט פרייוויליקע פאַר שפּאַניע. אַזוי האָט, למשל, האָט דער יונגער בונדיסט פון וואַרשע, בעניעק ליפּשיץ, אַן אינטעליגענטער און באַוווּסטזיניקער סטאָלער־אַרבעטער, פאַרלאָזט וואַרשע און אַוועק קיין פּאַריז כּדי אַריינצוטרעטן אין דער נייגעשאַפענער אינטערנאַציאָנאַלער בריגאַדע. די קאָמוניסטן האָבן אָפּגעזאָגט אים אַריינצולאָזן צווישן די פרייוויליקע וועלכע דאַרפן פאָרן קיין שפּאַניע. עס איז נייטיק געווען די אינטערווענץ פון דעם באַקאַנטן בונדישן און מענשעוויסטישן פירער, רפאל אַבראַמאָוויטש, און דעם סעקרעטאַר פון סאָציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל, פרידריך אַדלער, כּדי צו פּועלן ביי די קאָמוניסטן זיי זאָלן אַריינלאָזן דעם אידעלן און ענטוזיאַסטישן יונגן בונדיסט צו קעמפן פאַר דער פרייהייט פון שפּאַנישן פאָלק.

מען האָט אים לסוף אַריינגעלאָזט; בעניעק ליפּשיץ איז געפאָרן קיין שפּאַניע, אָבער ס'האָט נישט לאַנג געדויערט און ס'איז אָנגעקומען אַ ידיעה קיין וואַרשע, אַז ער איז געפאַלן אין שלאַכט...

דעם זעלבן גורל האָט אויך געהאַט דער זון פון אויבן דערמאָנטן רפאל אַבראַמאָוויטש, מאַרק, וועלכער איז אַוועקגעפאָרן קיין שפּאַניע און — פאַרשוווּנדן אָן שום וויטערדיקע שפּורן.

מיר, אין דער וואַרשעווער „פאָלקסצייטונג", די טאָגצייטונג פון „בונד" אין פּוילן, האָבן אַרויסגעוויזן אַ גרויסע פאַראינטערעסירונג צו די רעוואָלוציאָנערע געשעענישן אין שפּאַניע. פון פּאַריז איז אַוועקגעפאָרן קיין שפּאַניע אַלס אונדזער קאָרעספּאָנדענט, אַ גוטער און ענערגישער זשורנאַליסט, יעקב ווינטער, וועלכער פלעגט צושיקן בריוו פון שפּאַניע יעדע וואָך, חוץ טעלעגראַמעס וועגן ספּעציעל וויכטיקע געשעענישן. די „פאָלקסצייטונג" איז געוואָרן זייער פּאָפּולער ביי די יידישע לייענער און דער טיראַזש פון דער צייטונג איז באַדייטנדיק געשטיגן. אַפילו די פּוילישע צייטונגען האָבן זיך באַנוצט מיט די ידיעות פון דער „פאָלקסצייטונג", הגם פון שפּאַניע פלעגט שיקן זיינע קאָרעספּאָנדענציעס פאַר דער פּוילישע פּרעסע דער באַקאַנטער שרייבער קסאַווערי פּרושינסקי.

אויך דער באַקאַנטער בונדישער פירער וויקטאָר אַלטער איז געפאָרן קיין שפּאַניע, אַלס דעלעגאַט פון דער צענטראַל־קאָמיסיע פון די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, צוזאַמען מיט דעם סעקרעטאַר פון דעם צ"ק אַנטאָני זדאַנאָווסקי, און ער האָט פון דאָרט געשריבן זיינע אינטערעסאַנטע אַרטיקלען פאַר דער „פאָלקסצייטונג". (ביידע האָבן געפונען זייער טויט פון קאָמוניסטישע הענט: וויקטאָר אַלטער אין דעם באַקאַנטן מאָרד־פּראָצעס פון סטאַלינען צוזאַמען מיט הענריק ערליך, און זדאַנאָווסקי — אין דעם נאָכמלחמהדיקן קאָמוניסטישן פּוילן נאָכן „פאַרברענגען" אַ סך יאָרן אין די תפיסות פון דער „אובע").

*

די געשעענישן אין שפּאַניע האָבן זיך אַנטוויקלט אויף אַ טראַגישן אופן פאַר דעם לינקן לאַגער. די קאָמוניסטן פון שפּאַניע, אונטערגעשטיצט מיט די פיל טויזנטער אָנגעפאָרענע קאָמוניסטן פון אַלע עקן וועלט, האָבן אַנטוויקלט אַ גוואַלטיקן טעראָר קעגן אַנדערש דענקענדיקע סאָציאַליסטן, וועלכע האָבן געקעמפט קעגן גענעראַל פראַנקאָ און זיינע פאַשיסטישע מיליטער־אָפּטיילונגען. די אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסטן זענען דאַן געווען זייער שטאַרק אין שפּאַניע, ספּעציעל אין קאַטאַלאָניע און איר הויפּטשטאָט באַרצעלאָנאָ. די נ.ק.וו.ד.־אַגענטן האָבן דאָרט דורכגעפירט אַן אָפענע פּראָוואָקאַציע לגבי די אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסטן און דורכגעפירט צווישן זיי אַ שרעקלעכע שחיטה. אין רעזולטאַט דערפון האָט קאַבאַלעראָ פאַרלאָזט דעם פּרעמיער־אַמט און אויף זיין אָרט איז געקומען כואַן נעגרין, אויך אַ סאָציאַליסט, וועלכער האָט ענגער מיטגעאַרבעט מיט די קאָמוניסטן. מ'האָט באַזייטיקט די אַנאַרכיסטן פון דער רעגירונג; דער פירער פון דער ראַדיקאַלער מאַרקסיסטישער (טראָצקיסטישער) פּאַרטיי „פּאָום" (אַ פאַרקירצונג פון דעם שפּאַנישן נאָמען „פּאַרטידאָ אָברעראָ דע אוניפיקאַציאָן מאַרקסיסטאַ" — אַרבעטער־פּאַרטיי פון מאַרקסיסטישער איינהייט), נין, איז דערמאָרדעט געוואָרן צוזאַמען מיט פיל פון זיינע אָנהענגער. דער פּרעמיער נעגרין האָט אויך דערמעגלעכט די סאָוויעטישע אַגענטן אַרויסצופירן דאָס שפּאַנישע מלוכהשע גאָלד קיין מאָסקווע.

ס'איז ווערט אונטערצושטרייכן, אַז צווישן די פיל אויסלענדישע פרייוויליקע קעמפער האָבן זיך געפונען אַזעלכע מענטשן ווי דער שפּעטער באַרימט געוואָרענער ענגלישער שרייבער דזשאָרדזש אָרוועל, וועלכער איז נאָך זיין שפּאַנישער דערפאַרונג געוואָרן אַ שאַרפער אַנטי־קאָמוניסט און אָנגעשריבן דאָס באַקאַנטע בוך „די חיות פאַרם", אין וועלכן ער לאַכט אויס די קאָמוניסטישע געזעלשאַפט: („ביי אונדז זענען אַלע גלייך, נאָר אַ טייל זענען מער גלייך...") און אויך דאָס בוך „1984".

אַ צווייטער באַקאַנטער שרייבער איז געווען אַרטור קעסטלער, דאַן נאָך אַ קאָמוניסט. ער איז אַריינגעפאַלן אין פראַנקאָס געפאַנגענשאַפט און איז פאַרמשפּט געוואָרן צום טויט. ס'איז אים געלונגען צו אַנטלויפן פון תפיסה

הערשל באַכראַך

דער שפּאַנישער אויפשטאַנד און די יידישע לייענער אין פּוילן

(זכרונות פון אַ יידישן זעצער)

איך קער מיך אָפּ אום אין געדאַנק צו די יאָרן פון אונדזער יוגנט און די איבערלעבונגען, וואָס האָבן באַאיינפלוסט אונדזער לעבן. דאָס יידישע פאָלק אין פּוילן איז געווען אַן איינהייטלעך פאָלק, אָבער אין דער זעלבער צייט צעטיילט אויף קלאַסן און אידעאָלאָגיעס. נישט יעדע געשעעניש אין דער וועלט, און אַפילו אין לאַנד גופא, האָבן אויף אַ גלייכן אופן באַווירקט די באַזונדערע טיילן פון אונדזער פאָלק.

די אַנטשטייאונג פון אומאָפּהענגיקן פּוילן (נאָוועמבער 1918) האָט פאַרשטאַרקט דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן פון די יידן. אין שייכות מיט די וואַלן צום סיים (אין יאָר 1919) זענען אַנטשטאַנען פּאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס, וועלכע האָבן אריינגעבראַכט אַ גרויסע פאַרשידנאַרטיקייט אינעם יידישן לעבן.

בעת די באַלפור־דעקלאַראַציע (נאָוועמבער 1917) האָט שטאַרק באַווירקט די ציוניסטישע עלעמענטן, האָט די רוסישע רעוואָלוציע פון פעברואַר 1917, און שפּעטער די באָלשעוויסטישע איבערקערעניש אין אָקטאָבער אַרויסגערופן אַ גרויסע באַגייסטערונג אין די יידישע אַרבעטער־פּאַרטייען — אין „בונד”, פּועלי־ציון און ס״ס־פאַראייניקטע, און אוודאי ביי דער ניי־אַנטשטאַנענער קאָמוניסטישער פּאַרטיי (אָנהויב 1919, פון אַ פאַראייניקונג פון די ס.ד.ק.פּ.ל. און פּ.פּ.ס לעוויצע). דאָס האָט גורם געווען שפּאַלטונגען אין כמעט אַלע אַרבעטער־פּאַרטייען און זייער עקזיסטענץ און אַקטיוו לעבן האָט זיך צוגעפּאַסט צו די נייע אומשטענדן.

איך קלייב זיך נישט צו געבן אַ ברייטערע אָפּשאַצונג פון דעם יידישן לעבן במשך דער צייט פון פּוילנס אומ־אָפּהענגיקייט ביז צום אויסברוך פון דער צווייטער וועלט־מלחמה. געוויס פאַרדינט דאָס אַ גענויערע באַהאַנדלונג.

דאָ וויל איך זיך בלויז אָפּשטעלן אויף דעם שפּאַנישן בירגער־קריג, וועלכער איז אויסגעבראָכן אין יולי 1936. די דאָזיקע געשעעניש אין דעם וויטן לאַנד, האָט אַרויס־גערופן אַ גרויסע אויפרודערונג און באַגייסטערונג ביי די יידישע אַרבעטער אין פּוילן און אָנגערירט אַלע זייערע פּאַרטייען. אויך די אַלגעמיינע פּוילישע געזעלשאַפט האָט אַרויסגעוויזן אַ גרויסן אינטערעס צו דעם שפּאַ־נישן בירגער־קריג. די פּוילישע צייטונגען האָבן געשיקט ספּעציעלע קאָרעספּאָנדענטן קיין שפּאַניע, וועלכע האָבן כמעט טאָג־טעגלעך באַריכטעט וועגן די בלוטיקע קאַמפן וועלכע גייען אָן אין שפּאַניע.

פּוילן האָט געהאַט אַ גרונט צו זיין פאַראינטערעסירט אין דעם שפּאַנישן בירגער־קריג. היטלער און מוסאָליני האָבן באַלד אָנגעהויבן שיקן געווער און עראָפּלאַנען (די באַקאַנטע קאָנקאָרד עסקאַדרע פון נאַצי־דייטשלאַנד). פון דער אַנדערער זייט האָט סאָוועט־רוסלאַנד אָנגעהויבן שיקן הילף און געווער, אָבער אויך אין גרויסע צאָלן אירע אַגענטן און מיליטער־לייט. זייער איינפלוס און טעטיקייט האָט זיך פאַטאַל אויסגעווירקט אויף דעם אויסגאַנג פון דעם שפּאַנישן בירגער־קריג.

יידישע אַרבעטער פון פּוילן, ספּעציעל יידישע קאָמו־

גליקלעכע מעגלעכקייט. עס איז אויך אַ שווערער חוב לגבי זיך און דער וועלט.

דער פּחד אין לעבן, די צרות אין דער וועלט וועלכע קומען פאָר ביי יעדן לעבעדיקן צווישן געבוירן ווערן און שטאַרבן זענען ערנסט און גרויס. און דער טויט איז דאָס איינציקע געשעעניש וואָס איז גאַנץ זיכער. צו באַ־האַלטן דאָס, צו פאַרלייקענען דאָס איז נישט קיין הילף. דער אמת און רעאַליטעט פון לעבן דאַרף העלפן אונדז אויפצובויען די וויטאַליטעט וואָס מיר קאָנען, כדי די וואָס וועלן געבוירן ווערן זאָלן זיין מער צופרידן מיט די פאַרגאַנגענע דורות. דאָס איז די תורה פון דער עקזיסטענץ־פילאָסאָפיע.

עס זענען פאַראַן פילאָסאָפן וואָס גלויבן — לויט מיין מיינונג מיט רעכט — אַז די דאָזיקע פילאָסאָפיע איז פאַרשטאַרקט געוואָרן דורך די באַרבאַרישע געשעענישן פון די לעצטע (איז דאָס זיכער אַז זיי זענען די לעצטע?) וועלט מלחמות.

לויט מיין פּערזענלעכער מיינונג, איז אין די לעצטע טעג אויסגעבראָכן א ווייטערדיקע וועלט מלחמה, אָבער דאָס נאָר קעגן די יידן. פאַלשע אויטאָריטעטן האָבן אָנגעהויבן צו נוצן פאַלשע באַהויפּטונגען. זיי באַמיען זיך אונטערן איינפלוס פון האָפענונגען צו באַקומען אויל און געלט, צו פאַרשוויגן דעם ברוטאַלן אמת אַז אין לבנון און ישראל זענען געהרגעט געוואָרן טויזנטער קריסטן און יידן דורך די הענט פון אַראַפאַט און זיינע שליחים. נאָר שטראָפן ווילן זיי די יידן, די פילאָסאָפיע פון עק־זיסטענץ לערנט מיך, אַז אַלע יידן דאַרפן זיך האַלטן אינאיינעם. אַלע יידן דאַרפן זיך אָנגאַזשירן. זיי דאַרפן מאַכן אַ דעציזיע, א באַשלוס מיר זאָלן זיך אַנטקעגנ־שטעלן די „קעמפּערס” פון די בונקערס: היטלער און אַראַפאַט. דער לעצטער מער ווי דער פריערדיקער האָט דערפונדן א נייעם אופן פון קעמפן. אַראַפאַט שטעלט אויס קינדער, שפּיטעלער אין פראַנט און ער באַהאַלט זיך הינטער זייערע פּלייצעס. ער שיקט די קינדער צום טויט נאָר אַליין עסט ער זיך גוט און און לאַבט און שמייכלט די גאַנצע צייט. לאָמיר אַלץ טאָן אויפצוקלערן דעם אמת פון היטלער און אַראַפאַט.

זשירט אין לעבן. עקזיסטענציאַליזם נעמט אַלס זיין יסוד דעם מענטשנס לעבן דאָ, איצט, אויף דער ערד. עקזיסטענציאַליזם נעמט זיין איניציאַטיוו פון דעם יחיד, פון דעם אינדיווידואַל, און נישט פון דעם וואָס רינגלט אַרום דעם יחיד. דער יחיד איז דער צענטער פון דעם וואָס קומט פאָר אין דער וועלט, אויך דעמאָלט ווען מיר אַנאַליזירן דעם אוניווערס. דאָס וויכטיקסטע אין דער פילאָסאָפיע איז דער סוביעקט, דער מענטש, און דערפאַר ווען מיר פילאָסאָפירן וועגן אונדזער וועלט דאַרפן מיר אָנהויבן פונעם מענטש, ווי דאָס עקזיסטירן, וויאַזוי ער פילט זיך, וואָס ער קלערט און פאַרוואָס דווקא אַזוי. די פילאָסאָפיע דאַרף נישט זיין בלויז אַ ווונדער, אַ פאַרגעניגן נאָר אַ הילף, אַ היילונג, אַ פאַרשטאַרקונג פון זיין גייסט און קערפּער, אַ פּאָזיטיווע שייכות צום אַרום.

דער מענטש איז אַ פּראָדוקט נישט נאָר פון דער נאַטור, נישט נאָר פון דער השגחה נאָר אויך פון זיך אַליין. „דער מענטש איז אַ פּראָדוקט פון זיין אייגענער אומאָפּהייניקער מי און לייגט אַכט אויף זיך אַליין" זאָגט קיערקעגאַרד. סאַרטר מאַכט אַן אונטערשייד צווישן עסענץ און עקזיסטענץ. סאַרטר גיט אַ ביישפּיל, ווי אַזוי מיר זאָלן פאַרשטיין דעם אונטערשייד. ווען איינער מאַכט אַ מעסער צום שניידן פּאַפּיר. דער פאַבריקאַנט מאַכט דאָס מעסער מיט דעם ציל צו זיין פעאיק צו שניידן פּאַפּיר. ער מאַכט דאָס מעסער לויט אַ פאָרמולע. די עסענץ פון דעם מעסער איז פאַרשטענדלעך די פעאיקייט צו שניידן פּאַפּיר. דאָ איז קלאָר, אַז נאָך דעם ווי דאָס מעסער איז פאַבריצירט אַלס אַ הילף צו שניידן פּאַפּיר, עמיצער קויפט עס, און דאָס מעסער עקזיסטירט ביי אים. דאָ קומט דעם אינסטרומענטס עסענץ פריער פאַר דער עקזיסטענץ.

אָבער ביי מענטשן איז דער פּראָצעס פאַרקערט.

דער מענטש ווערט געבוירן מיט א „מענטשלעכער נאַטור" דאָס איז שותפותדיק פאַר אַלע מענטשן. די כאַראַקטעריסטיק האָבן אַלע מענטשן. דער מענטש אין וואַלד, דער פּרימיטיווער מענטש און אויך דער ציוויליזירטער מענטש אין אַ קולטורעלער געזעלשאַפט. ביים געבוירן ווערן זענען אַלע גלייך, ווייל אַלע הויבן אָן מיט גאָרנישט, נאָר „מענטשן" ווערן די שפּעטער, און דאָס ווערן אַ מענטש וועט קומען שפּעטער אַלס רעזולטאַט פון זיין אייגענער מי און פאַרזיכטיקייט. דערפאַר איז דער מענטש נאָר דאָס וואָס ער מאַכט פון זיך „דאָס איז דער פּרינציפּ פון דער עקזיסטענץ־פילאָסאָפיע" זאָגט סאַרטר. ער לייקנט נישט אָפּ אַז דער מענטש האָט אַ תוכיקע נאַטור. נאָר מען דאַרף נעמען אין אַכט אַז זיין עיקרדיקע נאַטור איז זיין מעגלעכקייט זיך צו ענדערן, צו פאַרבעסערן, צו דערהויבן זיך און אַליין צו שאַפן, בעת דאָס פאַבריצירטע שנייד־מעסער קען נאָר פונקציאָנירן אַלס מעסער, נאָר קאָן זיך אַליין, אויף זיין אייגענער איניציאַטיוו נישט ענדערן. אונדזערע פּרקי־אבות זאָגן: דע מאַין אתה בא ולאן אתה הולך! גיב דיר אָפּ אַ חשבון פון וואַנען דו קומסט און וואַהין דו גייסט. דער מענטש קומט אין אַ לעבן וואָס איז אַן אַבסורד. דעם מענטשנס קומען אין דער וועלט איז נישט אָפּהענגיק פון אים אַליין. און ווען ער איז שוין דאָ דערוואַרט אים דאָס מוזן צו פאַרלאָזן די וועלט... אַלעס שטערבלעכע לעבט אין פּחד פאַרן טויט. יעדעס נייע געבורט פאַרגרעסערט דעם דאָזיקן פּחד. ווייל דאָס פאַרגרעסערט די צאָל פון די וואָס וועלן מוזן שטאַרבן. אָן אויפהער ווערט פון דער שויס פון אונדזער אומדערמידלעכער ערד געבוירן ניי לעבן, און יעדעס נייע לעבן וואַרט מיט פּחד און ציטערן אויפן טאָג ווען ער וועט אַריינפאַלן אין פינצטערניש". די פילאָסאָפן — שרייבט פראַנץ ראָזענצוויג אין זיין באַרימטן און קלאַסישן בוך: „דער שטערן דער ערלייזונג" — לייקנט אָפּ דעם דאָזיקן פּחד מיט דעם אויסרייד, אַז נאָר דער קערפּער שטאַרבט און נישט די נשמה, אַז דער מענטש לעבט ווייטער דורך זיין נשמה. די פילאָסאָפן ווילן נישט וויסן, אַז דער פּחד פאַרן טויט ווייסט נישט די דאָזיקע אָפּגעזונדערטקייט פון דעם קערפּער און זיין נשמה.

איין פילאָסאָף פון דעם איטאַליענישן רענעסאַנס, פּוקאַ דעלאַ מוראַנדאָלאָ, אין זיין בוך: „וועגן דער וויכטיקייט פון דעם מענטש" שרייבט אַזוי וועגן דעם באַשאַפן ווערן פון דעם מענטש: „גאָט האָט גענומען מענטש, אַן אַרבעט פון אַ נישט דעפינירטער פאָרם, ער האָט אים אַוועקגעשטעלט אין צענטער פון דער וועלט פון האָט אַזוי גערעדט צו אים: אדם, מיר האָבן דיר געגעבן אַ נישט גענוי באַשטימט אָרט, אַ נישט באַשטימטע פאָרם פון דיין אייגנטום, נישט קיין באַשטימטע מתנה דו זאָלסט קאָנען זאָגן: דאָס איז מיין אייגנטום. האַלט נאָר דאָס אָרט, די פאָרם און די מתנות וועלכע דו שטרעבסט צו האָבן אַלס דיין אייגענע. די אַנדערע ברואים האָבן באַקומען אַ באַגרענעצטע נאַטור און אייגנשאַפטן צוגעשריבן פאַר זיי דורך אונדז. לויט דיין אייגענעם ווילן און פרייען באַשלוס אין וועמענס הענט איך גיב דיך איבער. דו ביסט פריי און נישט געצוווּנגען דורך אַנדערע פאָרשריפטן. איך האָב דיך געשטעלט אין מיטן פון דער וועלט כדי זאָלסט קאָנען זיך אַרומקוקן אין דער וועלט און דו זאָלסט זען וואָס עס קומט פאָר אין איר. מיר האָבן דיך געמאַכט נישט הימליש, נישט ערדיש, נישט שטערבלעך און נישט אומשטערבלעך. ווער דער סקולפּטאָר פון זיך אַליין".

דער מענטש האָט אין זיך אַלע מינים פון זאָמען. עס איז אָפּהענגיק פון אים אַליין וועלכע זאמען ער וועט קולטיווירן, כדי זיי זאָלן וואַקסן אין אים.

עקזיסטענציאַליזם פאַרשטייט, אַז דעם מענטשנס ראָלע איז צו דעצידירן ווען נאָר ער גייט עפּעס טאָן. אויב ער ווילט נישט אויס, און ער דעצידירט נישט, מוז מען דאָס באַטראַכטן אַלס זיך באַשלוס און דערפאַר מוזן מיר פאַרשטיין וואָס הייסט דעצידירן. דער מענטש אַלס מענטש מוז באַטראַכט ווערן אַלס די סומע פון זיינע באַשלוסן. יעדער באַשלוס פון מענטשן איז נישט נאָר פאַר זיך, דאָס איז אויך אַ צייכן ווי ער וויל אַנדערע מענטשן זאָלן דעצידירן. דערפאַר איז דעם מענטשנס פרייהייט צו דעצידירן אַ חוב פאַר אים און נישט נאָר אַ

מגר בן־ציון פעלדשוה

די פילאָסאָפיע פון עקזיסטענץ

דער ציל פון דער דאָזיקער אָפּהאַנדלונג וועגן דער פילאָסאָפיע פון עקזיסטענץ איז נישט געבן אַן אויסשעפּנדיקע באַשרייבונג און אַ ליסטע פון אַלע מקורים און ענינים וועלכע זענען פאַרבונדן מיט איר, ווייל דאָס פאַרלאַנגט אַ גרעסערן פאַרנעם. וואָס איך גיי טאָן איז באַלייכטן און אַנאַליזירן די הויפּט כאַראַקטעריסטיק פון דער נייער פילאָסאָפיע און די יסודות מיט וועלכע זי אונטערשיידט זיך פון אַנדערע פילאָסאָפיעס וועלכע זענען זייט דורות איבערגעגעבן צו אונדז, און אין וועלכע מיר האָבן געגלויבט אַז די זענען פעסט באַגרינדעט, און אַז עס איז נישטאָ קיין שום מעגלעכקייט און קיין סיבה אַז עפּעס זאָל קענען דערשיטערן אָדער שטעלן זיי אונטער אַ פראַגע־צייכן.

די עקזיסטענץ ־ פילאָסאָפיע איז אָנגענומען געוואָרן ספּעציעל אין אייראָפּע און אַמעריקע. זי פאַרברייטערט זיך, און נעמט איצט אַריין אויך פּסיכאָלאָגיע, אונטערן נאָמען „עקזיסטענץ־פּסיכאָלאָגיע״.

דאָס וואָרט פילאָסאָפיע שטאַמט פון גריכיש: פילאָ — ליבשאַפט, סאָפיע — חכמה. די גריכן האָבן אַ סך מי אָפּגעגעבן צו אַנטוויקלען די דאָזיקע אייגנשאַפט. פּלאַטאָ אין זיין בוך „די רעפּובליק״ באַשרייבט ווער עס קען באַטראַכט ווערן אַלס פילאָסאָף: דער וועלכער פאַרנעמט זיך מיט לערנען ווויסנשאַפט און אמת. פילאָסאָפיע איז אַזוי אַרום געוואָרן אַ באַזיס און אַ הילף פאַר אַלע צווייגן פון טעטיקייט. פילאָסאָפיע איז אַזוי אַרום געוואָרן אַ סיסטעם פון געדאַנקען און אידייען וועלכע מיר דאַרפן נוצן אין אַלע פּראָצעסן און טעטיקייטן וואָס קומען פאָר אין אונדזער אוניווערס: אַרום אונדז און פאַרוואָס נישט אויך אין אונדז גופא? דאָס זוכן די חכמה, ווויסנשאַפט און געדאַנקען איז דער רעזולטאַט פון וווּנדער, פון פאַרגעניגן, פון ליבשאַפט. ס'איז אָנגענומען געוואָרן און פולשטענדיק אַקצעפּטירט געוואָרן אַז פילאָסאָפיע איז דער רעזולטאַט פון שכל, פון פאַרשטענדיקונג, פון קלערן. איינער פון די גרויסע פילאָסאָפן אין די נייערע צייטן פרידריך העגעל האָט זיך באַמיט איינצושטעלן די גאַנצע רעאַליטעט אין אַ פולשטענדיקן סיסטעם פון געהעריקע און פאַרשידענע קאָנצעפּטן. העגעל האָט געגלויבט, אַז פילאָסאָפיע פאַרנעמט זיך מיטן סוביעקט פון פּראָצעסן און געשעענישן וועלכע זענען שוין פאַרגעקומען. נאָר נאָך דעם ווי די פּראָצעסן זענען רעאַליזירט געוואָרן קען מען און מען דאַרף זיי אַנאַליזירן, און קומען צו געוויסע אויספירונגען און באַשלוסן. ער האָט געגלויבט אַז שכל־פילאָסאָפיע איז אידענטיש מיט אונדזער רעאַליטעט און אונדזער וועלט. אויף דעם יסוד איז אים געווען זייער לייכט צו דערקלערן אַז אַלעס וואָס קומט פאָר אין אונדזער וועלט איז זיכער רעאַל און דערפאַר אַלס פועל־יוצא אויך באַרעכטיקט, שכלדיק, נאָרמאַל. מיר ווייסן גענוג קלאָר אַז שוין אין גריכנלאַנד זענען געווען פילאָסאָפן וואָס האָבן דיסקוטירט אין זייערע ווערק ווער ס'איז פּאַסיק, צו רעגירן אין אַ מלוכה אַזוי אַז עס זאָל זיין לטובת די בירגער. העגעל האָט פּראָפּאַגירט אַן די מלוכה איז „אבסאָלוט״ ד״ה אַז דער שטאַט איז נישט געקומען אין עקזיסטענץ מיט די דאָזיקע פליכטן, די מלוכה איז אַ ציל פאַר זיך אַליין. דער שטאַט איז די פאַרקערפּערונג פון „גייסט״ און איז געשאַפן געוואָרן דורך לאָגיק. אַלס „אַבסאָלוט״ און אַזוי אַרום פאַרבינד עס זיך מיטן גייסט פון דעם גאַנצן אוניווערס.

העגעל האָט געגלויבט אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט און אין גאַנצן אוניווערס בכלל. ער האָט אַנטוויקלט אַ נייעם מעטאָד צו באַווייזן און אויפצוקלערן די לאַגע אין גאַנצן אוניווערס און אַלע טעטיקייטן פון דער מענטשהייט, דערהויבן זיך, פאַרפיינערן זיך און פאַרשענערן זיך. דעם דאָזיקן מעטאָד האָט ער אָנגערופן: דיאַלעקטישער מעטאָד. אַלץ וואָס געשעט פון אָנהויב, אַלע פאָרמען פון אַן אָנהויבנדיקע אַקטיוויטעט רופט העגעל אָן: טעזיס. דעמאָלט סטאַביליזירט זיך אַ כוח, וועלכער איז אין אָפּאָזיציע צו דעם, וואָס עקזיסטירט, וואָס וויל די טעזיס עלעמינירן. דער טעזיס ווערט נאָרמאַל נישט ליקווידירט, נאָר ווערט געענדערט. דער כח ווערט ביי העגעל אָנגערופן אַנטיטעזיס. דער רעזולטאַט פון דעם צוזאַמענשטויס ווערט שוין אָנגערופן סינטעזיס. דער צוזאַמענשטויס פון טעזיס און דעם אַנטיטעזיס איז גורם דאָס דערשיינען פון נייע פאַרבעסערטע עלעמענטן און גאַראַנטירט די עקזיסטענץ צו דערגרייכן א נייע, פאַרבעסערטע, פיל העכערע מדרגה. ביי דעם איבערחזרן די דאָזיקע לעבנס־פּראָצעסן נעמען זיי אָן אַ העכערן וואַרט. העגעל האָט געגלויבט, אַז די דאָזיקע פּראָצעסן זענען טעטיק נאָכאַנאַנד, און אין אַלע שטחים פון אונדזער אוניווערס. אַלץ ענדערט זיך. גאָרנישט בלייבט אַזוי ווי געווען.

אַ סך מסקנות זענען געוואָרן בולט אין דער פילאָסאָפיע, מיט וועלכע די מאָדערנע פילאָסאָפן האָבן נישט געקאָנט מסכים זיין, זיי צו אַקצעפּטירן. און דאָס איז געווען מיט פולשטענדיק רעכט און לאָגיק.

העגעל האָט אַקצעפּטירט אַבסאָלוטיזם. דער יחיד האָט נישט געקאָנט האָבן קיין שום באַדייטונג. פרייהייט האָט נישט געהאַט קיין שום זין. אַלץ ענדערט זיך אַליין. קיינער איז נישט נויטיק דערצו. קיינער דאַרף נישט נעמען קיין אָנטייל אין דעם וואָס עס קומט פאָר. אַלס פּראָטעסט קעגן דעם מין פון פילאָסאָפירן איז אַנטשטאַנען א נייע פילאָסאָפיע און ווערט אָנגערופן די פילאָסאָפיע פון עקזיסטענץ. אין לאַטיין „עקזיסטערע״ הייסט אַרויסקומען זיך, באַווייזן, עקזיסטירן.

די פילאָסאָפן וועלכע רעפּרעזענטירן די ריכטונג — די עקזיסטענץ־שיטה, געהערן צו פאַרשיידענע פעלקער און רעליגיעס. עקזיסטענציאַליסטן זענען: קיערקעגאַרד, סאַרטר, קאַמוס, מאַרסעל, בובער און אַ סך אַנדערע. די דאָזיקע פילאָסאָפיע איז שוין אַנדערש דערמיט, וואָס זי איז אַ פילאָסאָפיע פון אַקטיוויטעט. זי איז אַ רעזולטאַט פון אָנטייל נעמען און זיין אַנגאַ־

— וויל, ווי מיר האבן דערמאנט, זענען די ארויסגעלאזן געווארן פון דער ניו־יארקער אויסגאבע. די אנדערע פארטרעטן פון די „נאענטע געשטאלטן“ זענען געשריבן אין אן ענלעכן סטיל און אופן — און מאנגער האט אויפגעלעבט פאר אונדז א גאנצע גאלעריע פון שעפער פון דער יידישער ליטעראטור.

— ב —

איציק מאנגער האט ארויסגעוויזן גרויס פארשטענדעניש פאר די יידישע פראזע־שרייבער, ווי מען קאן עס זען אין זיינע אפהאנדלונגען וועגן אקסנפעלדן, דיקן — און שלום־עליכמען — ווו ער דערקלערט, אז עס איז געוועזן נאר „איין שלום־עליכם, ווייל אזעלכע געשטאלטן ווי שלום עליכם זענען נישט קיין געניאליש־עפיזאדישע אויפטאקטן און אויפבליצן, וואס יעדע גרעסערע און קלענערע ליטעראטור פארמאגט זיי. אזעלכע געשטאלטן ווי שלום עליכם׳ס זענען א לייטערונג פון דורות העזויות, צער חכמה און עקשנות“.

אבער נאך טיפער האט ער באנומען די יידישע פאעזיע — וואס ער האט געהאלטן, אז „זי איז די העכסטע און געלייטערטסטע דערגרייכונג פון דער יידישער ליטעראטור“.

אין די עסייען וועגן די יידישע פאעטן זעט מען מאנגערן ווי דעם גרויסן און טיפן אפשאצער, וואס באנעמט די אידלסטע און צארטסטע טענער. בשעת מען לייענט מאנגערס עסייען וועגן די פאעטן, דערשפירט מען גליך, אז ער האט געלייענט די פאעזיע מיט גרויס פארגעניגן און מיט פארשטענדעניש, און ער האט אנגעהאלטן די גלייכגעוויכט צווישן די צוויי עלעמענטן — און די הנאה און פארשטענדעניש האט ער געטיילט מיט זיין לייענער.

מאנגער איז געוועזן באגייסטערט פון די אמעריקאנער „יונגע“ — מאני לייב, זישא לאנדוי, ראובן אייזלאנד און י. ראלניק. און די וואס ווילן וויסן וואס די „יונגע“ האבן אויפגעטאן פאר דער יידישער פאעזיע, וועלן דארפן לייענען מאנגערס עסייען וועגן זיי.

די קורצע עסייען וועגן יוסף ראלניקן צייכענען זיך אויס מיט זיין ארויסברענגען ראלניקס „נאטור־סימבאליק“, די „ביבלישע אקצענטן“ — און ווי אזוי ער האט „פארביבלישט א לאנדשאפט“. גראד דער רומענישער, אדער בוקאווינער מאנגער קומט ארויס און באווייזט ווי די ליטוואקעס האבן „כמעט ווי א חזקה אין אונדזער שיינער ליטעראטור צו מאלן די נאטור“.

מאנגער שרייבט, אז מען קאן עס זען „פון דוד איינהארנס ציטערדיקע בעריאזקעלע ביז לייוויקס פרעכטיקע שניי־לאנדשאפטן, משה קולבאקס וואסער־ און וואלדגעמעלן, גראדעס אויסגעצייכנטע בערג־הימנעס און יוסף ראלניקס סובטעלער נאטור־סימבאליק“. מאנגער ווייזט אויך אן וואס עס פארבינדט ראלניקן מיט די „יונגע“ און זיין ווייטערדיקע אנטוויקלונג.

פול מיט באגייסטערונג זענען די עסייען וועגן מאני לייבן — עס איז אבער א התלהבות וואס קומט אויף ביים פאעט־קריטיקער אוממיטלבאר — אבער אין דער זעלבער צייט, גיט ער אן אנאליז פון מאני לייבס לידער, וואס באַרעכטיקן זיין ענטוזיאזם. ער רעדט וועגן דער מוזיק פון מאני לייבס לידער און וועגן דעם ניגון — עס איז א ניגון, זאגט מאנגער, וואס „דארף זיך זינגען אין דיר אן א קול“.

מאנגער רעדט וועגן דעם, אז אן אייביקע יוגנט איז געלעגן אין מאני לייבן. ער ווייזט אן, אז מאני לייב איז געוועזן איינער פון די ערשטע וואס האט באנומען די שיינקייט פון די יידישע פאלקס־מאטיוון — ער האט אויך אפגעשאצט סלאווישע פאלקס־מאטיוון, און ער דריקט זיך אויס, אז „די יידישע און סלאווישע פאלקס־מאטיוון זענען א שיינער און קילער שאטן אונטער מאני לייבס פאעטישן בוים“.

מאנגער האט געשריבן א באגייסטערטע אפהאנדלונג וועגן „יונג ישראל“ — וועגן די פאעטן און פראזאיקער. עטלעכע פון דער גרופע וואס ער דערמאנט, ווי רבקה באסמאן, ש. ווארזאגער, משה גורין, משה יונגמאן, האבן זיך אנטוויקלט און פארנעמען וויכטיקע ערטער אין דער יידישער ליטעראטור.

אין בוך זענען פאראן נאך צענדליקער עסייען — וואס יעדער איינער איז ווערטיק — אייגנארטיק און שעפעריש, און מיר זעען מאנגערן, דעם סובטעלן אפשאצער פון דער יידישער פאעזיע.

בילדער־אויסשטעלונג אין ׳קדימה׳

די דריטע בילדער־אויסשטעלונג פון יידישע מאלער און סקולפטארן האט זיך אויסגעצייכנט מיט איר הויכן ניווא — און גוטער ארגאניזאציע.

145 בילדער פון 32 מאלער און סקולפטארן האבן געבראכט צום אויסדרוק זייערע שטימונגען, געפילן און מאלערישע באגאבונג. פראפעסיאנאלן און אמאטארן האבן געשטעלט זייערע שאפונגען צום משפט פון בילדער־ליבהאבער. יעדער קינסטלער טראגט ביי זיין אינדיווידואליטעט צום אוניווערסאליזם פון קונסט.

מיט געבן די מעגלעכקייט יידישע קינסטלער אויסצושטעלן זייערע שאפונגען, האפט די „קדימה“, אז אין דער אוניווערסאלקייט פון מאלעריי, סקולפטור, וועלן זיך געפינען ספעציפיש יידישע שטריכן, די דורותדיקע ירושה פון יידישער מחשבה.

אין זייערע מאטיוון האבן די סקולפטורן פאראייביקט דאס יידישע שטעטל, אירע טיפן און דעם פאלקלאר. אויך די בילדער האבן פארמאגט יידישן פיזאנאש, צוזאמען מיטן אויסטראלישן. דאס באווייזט, אז אונדזערע קינסטלער, דער עמיגראנטישער דור האט אויפגעכאפט דעם ניואנס צווישן דער אייראפעאישער לאנדשאפט, מיט וועלכער זיי האבן אפגעלעבט א האלבן לעבן און דער אויסטראלישער לאנדשאפט, וועלכע מען זעט ערשט אויסער די גרענעצן פון דער גרויסער שטאט.

די אויסשטעלונג איז געווען אפן פון דעם 7טן ביזן 14טן נאוועמבער 1982 אין לעא־פינק זאל פון „קדימה“.

ד״ר אליהו שולמאַן

קריטישע עסייען פון איציק מאַנגער

איציק מאַנגער: „שריפטן אין פּראָזע". פאַרלאַג י. ל. פּרץ, תל־אביב 1980, 496 זייטן.

— א —

איציק מאַנגער איז געווען אַ פּאָעט, אַ דערציילער, אַ קריטיקער און אַ שילדערער פון פּערזענלעכקייטן. אין די אַלע פאָרמען האָט ער זיך אויסגעצייכנט — און אין אַלץ וואָס ער האָט געשריבן האָט ער אַרויסגעוויזן זיין באַגאַבטקייט, ווייל ער איז געווען באַשאָנקען מיט טאַלאַנט און מיט אַן אויסערגעוויינלעכער סענסיוויטעט און שפּירעוודיקייט, איז ער געוואָרן אַ וויכטיקע פיגור אין אונדזער ליטעראַטור — און ער איז געווען און איז באַליבט ביי די לייענער. נישט אומזיסט ווערן גאַנץ אָפט אַרויסגעגעבן נייע זאַמלונגען פון זיינע פאַרשידנאַרטיקע שריפטן — אַצינד איז אַרויס אַ פיינע, סאָלידע זאַמלונג פון זיינע „שריפטן אין פּראָזע", אויסגעקליבן פון שלמה שוריצער.

אין די „שריפטן אין פּראָזע" זענען אַריין אַכט־און־פערציק עסייען, וואָס אַ טייל איז פּובליקירט געוואָרן, פאַר דער מלחמה, אין ידישע צייטונגען און זשורנאַלן אין וואַרשע און דער גרעסטער טייל איז געווען געדרוקט ערשט נאָך דער מלחמה.

שלמה שוריצער האָט די אַלע עסייען אויפגעזוכט און די אַריינגעגעבן אין בוך. עס איז געוויס אַ וויכטיקער אויפטו און ער פאַרדינט אונדזער אַלעמענס דאַנק — ווייל ער האָט אָפּגעראַטעוועט פון פאַרגעסנקייט אַ גאַר וויכטיקן טייל פון מאַנגערס ירושה.

אין איינער פון די עסייען אין בוך דריקט אויס מאַנגער זיין מיינונג וועגן דעם קריטיקער ב. ריווקין. מאַנגער האַלט, אַז ריווקין איז געווען אַ קריטיקער אָן אַ מעטאָדע און אַז ער „האָט בלויז אָפּערירט מיט קריטישער אינטואיציע". איך ווייס נישט ווי אַזוי געניי צו כאַראַקטעריזירן מאַנגערס קריטישע מעטאָדע — אָבער פּונקט ווי ריווקין, האָט ער אָפּערירט מיט קריטישער אינטואיציע. אָבער חוץ אינטואיציע האָט ער אויך אָפּערירט מיט וויסן, מיט פאַרשטענדעניש און אים איז געלונגען אַריינצודרינגען אין סאַמע תוך פון אַ פּאָעטס שאַפונגען און אַרויסברענגען דעם מהות פון זיין קינסטלערישער שאַפונג. טאַקע דערפאַר וואָס ער האָט נישט געהאָט קיין באַשטימטע מעטאָדע, האָט ער באַנוצט פאַרשידענע עלעמענטן פון קריטיק.

דאָס בוך הויבט זיך אָן מיט זיינע „נאָענטע געשטאַלטן" — מערקווירדיקע שילדערונגען — פון פאַרשידענע ידישע שרייבער, זינגער און — וועגן הערשעלע אָסטראָפּאָליער, דעם כעלמער רב און וועגן דער גאַלדענער פּאַווע.

אין דעם בוך גייען אַריין אַלע צוואַנציק געשטאַלטן, וואָס ער האָט אַרויסגעפירט — מיט דריי מערער ווי עס זענען אַריין אין באַנד „נאָענטע געשטאַלטן און אַנדערע שריפטן", וואָס עס איז אַרויס אין ניו־יאָרק אין 1961 — עס זענען צוגעגעבן געוואָרן די געשטאַלטן פון איזיק וואַליך ווירמייסן, איציק אייכל און ישראל אַקסנפעלד.

אין קורצע שטריכן איז מאַנגערן געלונגען צו שילדערן ר׳ איזיק וואַליכן, דעם פּרנס, וואָס איז געווען פאַראינטערעסירט אין די ידישע לידער, וואָס זענען געזונגען געוואָרן אין זיין צייט — אין דעם 17־טן יאָרהונדערט — און האָט זיי פאַרשריבן. מאַנגער לעבט אויף די סביבה, דאָס לשון און מען דערפילט באַשיינפערלעך די גאַנצע אַטמאָספערע ווען וואַליך האָט געלעבט.

מאַנגער איז טיף אַריינגעדרונגען אין דער נשמה פון דעם פּרנס פון וואָרמס — און ווען ער דערמאָנט זיך וועגן אַ געוויסער ליד — האָט „ער דערפילט שאַרף און וויטיקלעך די פאַרגאַנגלעכהייט פון אַלץ — און אָט דעם נאָגנדיקן געפיל האָט ער מיטגענומען מיט זיך אַהיים. עס האָט נישט געוואָלט אָפּטרעטן".

עס איז אויך גוט וואָס שוריצער האָט אַריינגענומען די פּאָרטרעטן פון איציק אייכל, דעם מחבר פון אַ קאָמעדיע אין ידיש, „רב הענעך אָדער וואָס טוט מען דאָמיט". מאַנגער ברענגט צוזאַמען איציק אייכלען מיט נאָך אַ משכילישן שרייבער פון בערלין, אהרן האַללע וואָלפסאָן. ביידע זענען געווען קנאַפּע פריינד פון ידיש און אייכל האָט געבריבן זיין קאָמעדיע כדי אויסצולאַכן די אַלטמאָדישע ידן מיט זייער ידישקייט און מיט זייער ידיש רעדן. אייכל איז נישט געווען זיכער ווי אַזוי וואָלפסאָן וועט אויפנעמען זיין קאָמעדיע, וואָס איז געשריבן אויף ידיש— אָבער די קאָמעדיע מאַכט אויף אים אַזאַ איינדרוק, אַז „ביי אים אין דמיון האָט זיך אויך עפּעס אָנגעהויבן צו וועבן אַ לוסט־שפּיל אויפן שטייגער פון איציק אייכלס קאָמעדיע". און ער האָט טאַקע אָנגעשריבן אויף ידיש זיין קאָמעדיע „לייכטזין און צביעות" — „אַ פאַמיליע געמעל אין דריי אַקטן".

מאַנגער ווייזט אָן, אַז די אַזוי־גערופענע פּאָזיטיווע געשטאַלטן אין אייכלס קאָמעדיע, די וואָס רעדן דייטש זענען פאַרנעפּלט, בלאַס און אַנעמיש און גראָד דער אַלטפרענקישער רב הענעך, מיט זיין פרומקייט און מיט זיין ידיש לשון, קומט אַרויס לעבעדיק. מיט פיינע שטריכן איז געמאָלן דער פּאָרטרעט פון ישראל אַקסנפעלד — דעם דראַמאַטורג און נאָוועליסט פון דער השכלה תקופה. אַקסנפעלד פלעגט זיינע זאַכן לייענען פאַר זיינע פריינד. אָבער נאָר אַ קליינער טייל פון זיינע כתב־ידן איז אָפּגעדרוקט געוואָרן.

„עס איז מיר אַ גרויסער וויטיק, האָט אַקסנפעלד אָפּגעזיפצט, וואָס מיינע כתב־ידן ליגן אין שופלאָד".

מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט אויף די דריי פּאָרטרעטן

י. מ. לעווין

יידן פון עקלאַנד־סטריט

ווער זענען זיי, די פון סאַנטקילדאַ גאַסן,
פון וועלכן שבט, פון וועמענס זרע?
זענען זיי געמעלן פון פוילן, ליטע, רייסן —
הוילע שאָל — צי דער קערן פון דער פרי?

פון וועלכע הימלען זענען זיי אַראָפּגעפאַלן,
וועלכער וואָלקנבראָך האָט זיי אַהער דערטראָגן,
זענען זיי צעפּליקטע שיימעס פון פאַרגעסענע אַננאַלן,
די גניזה פון אַמאָליקע פאַרטאָגן?

זיי זענען אָנגעטראָגן ווי פלעווס נאָכן דרעשן
געיאָגט מיט פייערשמיץ פון ברוינעם גרויל;
שטילע וואַסערן געזוכט די בראַנד צו לעשן,
און מוזן טרינקען מיט ביטערניש אין מויל.

שמייען זיי אַרום, הענגען ביי יעדער טיר
צונויפגעקופּעט אינעם ליאַרם פונעם טאָג,
מיט דורשטיקע מיילער צו דריי און פיר
אין דער פרעמדקייט פון עקלאַנד־סטריט, יעדן פגא טאָג.

דאָ צעוויקלען זיי די שלייערן פונעם נעכטן —
אַ נייעם מינהג אין חגאדיקן תמיד —
געבליצט האָט דער חלף — און נישט דערשאָכטן —
רייסן וונדן דאָס ליכט פון טאָג מיט אומעט.

זוניקט אויף אַ שמייכל — איז עס אַ בלום פון טרויער,
ווי די ליפּן פון אַ לץ איינגערעמט אין גרים;
נישט צו פאַרשטיין רמזדיקן שלייער
פון אַ פּנים מיט אַ מאָל צעקרימט.

ס׳איז דאָ צו אַש געוואָרן ס׳ירושה כתב.
דער אַלטער אוצר צעטרענצלט ביי אַ טעפּל קאַווע;
מיט רוגזה אָפּגעוואָרפן יעדן „לא״, יעדן „לאו״,
און געבליבן קוים איז אַ פעדער פון דער פּאַווע.

דאָרט פלעגן טאַטעס שפּאַלטן וועלטן
ביי אַ שלונג וואַסער און אַ כזית ברויט,
געווען איז „אשרי״, ווייל דעם יידס געצעלטן —
און היט זיך, ייד, ווי פאַר פייער פון קויט!

ערגעץ אויף די וועגן אין בלוטיקן געטראָט
טאַטעס עולם־הבא געוואָרן איז צעטראָטן,
און די תפילה־טרער וואָס פאַרוויכט אַ געבאָט,
אויף ספק עולם הזה געוואָרן איז פאַרביטן.

פלאָנטערט זיך סומנער אומעט אינעם גאַס גערויש,
און שרעקט מיט פוסטקייט ווי אַ חולהס לידיק בעט.
די פון פוילן, ליטע, רייסן אין גראַטעסקן טויש
דאַוונען מיט קאַסטרירטן גלויבן אַ פרעמד געבעט.

גייט דער טאָג דאָ אויס ראַכיטיש בלאַס, פאַרשעמט,
נאָכן זלידנעם טומל פון אַ ביליקן יריד,
ס׳הויערן פּנימער אין בלאַסקייט איינגערעמט
איבער טראָטואַרן פון נאַכטישער עקלאַנד סטריט.

אין אָנגעהויפּטן שלומער פון ביינאַכטיקן דויער
די שטילקייט דריקט ווי פאַרקאַלכטע לאַווע,
ס׳טונקלען זיידעס אויגן ברונעמער פול מיט טרויער.
טרער נאָך טרער פאַלן אויפן ארון פון דער פּאַווע.

ליכט

צינד אָן אַ ליכט, מיין זון,
ס׳איז טונקל אויף דער וועלט,
תוהו ובוהו שפּרייט זיך
אומגעשטערט...

אַ ליכט אין מיטן טאָג? —
אַ וואָלקן האָט די זון פאַרשטעלט —
וועט אַ ליכט העלפן — טאַטע, זאָג...

אין פינצטערניש וועט דינסטער שטראַל אַ ייש...
צינד אָן צוויי ליכט,
דריי צינד אָן —
זאָלן מערן זיך די יישן,
ווייל דער חושך לויערט,
און תוהו ובוהו
קען ווידער הערשן ווי אין ערב בראשית.

כ׳האָב די ליכט געצונדן,
און ס׳איז נישט אַן עוקץ בעסער —
די פלעמלעך ציטערן אין פחד,
לעשן זיך —
און די שאָטנס אַרום זיי
וואַקסן אימהדיקער, גרעסער.

צו שוואַך איז מיין ליכט —
עס פעלט די בענטשונג
פון אור־אַלטן יהי אור.
זון —
מיט בטחון טרייב די פינצטערניש
פון דער זוך,
ליכט וועט דאָך אָנטפּלעקן
דעם דחק
פון רחמים און צדק;
פריי וועט ווערן ערד און מענטש
פון תוהו ובוהו בלאָנדזשעניש,
פון פחד און פון טרויער —

צינד נאָך מער ליכט,
און מיט כוונה זאָג די ברכה:
זאָל זיין ליכט,
יהי אור!!!

לעבן פון זײַן דור — האָט ער דאָס איבערגעלעבט. זײַן בעלעטריסטיק איז געווען אַן עמאַציאָנעלע וויזיע פֿונעם שרײַבער פון אַ ביטערער ווירקלעכקייט. וואָס האָט ברענער געוואָלט? אַז דאָס ייִדישע לעבן זאָל נישט ווערן פֿאַרקריפּלט און פֿאַרדאָרבן. גענוי ווי עס האָבן אויך אַ רײ שרײַבער געקעמפט קעגן דער טענדענץ פֿון אַוועקגיין פֿון פיזישער אַרבעט. זיי האָבן דאָס געטאָן מיט דער הילף פון דער דערציילונג, ליד, עסיי און אַרטיקל. זיי האָבן גערעדט צו קרײַזן פֿון פֿאָלק וועגן דער נויטיקייט פון עליה און וועגן דער אויסשליסלעכער נויטווענדיקייט פון ייִדישער אַרבעט.

די מערהייט וואָס איז געקומען זיך באַזעצן אין לאַנד, האָט געאַרבעט, און באַאַרבעט האָבן זיי נישט בלויז די ערד; מיטן ווילן און אַרבעטס־מכשירים זענען זיי געקומען אין באַריר מיט די פעלזיקע בערג פון ירושלים, כרמל און גליל. זיי האָבן געאַרבעט ביי האַקן און טעסען שטיינער און ביים בוי. ביי אַלץ האָבן זיי געאַרבעט לויט די באַדערפֿעניש פון לאַנד, אָריענטירט לויט דער וויזיע וואָס ער דאַרף און וואָס עס קען אַ ייִדישער מענטש טאָן פֿאַרן לאַנד. די פּערזענלעכע און געמיינזאַמע שטרעבונג איז געווען צונויפצופאָרן דאָס מאַטעריעלע מיטן גייסטיק; אַ מין באַנײַטע ייִדישע דריי־אייניקייט: מענטש, ערד און הימל; אַלץ וואָס אין איר, אונטער איר און איבער איר. און אַ דאַנק דעם האָבן זיי זיך אויך אַרײַנגעפּאַסט אינעם נײַעם שעפֿערישן לעבן, טריט נאָך טריט, אין הסכם מיט די מעגלעכקייטן פון רעאַליזירונג.

די העברעאישע ליטעראַטור וואָס האָט געזען די ארץ־ישראלדיקע ווירקלעכקייט מיט אַלע אירע גרויזאַמקייטן, מיט אַלע פיזישע פּײַנען און גייסטיקע דעפּרעסיעס ווי עס האָבן עס געבראַכט צום אויסדרוק אהרון ראובני אין „עצבון" און אין „שמות", און ווי ברענער האָט אונדז אויפגעטרייסלט מיט זײַן „שכול וכשלון" און ש. י. עגנון אין זײַן „תמול שלשום", האָט זי גלײַכצײַטיק אַנגעדייט וועגן באַלוינונג און תיקון פֿאַרן לעבנס־המשך פון דעם דאָזיקן פֿאָלק. זי האָט געפֿאָדערט ווידערשטאַנד ביז דער ישוב וועט זיך פֿאַרשטאַרקן און וועט קענען ווערן היים.

מעגלעך אַז אַזעלכע פּראָבלעמען עקזיסטירן נישט אין די ליטעראַטורן פון דער מערהייט פֿעלקער אין דער וועלט, אָבער ביי אונדז — ווי איז מעגלעך איבערצורײַסן די פֿאַרבינדונג צווישן ייִדישער אַרבעט אין אונדזער ליטעראַטור? אָט די פֿאַרבינדונג האָט געשאַפן סאָציאַלע ווערטן און דורך קעגנזײַטיקער השפעה — נײַע מאָראַלישע און עסטעטישע ווערטן. דורך דער דאָזיקער פֿאַרבינדונג איז פֿאָרמירט געוואָרן דער ייִדישער אַרבעטנדיקער מענטש, און צוזאַמען מיט אים איז געשאַפן געוואָרן די העברעאישע ליטעראַטור, וואָס איז דורכאויס לויט אירע וואָרצלען און כאַראַקטער, ארץ־ישראלדיקע ליטעראַטור.

איך ווייס זייער גוט אַז אַזעלכע מאָטיוון קלינגען הײַנט מאָדנע, אפשר אויך אומפֿאַרשטענדלעך. דעריבער שפּיגלט נישט אָפּ אונדזער ליטעראַטור אונדזער דור און אומגעקערט: נישטאָ קיין קעגנזײַטיקע פֿאַרבינדונג און נישטאָ קיין קעגנזײַטיקע פּאָזיטיווע השפעה. איינער הערט נישט דעם צווייטנס שטימע, און אויך די פֿאַרבינדונג צווישן שרײַבער און לייענער איז אָפּגעשוואַכט געוואָרן און צײַטנווייז איז זי בכלל איבערגעריסן געוואָרן.

דעריבער איז שוין צײַט פֿאַר באַנײַאונג און אפשר איז פֿאַראַן אַ נויטווענדיקייט פֿאַר אַ נײַעם פֿאַרמעסט אין אונדזער ליטעראַטור. כדי צו פֿלעגן די געהעריקע וויזיע פֿאַר קיום, כדי צו אָנערקענען די ווערטן פֿון ציוניסטישער פֿאַרווירקלעכונג.

וועט איר דאָך טענהן: אַ מאָביליזירטע ליטעראַטור? מעגלעך. און פֿאַרוואָס נישט? פֿאַרשטייט זיך, נישט קיין באַשטעלטע, נאָר אַ ליטעראַטור וואָס צילט די מענטשן זאָלן זען זיך אַליין אין דער קעגנוואַרט און אין פּערספּעקטיוו פֿון זייער לעבן אין לאַנד.

עס איז נישט פֿאַראַן קיין מער דערהויבענע אויפֿגאַבע פֿאַר אונדזער ליטעראַטור אין אונדזער עפּאָכע.

דוד טאָקער (טשערנאָוויץ)

אַ נדר

דוד טאָקער פון טשערנאָוויץ, האָט געוווּנען דעם פּריז פֿאַרן בעסטן ליד אויף ייִדיש ביי דער מאָסקווער ייִדישער זינגעריי (אָקטאָבער 1980).

ווען איך בין אַ ייִנגעלע געווען
האָב איך זיך געלערנט אין חדר,
און מיך האָט דער רבי געשלאָגן
אַז איך זאָל זיך נעמען אַ נדר
רעפריין:
אַ נדר, אַ נדר
אַז מען טאָר ניט אויסזאָגן פון חדר
אַ נדר, אַ נדר
אַז מען טאָר ניט אויסזאָגן פון חדר
די מומע דוואָסיע* — אַ מאָדיסטקע
און גאָר אַ שיינע מאַדאַם,
זי עסט אַ גוישע סאָסיסקע**
און טראָגט אַ רויטן סאַראַפֿאַן,
טראָגט זי טראָגט אַ טאַנגאַ־שליאַפּע
מיט אַ שטראַספּעדער,
און וואָס עס טוט זיך אונטער דער שליאַפּע, אוי וויי —
טאָר מען ניט אויסזאָגן פון חדר
רעפריין: אַ נדר, אַ נדר...
אַוועקגעפֿלויגן די יאָרן
און אָט בין איך שוין אַ גרויסער,
נאָר איצטער לאָזט מען מיך ניט פֿאָרן
איך זאָל ניט אויסזאָגן פון חדר
רעפריין: אַ נדר, אַ נדר...

---

*) די מומע דוואָסיע — דאָ געמיינט דעם סאָוויעטן־פֿאַרבאַנד.

**) סאָסיסקע — ווורשטל (רוסיש).

אריה ליפשיץ

די ישראלדיקע ווירקלעכקייט — און די העברעאישע ליטעראַטור

(באַטראַכטונגען)

היינטיקע צייטן אַז מיר הערן די צוויי דערהויבענע ווערטער „וויזיע" און „פאַרווירקלעכונג", איז ווי מ'וואָלט פון אונדז חוזק געמאַכט. דעם וואָס ס'איז אויסגעקומען צו לעבן אין ארץ־ישראל צוואַנציק און דרייסיק יאָר פאַר דער אַנטשטייאונג פון דער מדינה קען זיך בשום אופן נישט פאָרשטעלן דעם זין און באַדייטונג פון די־אַ צוויי ווערטער. העכסטנס וואָלטן מיר געקענט זאָגן, אַז וויזיע און פאַרווירקלעכונג זענען נאָר אַן אידעאַל, אַ מין גייסטיקער באַגער, וואָס עס איז אָבער נישט צו דערגרייכן. ס'קומט אונדז אויס, אַז דער זין פון דער נאַציאָנאַלער און סאָציאַל־קולטורעלער וויזיע איז ווי פאַרשוווּנדן און אויב נישט פאַרשוווּנדן איז ער זייער געשעדיקט געוואָרן. און וואָס שייך פאַרווירקלעכונג אינעם אמתן זין איז ער אוודאי בלאָסער געוואָרן. אַפילו לויט די איינפאַכע פאָלקסבאַגריפן פאַרמאָגט ער ניט קיין שום אינהאַלטלעכן ווערט.

די ליטעראַטור אין דעם דאָזיקן קאָמפּליצירטן ענין באַקומט אוודאי אַ נעגאַטיווע שייכות, אויב עס האַנדלט זיך אין אַ ליטעראַטור, וואָס איז נישט אין קיין געהעריקער מאָס פאַרבונדן מיטן לעבן. וואָס אַ יאָר, אַלץ מער ציט זי זיך צוריק אין ספערן פון יחידישן דענקען, פאַרשאַנצט זיך אין קאַפּריזן פון אינדיווידואַליזם, ווי קיין זאַך גייט איר נישט אָן. מ'רעדט אַ סך וועגן „שעפער" און „שאַפונגען", וואָס בעצם האָבן זיי גאָרנישט צו טאָן מיט דער אידייע פון געשטאַלטן דעם יידישן מענטשן אין דער נייער געזעלשאַפט, וואָס קעמפט פאַר דער צוקונפט פון איר היים. עס איז פאַראַן אַן אַלץ מער באַגרינדעטער איינדרוק, אַז אויסער יחידים גיט זיך די מערהייט, וואָס פאַרנעמט זיך מיט ליטעראַטור מער אָפּ מיטן סטיל פון שרייבן, מיט וואַריאַציעס פון סימבאָלישער פאָרמוליסטיק, צוליב עקספּערימענטן פון שטראָמבאַוווּסטזיין, מיט פאַרשידענע נאַרציסטישע פאַרלאַנגען. צייטנווייז שטייסטו און דו שטוינסט: וואָס וויל די דאָזיקע באַנייטע ליטעראַטור וואָס איז נאָך נישט דערגאַנגען אַליין זיך צו פאָרמירן, און לאָזט זיך שוין אַריין אין דעקאַדענטישע ספערעס און ווייזט אַפילו אַרויס טענדענצן פון דעפּעטיסטישער ליטעראַטור?

צי נעמען מיר אין באַטראַכט די צוויי הויפּט־סיבות פון דער אָפּשוואַכונג פון אונדזער פּאָזיציע אין לאַנד, וואָס איז אימשטאַנד צו צעשטערן אונדזער גאַנצע עקזיסטענץ — די עליה און די אַרבעט? די העברעאישע ארץ־ישראלדיקע ליטעראַטור, זינט זאב יעבץ, יוסף חיים ברענער און חיים הזז, איז אַרויסגעוואַקסן פון דער ווירקלעכקייט, און צו דער ווירקלעכקייט פון אַרבעט האָט זי געשטרעבט און דערצויגן. איצט שטעלצירט מען עפּנטלעך מיט אָפּקערן זיך פון פאַרשידענער פיזישער אַרבעט און דערמיט אַנטוווּרטעט מען איר נאַציאָנאַלע באַדייטונג — און אין אונדזער שיינער ליטעראַטור געפינט מען כמעט נישט קיין אויסדרוק פאַר דער אידייע פון אַרבעט.

נישט לאַנג צוריק האָט דער מיניסטער פאַר אַרבעט און וווילשטאַנד דערקלערט, אַז זעכציק טויזנט אַראַבישע אַרבעטער פון די שטחים קומען טעגלעך אַרבעטן אין דער ישראלדיקער ווירטשאַפט, און דער דאָזיקער פאַקט שאַפט מיט זיך אַ מענטשלעכע בריק צווישן זיי און אונדז. זייער פיין, אָבער צי קלערט נאָך ווער וועגן טרויעריקן אמת, אַז זעכציק טויזנט יידישע אַרבעטער האָבן לגמרי פאַרלאָזט די דאָזיקע אַרבעט? און די אַראַבישע אַרבעטער אין דער גרינער ליניע? — די בעסטע פאַכן און דאָס בויוועזן איז אין זייערע הענט. ווער בויט וווינונגען, ווער פלאַסטערט וועגן לענגאויס דעם לאַנד? נישט ווייט נעבן מיר אין ירושלים בויט מען אַ גרויסע שול, און אָנגעהויבן פון אירע בעטאָנען באַזעס, שטיינער־ווענט ביז דעם געגאָסענעם דאַך פון אַספאַלט — איז ביי דעם קיין איין יידישער אַרבעטער נישט באַשעפטיקט! אַזוינס איז נאָך נישט געשען.

צי איז די דאָזיקע שייכות צווישן וויזיע און פאַרווירקלעכונג נישט קיין ענין פאַר ליטעראַטור? אָט פירט דאָ אַ קליינער טייל פון פאָלק אַ קאַמף פאַר קיום פון יידיש־לעבן און אַ סך מיליאָנען יידן האַלטן נישט פאַר נויטיק צוצושטיין צו אונדז כדי צו שטאַרקן ישראל דורך זיכערקייט, עקאָנאָמיש און קולטורעל. און נישט נאָר דאָס, נאָר בכלל נישט פאַראינטערעסירט און ווילן בפירוש זיך נישט באַזעצן אין ישראל. ווו איז די שטים פון שרייבער? אפשר קען די ליטעראַטור וואָס איז פאַרוואָרצלט דאָ אין לאַנד, עפּעס דאָ אויפטאָן?

צי איז נישט מעגלעך, נישט בלויז אויס אינספּיראַציע, נאָר אויך מחמת גייסטיקער מאָביליזאַציע זיך נעמען אַ וועק־טאָן גלייכגילטיקע אָדער פּשוטע מענטשן, וואָס זאָלן אָנערקענען די באַדערפעניש פון פאָלק און זייער אייגענע צוקונפט, און קודם־כל זיך אָפּרייסן פון די השפעות פון אַסימילאַציע און אינטעגראַציע. דאָס וואָס עס געלינגט נישט אונדזערע עסקנים — און קלאָר אַז עס געלינגט זיי נישט — אפשר וועט קומען די טיףרירנדיקע דערציילונג, דאָס וועקנדיקע ליד, די לאָגישע עסיי, און ווירקן יידן זאָלן מאַכן דעם ריכטיקן שריט פאַר זיך און פאַרן פאָלק?

ענלעכס דערצו איז שוין געווען ווען די וויזיע האָט אויפגעהערט און ס'האָט געפעלט די נאַציאָנאַלע פאַרווירקלעכונג. געדענקען מיר יוסף חיים ברענערס קאַמף אויפצודעקן די סיבות פון דער נידערלאַגע און צוריק אויפרעכטן דעם מצב. ווען ברענער האָט דערציילט וועגן

4־טן נאָוועמבער, 1979), ווען די הפקרדיקע מולאס, אָנגעשיכורט מיט דער זיגרייכער רעוואָלוציע קעגן שאַך, האָבן פאַרכאַפּט 52 אַמעריקאַנער בירגער, וועלכע האָבן זיך געפונען אין דיפּלאָמאַטישער דינסט, אויף דער טעריטאָריע פון איראַן.

איינער וואָס האָט נישט פאַרגעסן — איז דער געוו. פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן, דזשימי קאַרטער. אין די אויסצוגן פון זיינע מעמואַרן געפינען מיר אַ דעטאַלירטע אָפּהאַנדלונג (ממש שעה ביי שעה) פון די געשעענישן.

אין אַט די דראַמאַטישע טעג האָט קאַרטער אויסגעהערט עצות פון איינפלוסריכע מלוכהשע דעפּאַרטאַמענטן און פּערזענלעכקייטן, ווי אַזוי צו באַפרייען די פאַרכאַפּטע דיפּלאָמאַטן, וועלכע עס האָט געדראָט טויט פון די הענט פון פרימיטיווע מענטשן, אין נאָמען פון אַ „הייליקער" רעוואָלוציע.

אין קאָן איז אויך געשטאַנען דער פּרעסטיזש פון אַ וועלט־מאַכט, וועלכע האָט זיך מאַכטלאָז צוגעקוקט, אָן ממשותדיקע מעגלעכקייטן צו האַנדלען. אמת, די אַמעריקאַנער, וואָס זענען שטאָלץ מיט זייער לאַנד און אירע מעגלעכקייטן, האָבן שוין איין מאָל געפילט דעם טעם — פון זיין דער פאַרשפּילטער צד (די פּרשה וויעטנאַם). אָבער אַזאַ ביטערע פּיל, איז סתם געווען שווער אַראָפּצושלינגען.

צווישן די דראַסטישע עצות איז געווען: וואַרפן אַן אַטאָם־באָמבע אויף טעהעראַן. דער פּרוּוו צו ראַטעווען די אַרעסטירטע דורך אַ מיליטערישער לופט־אָפּעראַציע (אַן אַמעריקאַנער ווערסיע פון ישראלס „ענטעבע"), האָט זיך אויסגעלאָזט מיט אַ פאַרדריסיקן דורכפאַל, וואָס האָט נאָך דערצו געקאָסט אַכט מענטשלעכע קרבנות.

דעם „העפּי־ענד" וויסן מיר: די 52 אַמעריקאַנער האָבן זיך צוריקגעקערט אַהיים געזונט, נאָך דער 444־טעגיקער געפאַנגענשאַפט, און קיין בלוט־פאַרגיסונג איז נישט געווען.

לאָגיש — האָט עס באַדײַט אַ זיג פאַר דער קאַרטער־פּאָליטיק — ווייל דעם פּרעזידענטס דעציזיע האָט געקאָנט אויך זיין פאַר דראַסטישע מיטלען.

צוליב דער אויסגעצויגענער צייט פון דער אַקציע פאַר באַפרייאונג, איז דערווייל נאָך מער פאַרווונדעט געוואָרן דער אַמעריקאַנער פּרעסטיזש (וואָס איז נאָך נישט געקומען צוריק פון וויעטנאַם „וואָטערגייט"), און דאָס האָט וואַרשיינלעך געקאָסט קאַרטערס שאַנסן צו אויסגעווילט ווערן אויף אַ צווייטן טערמין אַלס פּרעזידענט. אגב, קאַרטער אַליין נעמט עס אָן פאַר דער הויפּט־סיבה פון זיין דורכפאַל.

★

אין קאָנטראַסט צו די אַלע אַנטענטאַטן אויף אַמעריקאַנער פּרעזידענטן, וועלכע זענען אינספּירירט געוואָרן צוליב פּאָליטישע מאָטיוון, האָט דער אַטענטאַט אויפן איצטיקן אַמעריקאַנער פּרעזידענט רעיגען געטראָגן אַ „ראָמאַנטישן" כאַראַקטער. דאָס איז אויך אַ סימפּטאָם פון קרענקלעכע איינגשאַפטן, וואָס זענען אַ רעזולטאַט פון דער צעררודערטער צייט. נישט קאָנענדיק אַריינפּאַסן דעם פאַל אין די איינגעשטעלטע געזעץ־קאָדעקסן, האָט מען דעם פּאָטענציעלן מערדער דערקלערט פאַר „משוגע".

און דאָס אַליין איז שוין אַ סימפּטאָם פון אַ געזעץ־געבונג, וועלכע קאָן נישט אַרומנעמען די אַלע פּראָבלעמען, וואָס אַנטשטייען אין דער געזעלשאַפט און דאָס געזעץ איז מחיב צו רעגולירן...

★

דער ווירבל פון די געשעענישן — פאַרגאַנגענע און הייַנטיקע — וואַרפן אַן אַ מורא אויפן פּשוטן בירגער, מחמת ער ווערט פאַרצווייפלט פון נישט וויסן ווו אויס און ווו איין. ער האָט פאַרלוירן דעם צוטרוי צום געזעץ וואָס קאָן אויסגעטייטשט ווערן פאַרשידנאַרטיק. ער האָט פאַרלוירן דעם צוטרוי צו אָנפירנדיקע פּאָליטישע פיגורן, מחמת זיי דערפילן נישט זייערע האָפענונגען און זייערע דערוואַרטונגען. זייערע דערקלערונגען טראָגן אין זיך נישט מער די קלאָרקייט און די זיכערקייט, מען זאָל זיי קאָנען פאַרשטיין. דער בירגער נעמט אָן, אַז יעדע דערקלערונג איז פאַרבונדן מיטן ווילן עפּעס צו פאַרשטעלן, צו מאַכן דעם נעפּל געדיכטער.

פּרעזידענט קאַרטער איז נישט געווען גענוג ענערגיש. מענטשן־רעכט — זיין הויפּט־טעמע — איז געווען צו צעשוווּמען, מען זאָל קאָנען זען אירע קאָנקרעטע רעזולטאַטן.

פּרעזידענט רעיגען איז צו אויסגעשפּראָכן, צו להוט נאָך מעשים און דאָס שרעקט ווידער אָפּ דעם בירגער און ער פרעגט זיך: צי האָב איך געמאַכט דעם ריכטיקן אויסוויל ביי די פּרעזידענטן־וואַלן?

דערווייל האָט זיך אויפן סאָוויעטישן האָריזאָנט באַוויזן אַ נייער פּאָליטישער שטערן — יורי אַנדראָפּאָוו.

די, וואָס באַשעפטיקן זיך מיט פּאָליטישער אימפּראָוויזאַציע, האָבן זיך באַלד אַוועקגעזעצט שטודירן די געשיכטע־ביכער, כדי אויסצוגעפינען די ניואַנסן צווישן איין סאָוויעטישן דיקטאַטאָר און אַ צווייטן; זייערע פּאָליטישע מאַנעוורן און זייער אויסווירקונג אויפן אַלגעמיינעם פּאָליטישן צושטאַנד פון דער וועלט און די צווישן־פאָלקישע, אָדער בלאָק־באַציאונגען.

עס איז דאָ אַ מורא, אַז די מערב־געבילדעטע אָפּשאַצער לערנען געשיכטע לויט די מערבדיקע כללים און לאָגיק. קען זיך דער איינפאַכער בירגער פון וואַסער נישט איז פריי לאַנד פאַרלאָזן אויף זייערע פּראָגנאָזן?

ביי יעדער נייער פּאָליטישער אָדער עקאָנאָמישער קאָמפּליקאַציע זוכט דער בירגער הילף אין געשיכטלעכע פאַרגלייכן, און ערשט דאַן הייבט ער אָן צווייפלען, ווייל ער קאָן נישט באַשליסן: וואָס איז ווערט צו פאַרגעסן, און וואָס איז נייטיק צו געדענקען...

ציעס, טראַנספּאָרטן אין די פאַרניכטונגס לאַגערן. די מאַטעריאַלן האָבן אַ גאָר גרויסן ווערט. זיי באַווייזן דער וועלט די נאַצי־פאַרברעכנס באַזירט אויף זייערע אייגענע דאָקומענטן.

מיר ווייסן, אַז ביים היינטיקן טאָג איז טעטיק אַ שטאָב פון געלערנטע, היסטאָריקער, זשורנאַליסטן באַשעפטיקט אין ווען באַווייזן דער וועלט, אַז דאָס אומברענגען אַ דריטל פון ייִדישן פאָלק דורך די נאַציס, איז אויסגעטראַכט געוואָרן דורך ייִדן און ציוניסטן. צום שבח פון די ייִדישע קעמפער אין ווילנע, איז געווען דאָס אָרגאַניזירן אַן אַקציע פון אָפּראַטעווען ייִדישע קולטור־אוצרות — שאַפונגען פון ייִדישע קולטור־מענטשן, געווידמעט ספּעציעל דער נאַצי־תקופה. די אַלע מאַטעריאַלן געפינען זיך אין "יד ושם", ירושלים.

וועגן לאַגער טערעזיענשטאַט זענען צונויפגעזאַמלט געוואָרן מאַטעריאַלן וועגן לעבן און שאַפן פון ייִדן און ייִדישע קינדער, וועלכע האָבן געלעבט אין שאָטן פון טויט. דאָס מאַטעריאַל באַשטייט פון שריפטן, בילדער מוזיק און נאָטן פון אַלטע און ניי־געשאַפענע ייִדישע לידער. דער גאַנצער מאַטעריאַל איז צום גליק אָפּגעראַטעוועט געוואָרן און געפינט זיך אין ישראל. דאָס האָבן מיר צו פאַרדאַנקען די אָפּפערוויליקייט פון ייִדישע פרויען וועלכע האָבן געשמאַכט אין טערעזיענשטאַט.

ס'איז שוין די העכסטע צייט פאַרן מעלבורנער ייִדנטום, און ספּעציעל די שארית־הפליטה צו אָרגאַניזירן אַ חורבן־מוזעאום, בכדי צו קאָנען דערמעגלעכן דעם יונגן דור צו באַקענען זיך דורך אויטענטישע מאַטעריאַלן מיט דער טראַגישער געשיכטע פון זייערע זיידעס און באָבעס, פעטערס און מומעס, וועלכע זענען אומגעקומען אין דער צייט פון דער צווייטער וועלט מלחמה, אין וועלכער עס האָבן אויך אַנטיילגענומען ייִדישע אָפיצירן און סאָלדאַטן אין קאַמף קעגן נאַציזם.

די קליינע חורבן אויסשטעלונגען וועלכע זענען ביז איצט אָרגאַניזירט געוואָרן דורך די קאַצעטלער און אַנדערע אָרגאַניזאַציעס, ברענגען נישט דאָס פולע בילד פון ייִדישן חורבן. נאָר אַ פּערמאַנענטער חורבן־מוזעאום מיט בילדער, דאָקומענטן שואה־ליטעראַטור אין פאַרשידענע שפּראַכן, רעקאָרדס, וועט דערמעגלעכן דעם יונגן דור צו באַקענען זיך מיט דער טראַגישער תקופה פון אונדזער פאָלק.

אַ גרופּע געזעלשאַפטלעכע טוער צוזאַמען מיטן קאַצעטלער און פּאַרטיזאַנער פאַרבאַנד, „קדימה", שארית הפליטה און אַנדערע אָרגאַניזאַציעס האָבן באַשלאָסן צו גרינדן אַ חורבן מוזעאום אין, מעלבורן וועלכער וועט זיך געפינען אין אַ געגנט פון אַ קאָמפּאַקטער ייִדישער באַפעלקערונג.

מיר גלייבן אַז די ייִדישע געזעלשאַפט און אָרגאַניזאַציעס אין מעלבורן וועלן אונטערשטיצן מיט אַלעם מעגלעכן די הייליקע איניציאַטיוו פון די אָרגאַניזאַציעס און פּערזאָנען וועלכע האָבן זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו פאַראייביקן די תקופה פון אומקום און גבורה.

שלום ג.

געשיכטלעכע לעקציעס:
צום געדענקען?
צום פאַרגעסן?

מיט 20 יאָר צוריק — אין אָקטאָבער 1962 — האָט די וועלט דורכגעמאַכט אַ פּאָליטיש־מיליטערישן קריזיס — און ווי אַ קראַנקער מיט אַ הויכער טעמפּעראַטור, וואָס וואַרט אויפן אויסגאַנג פון קריזיס — האָט די וועלט געוואַרט: אָדער — אָדער...

דער פאַרמעסט צווישן צוויי שטאַרקע כאַראַקטערן: קענעדי און כרושטשאָוו — רעפּרעזענטאַנטן פון וועלטמאַכטן, האָבן געלייגט דעם גורל פון דער וועלט אויפן וואָג־שאָל. עס האָט זיך נישט געהאַנדלט אַזוי וויט אין פּערזענלעכע אַמביציעס, ווי אין דער פּאָליטישער נויטווענדיקייט צו האַנדלען. סאָוועט־רוסלאַנד האָט אויסגענוצט די צעריסנקייט צווישן קובאַ און אַמעריקע, און האָט דערוויל געבויט באַזעס פאַר ראַקעטן. ווען די אַמעריקאַנער האָבן זיך געכאַפּט, וואָס דאָ קומט פאָר — האָבן זיי, ווילנדיק נישט ווילנדיק, געמוזט האַנדלען — ווייל די דראָונג איז געלעגן ביי זייער שוועל.

אין דער געשיכטע זענען די דרייצן טעג פאַרצייכנט אונטערן נאָמען פון: „ראַקעטן קריזיס אין קובאַ". אין דעם פאַרמעסט פון דיפּלאָמאַטיע און נערוון — האָבן די אַמעריקאַנער געוווּנען, הגם די סאָוועטן האָבן באַקומען די געהעריקע קאָמפּענסאַציע, דורך גאַראַנטיעס — אַז אַמעריקע וועט נישט אינטערווענירן אין קובאַ.

עס לאָזט זיך גלייבן, אַז קענעדי איז געווען דער קרבן פון דעם דאָזיקן זיג.

עס איז אַצינד נישט וויכטיק, צי אָסוואַלד האָט דעם אַטענטאַט אויסגעפירט לויט אינסטרוקציעס פון מאָסקווע — ווי אַן אַקט פון אָפּרעכענונג פאַר דעם, וואָס די סאָוועטן האָבן געמוזט אָפּמאָנטירן די ראַקעטן אין קובאַ, און זיי אַהיימנעמען — אָדער, דער קענעדי־מאָרד איז געווען אַ רעזולטאַט פון כוחות וואָס האָבן געזוכט אַ מיליטערישן פאַרמעסט מיט סאָוועט־רוסלאַנד, און קענעדי האָט דורך דיפּלאָמאַטישע מאַנעוורן צונישט געמאַכט די דאָזיקע האָפענונג, און באַזייטיקט דעם תריץ.

וואָרשיינלעך ערגעץ־ווו אין די אַרכיוון פון די אויספאָרשונגס־קאָמיסיעס (עס זענען געווען עטלעכע) וועגן קענעדי־אַטענטאַט זענען דאָ שפּורן וואָס פירן צו באַשטימטע באַווייזן.

★

די וועלט־פּרעסע (און אַז זי דערמאָנט אונדז נישט, נעמען מיר אויך פאַרגעסן), פאַרשוויגט בכלל אַצינד יענע באַרימטע 444 טעג, וואָס האָבן געהאַלטן אין שפּאַנונג די וועלט. ער זענען געווען די טעג (אָנגעהויבן דעם

איינשליסנדיק מיליטער, וועלכעס, אויב מען דאַרף, קעמפט אום שבת און הרגעט מענטשן. ישראל האָט נישט געקענט פאַרווירקלעכן דעם נביאס טרוים און איבערשמידן די שווערדן אויף אַקער־אייזנס. פאַרקערט: זי האָט געמוזט זיך איינשאַפן דאָס מאָדערנסטע געווער; זי האָט אויך נישט געקענט פאַרווירקלעכן דעם חלום פון נביא, לויט וועלכן אַ שעפעלע וועט הויזן מיט אַ וואָלף, נאָר געמוזט ווערן אַליין אַ וואָלף צווישן די אַרומיקע וועלף. אויף אַזאַ אופן האָט מדינת ישראל געמוזט, ווילנדיק צו נישט ווילנדיק, ווערן גלייך מיט אַלע אַנדערע מדינות.

דורך זייערע רעליגיעזע אויטאָריטעטן און קהילות האָבן יידן אין גלות געשאַפן אַ זעלבסט־פאַרוואַלטונג. צווישן די וויכטיקסטע פונקציעס פון די דאָזיקע אינסטאַנצן איז געווען אָפּצוהיטן דעם קולטור־רעליגיעז־טראַדיציאָנעלן המשך פון פאָלק. קיין אייגן מיליטער האָבן יידן נישט געהאַט און נישט געקענט האָבן לעבנדיק אַלס מינדערהייטן אין פרעמדע מלוכות. זייער פּאַציפיזם איז געווען באַקאַנט און יידן האָבן זיך מיט אים געגרויסט.

דער פּראָצעס פון ענדערן דעם כאַראַקטער פון פאָלק האָט זיך אָנגעהויבן מיטן ערשטן טאָג פון דער מדינהס אַנטשטייאונג. בולט איז עס אָבער געוואָרן ערשט איצט, נאָך דער מלחמה אין לבנון. ערשט איצט, ווען ישראל איז מיליטעריש שטאַרקער ווי ווען נישט איז אין איר 34־יאָריקער עקזיסטענץ, הויבט אָן ביסלעכוויז קלאָר צו ווערן אַז די באַדייטונג פון ישראל אַלס אַ נאַציאָנאַלע היים פון יידן, און בלויז יידן, ווערט פּראָבלעמאַטיש. אַ מאָדערנע יידישע מלוכה, ווייזט זיך אַרויס, קען נישט טראָגן דעם כאַראַקטער וועגן וועלכן דורות אין גלות האָבן געחלומט; אַפילו ציוניסטן, אָנהייבנדיק פון אחד העם אָן, האָבן נישט געקענט פאָראויסזען אַז די מלוכה וועט זיך געשטאַלטיקן אין דער איצטיקער פאָרם.

יידן אין די תפוצות האָבן זייערע ספעציפישע פּראָבלעמען, וועלכע זענען אויך געוואָרן בולטער איצט, נאָך לבנון. איינער פון זיי איז: ווי אַזוי אַמבעסטן אָנצוהאַלטן זייער טאָפּלטע לאָיאַליטעט — צו ישראל און צו די לענדער, וווּ זיי וווינען. אויף אַן אַנדער פּראָבלעם, וועלכער וועט זיך אפשר אויסווירקן אויף אונדזער קיום לוינט זיך צו פאַרטראַכטן: וואָס איז בעסער — צו זיין אויף אַ העכער מאָראַלישער מדרגה און צאָלן דערפאַר דעם פּרייז וועלכן מיר האָבן געצאָלט אין אונדזער לאַנגער געשיכטע, אָדער זיין גלייך מיט אַנדערע און דערפאַר ריזיקירן מיט פאַרלירן אונדזער אייגנאַרטיקן כאַראַקטער? דעצידירן וועגן דעם קענען מיר, פאַרשטייט זיך, נישט. מיר זענען אָפּהענגיק פון באַדינגונגען אין וועלכע מיר לעבן און זיי דעצידירן פאַר אונדז, אָבער מיר מוזן לכל הפחות טראַכטן וועגן דעם, ווייל וואָס בעסער מיר וועלן קענען אינפאָרמירן אונדזער האַרץ, אונדזערע עמאָציעס, אַלץ בעסער וועלן מיר קענען האַנדלען, אַלץ וויניקער פעלערן באַגיין, און אַלץ אַ גרעסערן שאַנס האָבן איינצוהאַלטן עפּעס פון אונדזער קולטור־ירושה.

וו. יאַבלאָנסקי

חורבן־מוזעאום

דער ציל פון די יידישע חורבן מוזעאומס אין דער וועלט איז אַרויסצוברענגען אין דער עפנטלעכקייט עקספּאָנאַטן בילדער און דאָקומענטן פון דער טראַגישער געשיכטע פון יידן אין דער נאַצי־תקופה. די אויפגאַבע פון די אַרכיוון איז איבערגעגעבן די קומענדיקע דורות א ירושה וואָס דאָקומענטירט דעם גייסטיקן און פיזישן ווידערשטאַנד פון יידן אין אייראָפּע. די פּלענער פון נאַציזם זענען געווען: פאַרניכטן דאָס יידישע פאָלק און אָפּמעקן דעם זכר פון יידן און יידישע קולטור פון דער ערדפלאַך. אין די יידישע מוזעאומס געווידמעט דער חורבן זענען פאַראַן דאָקומענטן און מאַטעריאַלן וועלכע באַווייזן אויך דאָס גייסטיקע שאַפן פון יידן אין די געטאָס און לאַגערן.

אין יאָר 1939 ווען די נאַציס האָבן אָקופּירט פּוילן האָט אַ יידישער קאָמיטעט אין וואַרשע אונטער דער אָנפירונג פון ד״ר עמנואל רינגעלבלום געגרינדעט אַ געזעלשאַפט אונטערן נאָמען עונג־שבת, וועמענס ציל איז געווען צו זאַמלען דאָקומענטן, מאַטעריאַלן, שאַפּוקען פון יידישע שרייבער און פּאָעטן. אונטערערדישע אויסגאַבן, מאַטעריאַלן וועגן אונטערערדישן שול וועזן, טעאַטער פאָרשטעלונגען, קאָנצערטן, מיט איין וואָרט — וועגן דעם אַלעם וואָס קומט פאָר אין די געטאָס פון פּוילן.

לײדער איז אַ גרויסער טייל פון דער דאָקומענטאַציע פאַרלוירן געגאַנגען. אָבער דאָס וואָס עס האָט זיך אָפּגעראַטעוועט גיט אַ בילד וועלכעס איז גענוגנדיק צו באַנעמען דעם יידישן גערענגל אין די געטאָס און לאַגערן. דער ביישפּיל פון „עונג־שבת״ אין וואַרשע איז איבערגענומען געוואָרן אין אַנדערע געטאָס פון פּוילן, ווי לאָדזש, ביאַליסטאָק, ווילנע, ראַדאָם און אַנדערע. די אַלע אָרגאַניזאַציעס, און אַפילו פּריוואַטע פּערזאָנען האָבן זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו באַווייזן דער וועלט די פאַרברעכנס פון די נאַציס און זייערע פאַרבינדעטע.

דער היסטאָרישער מאַטעריאַל, וועלכער איז געוואָרן אָפּגעראַטעוועטע געפינט זיך היינט צו טאָג אין עטלעכע מוזעאומס: ווי יד ושם, יד מרדכי, בית לוחמי־הגיטאות, ייוואָ, ניו יאָרק, היסטאָרישער אינסטיטוט אין וואַרשע און דער קולטור־צענטער אין מעקסיקע ווי אויך ביי אַ גרויסע צאָל פּריוואַטע פּערזאָנען, אַריינגערעכנט די שארית הפליטה פון מעלבורן.

אַ גאָר וויכטיק אָרט פאַרנעמען די מאַטעריאַלן וועגן עקאָנאָמישן מצב אין די געטאָס, וועגן אונטערערדישע אויסגאַבן, וועגן דער טעטיקייט פון די יידישע קאַמפס־אָרגאַניזאַציעס אין די געטאָס, לאַגערן און וועלדער, און די טעטיקייט פון יידישע פּאַרטיזאַנער־אָפּטיילונגען אין מזרח־פּוילן.

זייער וויכטיק זענען די דייטשע דאָקומענטן, צוגעשטעלטע צו די יודן־ראַטן: וועגן אַרבעט־קאָנטריבו־

האָבן באַזיגט שטאַרקע שונאים. דאָרט, אין די מעשיות פון תנ״ך, האָט ער געקענט צוריק געווינען זיין באַרויבטן כבוד און לעבן מיט דער אַמאָליקער גלאָריע.

אַ מענטש, אויב ער וויל נישט וועגעטירן, קען נישט לעבן בלויז מיט דער פאַרגאַנגענהייט. ער מוז האָבן אַ צוקונפט צו וועלכער ער קען שטרעבן. די דאָזיקע לעבנס־נויטיקע האָפענונג האָט דער ייד אויך געשעפּט פון דער תורה. אמת, עס איז נישט געווען קיין שום פּראַקטישער ציל וועלכער האָט געקענט פאַרווירקלעכט ווערן אין קורצן אָדער אַפילו אין דער פאַרויסזעבאַרער צוקונפט. דער ציל — דאָס אומקערן זיך אין געשיכטלעכן פאָטערלאַנד — איז געלעגן וויט, וויט, כמעט אין אומענדלעכקייט — אָבער ער האָט עקזיסטירט. דערוויל האָט דער טרוים זיך אויסגעדריקט אין אַ טיפער בענקשאַפט און געשפּייזט די נשמה פון פאָלק.

אין דער רעליגיעזער טראַדיציע איז די דאָזיקע בענקשאַפט געקומען צום אויסדרוק אין דער משיחישער אידיי, ביי וועלטלעכערע שיכטן איז עס געווען אַ נאָסטאַלגיע, און אין דער מאָדערנער צייט אין מזרח־אייראָפּע האָט זי זיך פאַרוואַנדלט אין אַ נאַציאָנאַל־פּאַטריאָטישן טרוים.

אַן איבערברוך אין אָט דעם לאַנג־דויערנדיקן צושטאַנד פון יידן איז געקומען נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה. א דאַנק דער קאָמבינירונג פון עטלעכע פאַקטאָרן — דעם פּאָליטישן (דער עיקר, דעם פּאָליטישן) און דעם הומאַניטאָרן ביי די גרויסמאַכטן און דער אָפּפּערוויליקייט פון יידישע קעמפער איז דער צוויי־טויזנט יאָריקער טרוים ענדלעך פאַרווירקלעכט געוואָרן: עס איז געשאַפן געוואָרן אַ יידישע מדינה.

אַרום דער יונגער, נאָך שוואַכער מלוכה האָט געבושעוועט די שנאה פון דער אַראַבישער וועלט און באַדראָט טאָג־טעגלעך איר עקזיסטענץ. די לענדער פון דער מערב־וועלט (פון אָנהויב אויך סאָוויעט־רוסלאַנד) זענען געווען סימפּאַטיש צו דעם יידישן לאַנד און עס געשטיצט מאָראַליש און מאַטעריעל. ביי די יידן וועלכע האָבן זיך באַזעצט אין ישראל האָט געהערשט אַ פּיאָנעריש־אידעאַליסטישע שטימונג.

מיט דעם אַריינמאַרש פון דער ישראל־אַרמיי קיין לבנון האָט זיך דאָס בילד ראַדיקאַל געענדערט. די יידישע מדינה האָט זיך פּלוצלינג באַוויזן אין אַ נייליכט. דאָס קליינע, כסדר באַדראָטע לאַנד איז מיטאַמאָל אַרויסגעקומען אויף דער וועלט־אַרענע ווי אַ לאַנד וואָס פאַרמאָגט איינע פון די פּראָפּאָרציאָנעל שטאַרקסטע אַרמייען אין דער וועלט; פון פאַרפאָלגטע זענען יידן פּלוצלונג געוואָרן די פאַרפאָלגער (אויב אַפילו זייענדיק די גערעכטע). די דאָזיקע ניי־געשאַפענע סיטואַציע האָט באַפרייט די קריסטלעכע וועלט פון איר קאָלעקטיוון שולד־געפיל, וועלכן זי האָט געפילט פאַר די פאַרפאָלגונגען וואָס די קריסטלעכע קירכעס פון אַלע שאַטירונגען האָבן אין משך פון יאָרהונדערטער פּראַקטיצירט קעגן יידן און פאַר דעם לעצטן חורבן, וואָס אַ קולטורעל, מערבדיק און קריסטלעך פאָלק האָט דורכגעפירט איבער זעקס מיליאָן יידן.

אויטאָריטאַטיווע צייטונגען אין מערב זענען אָפן אַרויסגעקומען מיט קריטיק קעגן מדינת ישראל, אָן דער געפאַר פון באַשולדיקט צו ווערן אין אַנטיסעמיטיזם, אין ישראל גופא זענען פאָרגעקומען דעמאָנסטראַציעס פון יידן קעגן דער מלחמה אין לבנון.

אין די תפוצות ישראל (אין די מערב־לענדער) האָבן יידן זיך דערפילט, אויב נישט מיטשולדיק און מיטפאַראַנטוואָרטלעך פאַר דעם וואָס איז פאָרגעקומען אין ביירוט, איז לכל הפחות אומבאַקוועם לגבי זייערע נישט־יידישע שכנים. דערוויל באַגרענעצט זיך די יידישע, ווי אויך די נישט־יידישע קריטיק צו טאַדלען די פּאָליטיק פון דער בעגין־שאַראָן רעגירונג. איז עס נאָר אַ פראַגע פון צוויי־דריי מענטשן אָדער אַפילו פון אַ פּאַרטיי, וועלכע געפינט זיך איצט ביים רודער פון דער מלוכה? אפשר איז עס אַפילו נישט קיין צופאַל, וואָס נאָך לאַנגע יאָרן פון אַן אַרבעטער־רעגירונג איז געקומען צו דער מאַכט אין ישראל אַן עקסטרעם־רעכטע רעגירונג? אַ פאָלק אין אַ דעמאָקראַטיש לאַנד (און ישראל איז עס אָן שום צווייפל) מיט פרייע וואַלן מוז טראָגן די פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דער רעגירונג, וועלכע עס ווילט אויס. אַ רעגירונג און איר פּאָליטיק זענען נישט מער ווי אַן אויסערלעכער אויסדרוק פון די פאַרהעלטענישן און פּראָבלעמען וועלכע הערשן אין אַ געגעבענער געזעלשאַפט.

אין וואָס באַשטייט דער עיקר־פּראָבלעם פון די יידישע איינוווינער אין ישראל? די אַקטועלע, ברענענדיקע פּראָבלעמען זענען, פאַרשטייט זיך, געבונדן מיטן היינט, מיט דער זיכערקייט פון דער מדינה. דאָס וועט אָבער וואַרשיינלעך מיט דער צייט געליזט ווערן. אָדער דורך געבן אַן אויטאָנאָמיע די פּאַלעסטינער אַראַבער אָדער אויף וועלכן נישט־איז אַנדערן אופן. די אַראַבישע לענדער אַרום וועלן וואַרשיינלעך זיך אָפּזאָגן, ווי עגיפּטן האָט עס שוין געטאָן, פון פאַרניכטן ישראל. ערשט דאַן וועלן אַרויפשווימען אויף דער אויבערפלאַך די טיףליגנדיקע אָבער ביז אַהער נישט־באַהאַנדלטע עיקר־פּראָבלעמען. צווישן אַנדערן וועט מוזן דעצידירט ווערן אויף ווי וויט ישראל וועט נאָכפאָלגן דעם גייסט, אין וועלכן דאָס פאָלק האָט געלעבט אין די צוויי טויזנט יאָר אַלס מינדערהייט צווישן אַנדערע פעלקער; עס וועט מוזן באַשטימט ווערן וויפל אין די גלות געשאַפענע קולטורווערטן קענען און וועלן איינגעהאַלטן ווערן, מיט דער גרינדונג פון א מאָדערנער מלוכה האָבן אירע יידישע איינוווינער געמוזט ענדערן אין א געוויסער מאָס זייער ביז־איצטיקן גלות־כאַראַקטער און ווערן אין א סך היזיכטן גלייך צו די פעלקער פון אַלע אַנדערע מאָדערנע מלוכות. אויב יידן זענען אין זייער לאַנגן גלות־וועג, אונטער כסדרדיקע רדיפות געבליבן עקזיסטירן אַלס אַ פאָלק איז עס דורכאויס אַ דאַנק דאָס פאַרזעצן די קולטורטראַדיציע וואָס האָט איר באַזיס געהאַט אין תנ״ך. מדינת ישראל, אַפילו ביים בעסטן ווילן, קען דאָס נישט באַוויזן. זי מוז האָבן אַ מאָדערנעם מלוכה־אַפּאַראַט,

צווישן טרוים און ווירקלעכקייט...

י. קאַפּע

לעבנדיק קנאַפּע צוויי טויזנט יאָר אין צעשפּרייטונג צווישן פעלקער, האָבן יידן געשאַפן קולטור־ווערטן, וועלכע שטייען איצט אין געפאַר פאַרלוירן און פאַרגעסן ווערן. עס זעט אויס ווי איראָניע פון גורל, אַזאַ דאָס זאָל געשען גראָד איצט, ווען יידן האָבן ענדלעך באַקומען זייער נאַציאָנאַלע היים, און זיי געניסן פון פולער גלייכבאַרעכטיקונג אין די לענדער פון דער מערב־וועלט.

דאָס געשעט גראָד איצט כמעט נאָך אַ פּאָר טויזנט יאָריקן שפּאַן אין דער מענטשלעכער געשיכטע, אין משך פון וועלכן יידן האָבן בייגעוווינט דאָס פאַלן פון מצרישער, בבלישער, פּערסישער, גריכישער און רוימישער ציוויליזאַציעס.

צוזאַמען מיט דער שאַפונג פון דער יידישער מלוכה אויף דער אַלטער, טראַדיציאָנעלער תנכישער טעריטאָריע און דער פולער גלייכבאַרעכטיקונג פון די יידן אין די מערב־לענדער זענען אַנטשטאַנען צוויי נייע פּראָבלעמען פאַרן יידישן פאָלק. די דאָזיקע פּראָבלעמען זענען אַ באַשטאַנד־טייל פון די צוויי דערמאָנטע פּאָזיטיווע דערשיינונגען אין יידישן לעבן.

דאָס פּראָבלעם פון די יידן אין די תפוצות ביים היינטיקן טאָג איז ווי אַזוי פאַרצוזעצן דעם יידישן קולטור־המשך, נאָכדעם ווי מיטן פאַרשווינדן פון דער פיזישער געפאַר איז אָפּגעשוואַכט געוואָרן דער פאָלקס־באַוווסטזיין. אין מדינת ישראל איז דער פּראָבלעם ווי אַזוי, בויענדיק אַ מאָדערנע מלוכה, איינצוהאַלטן און פאָרזעצן די קולטור־ירושה פון גלות.

★

מיט אַן ערך דריי און אַ האַלבן טויזנט יאָר צוריק זענען די ישראלים, פון וועלכע מיר שטאַמען אָפּ, אַרויס פון מצרים פון די פּרעהס. נאָך אַ לאַנגער וואַנדערונג אין מדבר האָבן זיי זיך באַזעצט אין דעם לאַנד פון די כנענים אין דעם א״ג „פרוכטבאַרן פּערטל" פון אַמאָליקן מיטעלן מזרח. דאָ איז אַנטשטאַנען די ערשטע יידישע נאַציאָנאַלע היים. דאָס לאַנד איז אָבער געלעגן אויף אַ קרייץ־וועג, וווּ עס האָבן זיך צונויפגעטראָפן די אינטערעסן פון די דעמאָלטדיקע גרויסמאַכטן: מצרים פון מערב, אין צפון־אַפריקע, און אשור און בבל פון מזרח אין פאָדער־אַזיע. דאָס איז געווען די סיבה צוליב וועלכער די קליינע יידישע מלוכה האָט קיינמאָל נישט געקענט איינהאַלטן איר אומאָפּהענגיקייט אויף אַ לענגערן פּעריאָד. זי איז געווען אונטער דער השפעה פון בבל, שפּעטער פון פּערסיע, גריכנלאַנד און צום סוף פון די רוימער.

נאָכדעם ווי בבל האָט אין אָנהייב פון זעקסטן יאָרהונדערט (פאַר אונדזער צייט־רעכענונג) באַזיגט ישראל האָט זי אַ טייל פון דער באַפעלקערונג פאַרשיקט צו זיך אין לאַנד אַריין. יידן האָבן אין בבל אָפּגעלעבט אַן ערך 150 יאָר. זיי האָבן אָבער נישט פאַרגעסן זייער היימלאַנד און אַ טייל האָט זיך סוף־כל־סוף אומגעקערט צוריק. נאָכדעם ווי יהודה איז באַזיגט געוואָרן דורך רוים מיט עטלעכע הונדערט יאָר שפּעטער, זענען די יידן אַרויסגעטריבן געוואָרן פון זייער לאַנד און זיך פאַנאַנדערגעשפּרייט איבער דער גרויסער רוימישער אימפּעריע. רוים איז עווענטועל געפאַלן, אָבער די יידן זענען געבליבן לעבן אין משך פון די ווייטערדיקע צוויי טויזנט יאָר אין דיאַספּאָראַ, אָדער גלות, ווי זיי אַליין האָבן זייער לאַגע באַטראַכט.

אין אַלע פאַלן: אין בבלישן גלות, אין דער דיאַספּאָראַ פון דער רוימישער אימפּעריע, שפּעטער אין שפּאַניע, און נאָך שפּעטער אין די ניי־קאָנסאָלידירטע מלוכות פון מערב־ און מזרח־אייראָפּע, האָבן זיך יידן אין דער איבערוויגנדיקער מערהייט נ י ש ט אויסגעמישט מיט די אָרטיקע געצנדינערישע, מוזולמענער אָדער קריסטלעכע איינוווינער. עס האָט זיי אויפגעהאַלטן זייער בענקשאַפט צו דעם פאַרלוירענעם פאָטערלאַנד. זיי האָבן איינגעהאַלטן אַן אייגנאַרטיקע קולטור וואָס האָט געשעפּט איר יניקה פון תנ״ך און דער טראַדיציע וואָס האָט זיך געשאַפן אַרום דעם תנ״ך.

אויפן אָרט פון דער רוימישער אימפּעריע איז געקומען די קריסטלעכע קירך. מיט דער צייט האָבן די געצנדינערישע פעלקער פון אייראָפּע אָנגענומען דעם קריסטלעכן גלויבן, און די יידן איז אויסגעקומען צו לעבן אַלס מינדערהייט אין דורכאויס קריסטלעכע לענדער. די קירכע האָט נישט געקענט פאַרגעסן, אַז קריסטוס און די רעליגיע וועלכע זי פּרידיקט איז אַרויסגעקומען פון דעם תנ״ך־פאָלק און זי האָט עס די יידן קיינמאָל נישט מוחל געווען. דורך העצן און רדיפות האָט זי אָנגעהאַלטן דעם אַנטאַגאָניזם צווישן די קריסטלעכע באַפעלקערונגען און די יידישע מינדערהייטן.

אַזאַ מין לאַגע האָט אָנגעהאַלטן אין מערב־אייראָפּע ביז דער עמאַנציפּאַציע, און אין מזרח־אייראָפּע ביז דער צווייטער וועלט־מלחמה. דאָס לעבן אין באַדינגונגען פון כסדרדיקע פאַרפאָלגונגען אין משך פון פיל דורות האָט זיך אויסגעווירקט ביי יידן אויף דער אַנטוויקלונג פון אַ ספּעציפישער פאָלקס־פּסיכיק. דאָס איז געווען די כאַראַקטעריסטישע פּסיכיק פון דעם פאַרפאָלגטן, וועלכער שטעלט דעם קרבן אויף אַ העכערער מאָראַלישער מדרגה פון דעם פאַרפאָלגער. דער גורל פון דעם אונטערגעדריקטן איז אַ טרויעריקער, דעריבער מוז ער האָבן אַ געביט ווו דער פאַרפאָלגער קען אים נישט דערגרייכן; אַ געביט אין וועלכן זיין מענטשלעכע נשמה קען לעבן אַ פריי, נישט־באַגרענעצט לעבן. ביי יידן האָט די דאָזיקע טעריטאָריע פאַרנומען דער תנ״ך. אין דעם וווּנדערבאַרן געשיכטלעכן מיטאָס האָט דער אָפּט־פאַראַכטער, טאָג־טעגלעך באַליידיקט געוואָרענער ייד, געפונען אַ טרייסט פאַר זיין ביטערער ווירקלעכקייט. ער האָט נישט געדאַרפט געדענקען וועגן זיין איצטיקער שוואַכקייט, לעבנדיק מיט די אַמאָליקע העלדן, וועלכע

מעג קלינגען אויסטערליש און פּאַראַדאָקסאַל: די אַראַבער האָבן זיך דערשראָקן... נאָך דעם פּאָגראָם ביי דער סינאַגאָגע אין רוים, האָבן זיי צוגעשיקט קאָנדאָלענצן און אויסגעדריקט באַדויערן קעגן די גוואַלט־טאַטן. אפילו אַזאַ ראַדיקאַלער טעראָריסט, ווי דזשאָרדזש כאַבאַש האָט זיך לעצטנס אויסגעדריקט, אַז זיינע טעראָר־אַקציעס וועלן זיך באַגרענעצן נאָר צו דער ישראל־טעריטאָריע און נישט קעגן יידן אין די תפוצות (די אבו נידאַל גרופּע איז דערווייל אַן אויסנאַם).

די סיבות פון אַזאַ ווענדונג זענען לאָגיש. די אַראַבער האָבן מורא, אַז דער יידישער דור, וואָס איז אויפגעוואַקסן אין דער מערב־וועלט אין אַן אַטמאָספער פון אַן אַבסאָלוטער גלייכבאַרעכטיקונג, פרייהייט און שטאָלץ וועט נישט טאָלערירן אַ צושטאַנד פון אָפענעם, ברוטאַלן אַנטיסעמיטיזם און דאָס לעבן אין פחד. אַזאַ סיטואַציע קאָן גורם זיין אַ מאַסן־עליה, אַ יציאת מערב־וועלט.

דאָס הייסט נישט אַז דער אַנטיסעמיטיזם און טעראָראַקטן קעגן יידן אין די תפוצות וועלן זיך אָפּשטעלן. די פּ.ל.אָ. האָט געשאַפן דעם גולם פון טעראָר. היינט ווערט דער אַנטיסעמיטיש־טעראָריסטישער גולם מאַניפּולירט פון פאַרשידענע צענטערן.

דאָס טרויעריקסטע אין דעם פינצטערן קאַפּיטל, איז דער יידישער אָנטייל אין די ברייט פאַרצווייגטע געפערלעכע אַנטיסעמיטישע אַקציעס.

צי קאָן אַ ייד זיין אַן אַנטיסעמיט?

נאָרמאַן פּאָדהאָרעץ, איינער פון די הויפּט־זיילן פון אַמעריקאַנער פּובליציסטיק (אַ ייד, אָבער ווייט נישט קיין אָנהענגער פון ליכוד) האָט דערקלערט, אַז ווען איינער פריידיקט אַ דאָפּלטן שטאַנדפּונקט פאַר מדינת ישראל אין דעם זין, אַז אַ יעדעס לאַנד איז באַרעכטיקט צו גיין אין אַ מלחמה, ווען די זיכערקייטס־אינטערעסן פון דעם דאָזיקן לאַנד זענען באַדראָט, אָבער מדינת ישראל איז באַרעכטיקט צו גיין אין אַ מלחמה נאָר ווען די לעבנסעקזיסטענץ פון דער מדינה איז באַדראָט — ווער עס באַנוצט זיך מיט אַזאַ אַרגומענט, מעג ער זיין אַ ייד, איז אַן אַנטיסעמיט און פריידיקט אַנטיסעמיטיזם".

ווער זענען די יידישע אַנטיסעמיטן?

פון איין זייט איז פּראָפ. נאָעם כאָמסקי (טשאָמסקי) אין אמעריקע, דער אינטעלעקטואַלער ריז פון די „ניי־לינקע" (אין אמעריקע) און זיין חברותא. זייער מאָטיוו איז באַוווּסט: די צעשטערונג פון די דעמאָקראַטישע רעזשימען אין דער מערב־וועלט. זייער רעצעפּט איז אַזאַ: צוערשט מוז צעשטערט ווערן מדינת ישראל. אָן דעם מיליטערישן כוח פון ישראל, וואָס איז אַ סוראָגאַט פון אַמעריקע, וועט דער מיטל־מזרח מיט אירע אויל־קוואַלן פאַרכאַפּט ווערן אין די פלאַמען פון רעוואָלוציעס. דער כאַאָס צוליב דעם מאַנגל פון ענערגיע מיטלען, וועט צוזאַמענברעכן דער מערב־וועלט. אַ ברייט־פאַרצווייגטע אַנטיסעמיטישע היסטעריע וועט אָנצינדן די מאַסן קעגן מדינת ישראל.

אַזוי רייטן זיי אויפן „יידישן פערד", גרייט צו פאַרקויפן טאַטע, מאַמע און דאָס גאַנצע יידישע פאָלק. ווייל ווי קאָן מען אַנדערש אויסטייטשן דעם פאַקט, אַז פּראָפ. כאָמסקי האָט אָנגעשריבן אַ הקדמה צו אַ פראַנצויזיש בוך, וואָס פאַרלייקנט שטיין און ביין די שואה, דעם חורבן פון אייראָפּעיִשן יידנטום? אַ פראַנצויזיש געריכט האָט, אגב, פאַראורטיילט דעם מחבר פון דעם בוך אויף דריי חדשים תפיסה פאַר פאַרשפּרייטן ראַסיסטישער שנאה...

צו אַ גאַנץ אַנדערע קאַטעגאָריע געהערן די „פאַרשטייער" פון ענגלישן יידנטום, די ראַביים יאַקובאָוויטש, דוד גאָלדבערג און געוויסע מיטגלידער פון באָאַרד אָף דעפּיוטיס. דאָס זענען די זעלבע טיפּן, וואָס האָבן געטאַנצט מה יפית פאַר בעווינען. אַ יעדער פון זיי וויל זיך באַווייזן פאַר די גויים, וואָס פאַר אַ „שיינער ייד" ער איז. (פאַראַן אַזעלכע „שיינע יידן" אויך אין אַנדערע לענדער). אַ באַזונדערן פלאַץ האָט זיך דערוואָרבן „דהי דזשואיש קראָניקל" אין לאָנדאָן. אַ לייטאַרטיקל פון 24־טן סעפּטעמבער 1982 לאָזט נישט איבער קיין צווייפל, אַז די צה"ל איז פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער שחיטה אין די לאַגערן פון לבנון. דער הויפּט־קאָלומניסט ח. בערמאַנט רופט דאָס ענגלישע יידנטום צו באַיקאָטירן דעם כל נדרי־אָפּיל, אָדער דער כל נדרי־אָפּיל זאָל גיין פאַר די פּאַלעסטינער... דער ישראל פרעמיער־מיניסטער ווערט באַצייכנט אַלס אַ „פּעסטינענטל ליטל קריטשער" (אַ שעדלעך אָנשטעקנדיק באַשעפענישל).

די קלוגע אַנטיסעמיטישע פּרעסע ווי אויך ראַדיאָ און טעלעוויזיע האָבן ברייט ציטירט דעם לייטאַרטיקל אָבער ניט געוואָגט צו איבערחזרן אַזאַ וווּלגאַרן אַנטיסעמיטישן אויסדרוק.

★

נאָרמאַן פּאָדהאָרעץ, דער טיפער פּאָליטיש־סאָציאַלער דענקער האָט דערשפּירט, אַז די שוואַרצע וואָלקנס, וואָס ציען זיך צוזאַמען איבערן יידישן האָריזאָנט, דראָען צו ברענגען אַ שטורעם מיט קאָנסעקווענצן וועלכע זענען שווער פאָרויסצוזען. דערפאַר איז ער אַרויס מיט דעם אַרטיקל „זשאַקיז". דאָס באַרגן זיך דעם קעפּל „זשאַקיז" פון עמיל זאָלאַ (אין דער דרייפוס־אַפערע) שטרייכט אונטער די גרויזאַמע ערנסטקייט.

„עס וואָלט אָבער געלוינט צו באַווייזן יעדן איינעם פון זיי (די אַריער), אַז דער גורל פון די יידן איז זיין גורל. קיין איין פראַנצויז וועט נישט זיין זיכער כל־זמן איין ייד אין פראַנקרייך און אין דער גאַנצער וועלט קען מורא האָבן פאַר זיין לעבן".

זשאַן פּאָל סאַרטער, פון זיין בוך:
„באַטראַכטונגען וועגן דעם יידישן פּראָבלעם".

די עלעמענטאַרע מענטשן־רעכט און אַריינגעשטופּט די יידן אין דעם פינצטערן מיטלאַלטער.

דער היסטאָריקער און אַנגליקאַנער טעאָלאָג רעוו. דזשיימס פּאַרקס (אין זיין בוך „אַנטיסעמיטיזם") דריקט אויס כבוד און רעספּעקט פאַר דער נאַטור און כאַראַקטער פון די פּרימיטיווע אייראָפּעישע פעלקער, ווען ער שטרייכט אונטער, אַז „עס האָט גענומען דער קירכע זיבן הונדערט יאָר, ביז עס איז איר געלונגען צו פאַרסמען די מוחות פון די דאָזיקע פעלקער אין דער צוגרייטונג צו די ערשטע מאַסן שחיטות פון די יידן".

די אייראָפּעישע אויפקלערונג (השכלה) אין 18־טן יאָרהונדערט האָט אָפּגעשוואַכט דעם כוח פון דער קירכע (דאָס אָפּטיילן די קירכע פון דער מלוכה). און די פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט איינגעפירט די עמאַנציפּאַציע פון די יידן. געווען אַ רעאַקציע נאָך דער מפּלה פון די פראַנצויזן. דער פּראָצעס פון עמאַנציפּאַציע איז געגאַנגען אַ הין און אַ הער. אָבער טראָץ דער מפּלה פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, האָבן די לאָזונגען פון דער רעוואָלוציע באַאיינפלוסט דעם 19־טן יאָרהונדערט.

היטלערס נאַציזם האָט אין דער מלחמה קעגן די יידן אָנגעווענדט אַ נייעם אַספּעקט — ראַסיזם. אָבער היטלערס ראַסן־שנאה קעגן יידן האָט זיך געקאָנט שפּייזן און אַנטוויקלען אויפן קערפּער פון די אייראָפּעישע פעלקער נאָר אַ דאַנק דעם, וואָס אין זייער באַוווסטזיין און אונטערבאַוווסטזיין האָט געשטעקט דער אַנטיסעמיטישער סם, וואָס די קירכע האָט איינגעפלאַנצט און אַנטוויקלט במשך פון זעכצן הונדערט יאָר

ווען די גרויזאַמקייט פון די גאַז־אויוונס איז אַנטפּלעקט געוואָרן — נישט נאָר 6 מיליאָן יידן, נאָר אויך מיליאָנען מענטשן פון אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן — איז צו די ברייטע מאַסן דערגאַנגען דאָס באַוווסטזיין, צו וואָס רעליגיעזע און ראַסן שנאה קאָן דערפירן.

פאַר די יידן אין דער מערב־וועלט האָט זיך אָנגעהויבן אַ נייע תקופה. אַ גאָלדענע תקופה, וואָס אין איר פאַרנעם אין אַלע הינזיכטן: מאַטעריעל, גייסטיק, סאָציאַל און פּאָליטיש איז נישט געווען קיין גלייכן אין דער יידישער געשיכטע, זינט דעם חורבן בית שני.

גלייכצייטיק האָט דער ישוב אין פּאַלעסטינע פאַרטריבן די ענגלישע קאָלאָניאַלע הערשאַפט און אין דער באַפרייאונגס־מלחמה בלוטיק אויסגעקעמפט אַ יידישע זעלבשטענדיקע מדינה (קעגן ווילן פון דער מערב־וועלט), און די יידישע מדינה איז געוואָרן דער גייסטיקער צענטער פאַר די יידן אין די תפוצות.

דאָ מוז מען אָבער באַטאָנען, אַז די וועלט־מלחמה, וואָס האָט זיך פאַרענדיקט מיט אַ טאָטאַלער צעשמעטערונג פון נאַצי־דייטשלאַנד, האָט נישט אויסגעוואָרצלט די אַנטי־יידישע שנאה, דעם אַנטיסעמיטיזם.

צו דעם „טראַדיציאָנעלן" קריסטלעכן אַנטיסעמיטיזם מיט די רעשטלעך פון די פראָ נאַצי־ראַסיסטן, איז צוגעשטאַנען אַ נייער עלעמענט — די אַזוי גערופענע „לינקע" פון פאַרשידענע שאַטירונגען, פאַרשלייערנדיק זייער אַנטיסעמיטיזם מיט אַנטי־ציוניזם, האָבן זיי געכשרט דעם אַנטיסעמיטיזם אין די אויגן פון פאַרגעשריטענעם מענטשן. דער ציל פון די „לינקע" איז באַוווסט:

זיי שטרעבן צו צעשטערן דעם פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכן סיסטעם אין דער מערב־וועלט און זענען איבערצייגעט, אַז די יידן שטעלן מיט זיך פאַר דעם „סאָפט בעלי" (שוואַכן פונקט) פון דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט, פּונקט ווי די נאַציס האָבן פאַרכאַפּט די מאַסן „אויפן יידישן פערד" כבדי אונטערצוגראָבן און צעשטערן די אייראָפּעישע לענדער, אַזוי גלויבן די „לינקע", אַז עס וועט זיי געלינגען צו צעשטערן דעם געזעלשאַפטלעך־פּאָליטישן סיסטעם אין דער מערב־וועלט אויף דעם זעלבן „יידישן פערד". זייערע זשורנאַליסטן און רעפּאָרטערן האָבן אינפילטרירט און כמעט פאַרכאַפּט די געדרוקטע און עלעקטראָנישע מעדיאַ. פון די דאָזיקע באַזעס שפּייען זיי גיפטיקע שנאה אויף די יידן.

אין דעם פאַרמלחמהדיקן פּוילן וואָלטן ביי אַזאַ פאַרסמטער, היסטערישער אַטמאָספער אויסגעבראָכן פּאָגראָמען. היות די מאַסן אין די מערב־לענדער זענען נאָך נישט גרייט צו פּאָגראָמען, ווערן די פיזישע אַטאַקעס קעגן יידן אויסגעפירט דורך די מיליטאַנטישע אָפּטיילונגען („שטאָטישע טעראָריסטן") פון דער דאָזיקער אינטערנאַציאָנאַלער באַוועגונג, וואָס נעמט אַרום פאַרשידענע גרופּן: אַראַבער, טראָצקיסטן, אַגענטן פון סאָוויעטישן בלאָק, נעאָ־נאַציס און סתם אַנטיסעמיטישע נאָכשלעפּערס. זיי אַלע ווילן דערגרייכן זייער אייגענעם ענדציל אויפן „יידישן פערד".

אין סך־הכל: אויב מען זאָל צוזאַמענרעכענען די צאָל יידישע קרבנות אין די לעצטע צייטן, די דערהרגעטע קינדער אין קינדערגאָרטנס, די באָמבעס און מאַשין־געווער אַטאַקעס אויף די סינאַגאָגעס אין בריסל, פּאַריז, ווין און רוים, אויף די יידישע רעסטאָראַנען אין בערלין און פּאַריז, מוז מען פעסטשטעלן, אַז די נייצייטיקע „לינקע" פּאָגראָמשטשיקעס האָבן אויסגעהרגעט מער יידן, ווי די פינצטערע „רעכטע" פּאָגראָמשטשיקעס פון 1919 ביז 1939 (איינשליסלעך פּשיטיק).

דאָס וואָס איז פאָרגעקומען פאַר דער סינאַגאָגע אין רוים, איז געווען אַ פּאָגראָם. אַזאַ סיטואַציע זאָגט אָן, אַז עס רוקן זיך שווערע וואָלקנס אויף דעם האָריזאָנט פון דער גאָלדענער תקופה.

★

לויט מיין מיינונג האָבן די אַראַבער דערזען די וואָלקנס איבער דעם יידישן האָריזאָנט אין די תפוצות און עס

שטיצט די איניציאַטיוו פון „קדימה"

צו בויען
אַ חורבן־מוזעאום!

„היות אויסטראַליע האָט נישט קיין ראַסן־פּראָבלעם, איז זי נישט וויליק צו אימפּאָרטירן אַזאַ פּראָבלעם"... (זע מאַרטין גילבערט „עקזייל ענד ריטערן", זייט 203).

מרדכי געבירטיג איז נישט געווען דער ערשטער דיכטער, וואָס האָט אויסגעדריקט דעם פאָלקס־ווייטיק אונטער דעם איינפלוס פון אַ פּאָגראָם. פאַר אים איז געווען ח. נ. ביאַליק. אָבער בעת אין דער „עיר הריגה" (נאָכן קישעניעווער פּאָגראָם) איז דער טענאָר פון דער דיכטונג געווען אַ שטורעמדיקער רוף צו רעוואָלט, איז דער טענאָר פון „אונדזער שטעטל ברענט" געווען אַ וויי־געשריי נאָך אַ תקופה, וואָס דער פאָלקס־דיכטער האָט געזען, אַז זי גייט אונטער, — זיין יידישע וועלט גייט אונטער. פאַר ח. נ. ביאַליק איז געווען ר' נתן האַנאָווער דער מקובל און כראָניקער. אין זיין ספר „יון מצולה" („אין דער טיפער בלאָטע), גבית עדות פון שנת ת"ח, האָט ער מרה שחורה'דיק פאַרנאָטירט, אַז די גרויזאַמקייט פון די שאַנדמעשים, וואָס די פּאָגראָמטשיקעס זענען באַגאַנגען טאָר מען נישט ברענגען איבערן מויל, ווייל דאָס וואָלט געשענדעט דעם נאָמען מענטש...

און פאַר די כמיעלניצקי פּאָגראָמען איז געווען דער גירוש שפּאַניע, וואָס האָט אַ סוף געמאַכט פון איינע פון די שענסטע תקופות אין דער יידישער געשיכטע. די גאָלדענע עפּאָכע פון די יידן אין שפּאַניע, וואָס האָט געבליט און אָנגעהאַלטן 500 יאָר.

אין דעם גייסט פון דער היסטאָרישער קאָנצעפּציע פון יאָסט, צונץ און גרעץ "די לידענס אונדז גייסטעס געשיכטע" קענען מיר פאַרעגיסטרירן אַ תקופה נאָך אַ תקופה אין וועלכער דאָס יידישע לעבן האָט זיך אַנטוויקלט, געבליט און פאַרשניטן געוואָרן.

דער געשיכטע פאָרשער טאָר זיך נישט באַגרענעצן בלויז צו רעקאָרדירן דעם גאַנג פון דער יידישער געשיכטע לויטן נוסח פון „לידענס אונד גייסטעס געשיכטע" („יידישע מיסיע צו באַגליקן די וועלט גייסטיק אויפן חשבון פון אייגענע לידן); אָדער לויט דובנאָוון — אויפקלערן דעם קיום און המשך אַ דאַנק די ספּעציפישע אויטאָנאָמישע קערפּערשאַפטן, די באַוועגלעכקייט פון די יידן אין די העגאָמאָנישע צענטערס, וואָס האָבן געוועלטיקט איבער די פאַרשפּרייטע און צעזייטע יידן.

פאַרשטייט זיך, אַז עס איז גאָר וויכטיק אויפצוקלערן די סודות וואָס האָבן דערמעגלעכט דעם קיום און המשך אין אַזאַ פיינטלעכער וועלט, אָבער מיר מוזן אויך קלאָר מאַכן אויף אַ ראַציאָנעלן אופן די סיבות, וואָס האָבן געשאַפן די פאַרסמטע אַמאָספער און פיינטשאַפט, וואָס האָבן זיך אויסגעדריקט אין אַ בלוטיקע קייט פון רויב און מאָרד.

פאַקטיש ווייסט אַ יעדער ייד, אַז זי דאָזיקע סיבות ליגן אין אַנטיסעמיטיזם. אָבער דאָ הייבן זיך אָן די חלוקי דעות: ווער איז שולדיק אין דער אַנטוויקלונג פון אַנטיסעמיטיזם?

די גוים, און אויך געוויסע יידן פון פאַרשידענע שאַטירונגען האַלטן, אַז די יידן אַליין טראָגן אין זיך די באַקטעריעס פון אַנטיסעמיטיזם. אַ טייל באַהויפּטן, אַז די רייכע יידן, וואָס וווינען אין די לוקסוס־הייזער אין די שיינע שטאָט־קוואַרטאַלן, שאַפן קנאה און דאָס איז די סיבה פון אַנטיסעמיטיזם. (פאַראַן יידן, וואָס שטיצן דעם אַרגומענט). פון דער צווייטער זייט ווייסט עס יעדער, אַז ווען די אָרעמע יידן האָבן געוווינט אין „סלאָמס", אין די ענגע שמוציקע הינטערגעסלעך, איז דער גויאישער אַרגומענט געווען, אַז די דאָזיקע יידן טראָגן אין זיך די קערענדלעך פון רעוואָלוציעס, וועמעס ציל איז צו צעשטערן די קריסטלעכע געזעלשאַפט. די אַסימילאַנטן אין פוילן האָבן געגלויבט, אַז די יידן אין קאַפּטאַנעס מיט לאַנגע פאות, מיט זייער יידישן „זשאַרגאָן" שאַפן דעם אַנטיסעמיטיזם. דער אמת איז, אַז די אייראָפּעיש געקליידעטע, דייטש און פראַנצויזיש רעדנדיקע יידן זענען געווען נאָך מער פאַרהאַסט ביי די אַנטיסעמיטן.

דער טרויעריקער אמת איז, אַז אַנטיסעמיטיזם האָט קיין שום שייכות נישט מיט דעם יידישן לעבנס־שטייגער און מיט דער יידישער אויפפירונג. (דאָס איז אַ היסטאָרישער פאַקט, וואָס דווקא היינט טאָרן אים יידן נישט פאַרגעסן).

די געשיכטע פון אַנטיסעמיטיזם שטעלט צו באַווייזן פאַר דער דאָזיקער טעזע.

אין דער צייט ווערן די רוימער האָבן שווער געבלוטיקט אין די לאַנגע מלחמות קעגן דער יידישער מדינה, האָבן שוין עקזיסטירט צאָלרייכע און ברייט פאַרצווייגטע יידישע קיהלות אין דער רוימישער אימפּעריע (איינשליסלעך רוים). אָבער די רוימער האָבן די דאָזיקע יידן נישט געטשעפּעט און נישט פאַרפאָלגט.

ווען די בר כוכבא אויפשטענדלער האָבן מאַסאַקרירט די רוימישע זעלנער אין פּאַלעסטינע, האָט דער בלוטיקער האַדריאַן פאַרטיידיקט די רעכט פון די יידן און קיינמאָל נישט באַגרענעצט זייערע פּאָליטישע און ציווילע רעכט (זע מ. דימאָנט „דהי אינדעסטראַקטעבל דזשוס", זייט 133).

נישט געווען קיין אַנטיסעמיטיזם.

אמת, עס זענען געווען איינצעלע אינטעלעקטואַלן, וואָס האָבן פיינט געהאַט די יידן. דער היסטאָריקער טאַציטוס, אָדער דער פילאָסאָף סענעקאַ, וואָס אים האָבן געשטאָכן די שבת־ליכטלעך אין די שיינע הייזער פון רוים. ער האָט מורא געהאַט, אַז דער שבת־רו טאָג וועט צעשטערן די רוימישע געזעלשאַפטלעכע אָרדנונג.

די דאָזיקע אינטעלעקטואַלן האָבן נישט געהאַט קיין שום איינפלוס, ווייל זיי האָבן נישט געהאַט קיין באַזע, קיין אַפּאַראַט צו באַאיינפלוסן די געזעלשאַפט. עס האָבן דעמאָלט נישט עקזיסטירט די מאַסן מעדיא צו פאַרשפּרייטן זייער שנאה.

דער צושטאַנד פון גלייכבאַרעכטיקונג און פולער טאָלעראַנץ האָט זיך געענדערט כמעט ווי איבערנאַכט אין פערטן יאָרהונדערט, ווען די קריסטלעכע קירכע איז געקומען צו דער מאַכט אין רוים. דאָס איז געווען די קריסטלעכע קירכע מיט איר פאַרצווייגטער באַזע, וואָס האָט באַרויבט די יידן פון זייער בירגערשאַפט און פון

לייכטערן אויסוועג פון דער סיטואַציע. אָנשטאָט ממשותדיקע הילף — האָבן זיי אויסגעקליבן דעם וועג פון פּאָליטישע דעקלאַראַציעס, וועלכע פאַרפליכטן זיי גופא און זייערע לענדער צו — גאָרנישט.

פיר סאָציאַליסטישע פּרעמיערן אין אייראָפּע האָבן אַרויסגעוויזן זייער פאַרשטענדעניש פאַר מענטשלעכע לײַדן, דורך אָנערקענען אַן אָרגאַניזאַציע — די פּ.ל.אָ., וואָס איר הויפּט־ציל איז צעשטערונג און פאַרניכטונג פון מענטשלעכע לעבנס; פון אַ מדינה, ווו סאָציאַליסטישע אידייען זענען פאַרווירקלעכט געוואָרן אין טאָג־טעגלעכן לעבן.

דאָס זענען: קרייסקי — אין עסטרייך; מיטעראַן — אין פראַנקרייך; פּאַפּאַנדרעו — אין גריכנלאַנד, און גאָנזאַלעס — אין שפּאַניע.

פון אונדזער יידישער דערפאַרונג ווייסן מיר, אַז יידן ווערן אומעטום אידענטיפיצירט מיט מדינת ישראל — צי זיי ווילן עס יאָ, אָדער זיי ווילן עס נישט. די באַפעלקערונג אין די לענדער נעמען אויף די אָנערקענונג פון דער פּ.ל.אָ. ווי אַ סיגנאַל, אַז מדינת ישראל טראָגט די שולד און במילא זענען אויך די דאָרטיקע יידן פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער לאַגע פון די פּאַלעסטינער פּליטים.

דעם רעזולטאַט האָבן מיר געזען אין די אַנטי־יידישע איבערפאַלן אין בעלגיע; עסטרייך; פראַנקרייך און איליע.

צוערשט האָט די ביטערע אַנטוישונג געטראָפן די יידישע קאָמוניסטן, ווען זיי האָבן קאָנפראָנטירט די ווירקלעכקייט, אַז אונטער אַ קאָמוניסטישן רעזשים ווערן יידן פונקט אַזוי פאַרפאָלגט, ווי אונטער אַ צאַרישן; אַז פּאָגראָמשטשיקעס אין אַ קאָמוניסטיש פּוילן שטייען נישט אָפּ פון די פּאָגראָמשטשיקעס פון אַ סאַנאַציע־פּוילן, מיט איר האַלב־פאַשיסטישן רעזשים.

אַצינד שטייען יידישע סאָציאַליסטן און פרעגן זיך די פראַגע פון רוימישן אימפּעראַטאָר יוליוס צעזאַר, ווען ער האָט צווישן די פאַרשווערער דערזען זיין בעסטן פריינד ברוטוס:

— דו אויך — ברוטוס?!

וואָס פאַראַ ווערט האָט עס פאַר די דאָזיקע אייראָפּעישע סאָציאַליסטן, אַז דעם בעסטן אַרגומענט פאַר דער דורכפירבאַרקייט פון דער סאָציאַליסטישער אידיי אין לעבן האָבן געגעבן די פרייוויליקע קיבוצים אין ישראל; די פאַרצווייגטע סאָציאַלע טעטיקייט פון דער הסתדרות; פרייער פאַר אַנדערע האָבן יידן באַוויזן, אַז סאָציאַליזם קאָן פאַרווירקלעכט ווערן.

צום באַדויערן זענען פּראָלעטאַרישער אינטערנאַציאָנאַליזם; קאָסמאָפּאָליטיזם געבליבן שיינע לאָזונגען צו באַצירן אַ וואַנט אין אַ פּאַרטיי־לאָקאַל.

מ. א.

פאַרן אינהאַלט פון די אַרטיקלען
זענען פאַראַנטוואָרטלעך
די מחברים גופא.

ד"ר. מ. פערשטענדיק

„אונדזער שטעטל ברענט"...

(אַ בינטל געדאַנקען)

מרדכי געבירטיג האָט באַוויינט נישט נאָר דעם פּאָגראָם אין פּזשיטיק. רעטראָספּעקטיוו מוז מען אָפּשאַצן, אַז דער פאָלקס־דיכטער האָט אין זיין ליד „אונדזער שטעטל ברענט" באַוויינט און באַקלאָגט דעם אונטערגאַנג פון אַ תקופה. אַ תקופה, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַזוי פיל האָפענונגען.

די באַלפור־דעקלאַראַציע. דאָס אָנפאַרטרויען ענגלאַנד דעם מאַנדאַט צו פאַרזיכערן פאַר די יידן א היימלאַנד — ארץ־ישראל. דער ווערסאַלער טראַקטאַט, וואָס האָט געצוווּנגען די ניי־אַנטשטאַנענע מדינות אָנצונעמען אַ קאָנסטיטוציאָנעלע פאַרפליכטונג צו פאַרזיכערן גלייכבאַרעכטיקונג פאַר די מינדערהייטן אין די דאָזיקע לענדער. גלייכצייטיק איז אויך גאַראַנטירט געוואָרן די נאַציאָנאַלע מינדערהייט־רעכט פאַר די יידן אין די דאָזיקע לענדער, פאָרזעצן און ווייטער אַנטוויקלען די אייגענע קולטור.

אמת, די אָרעמקייט פון די יידן אין שטעטל איז געווען גרויס, אָבער אויך דער עקאָנאָמישער לעבנס־ניוואָ פון די ברייטע קריסטלעכע מאַסן איז געווען נידעריק און אָרעם. אמת, אַז די פּראָקלאַמירונג פון פּוילנס זעלבשטענדיקייט איז באַגלייט געוואָרן מיט פּאָגראָמען, אָבער יידן האָבן געגלויבט, אַז דאָס זענען געווען די חבלי־לידה פון דער נייער פּוילישער רעפּובליק, ווו אַלע יידן וועלן לעבן בשלום ושלוה.

די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד, וואָס האָט באַזייטיקט דעם שוואַרץ־מאה'דיקן צאַרישן רעזשים, האָט געעפנט נייע האָריזאָנטן פאַר די מיליאָנען רוסישע יידן. די צוקונפט פאַר די רוסישע יידן אין דעם סאָציאַליסטישן גן־עדן האָט זיך אויסגעדאַכט איז וווּנדערבאַר אָפּטימיסטיש: פולע גלייכבאַרעכטיקונג, אַ יידיש־שולוועזן, יידישע פאַרלאַגן, יידיש טעאַטער, יידישע שרייבער, יידישע אַקטיאָרן — אַלץ אויפן חשבון פון דער סאָציאַליסטישער מדינה.

אין 1938 האָט מרדכי געבירטיג געפילט, אַז אונדזער „שטעטל ברענט". די גרויסע האָפענונגען האָבן זיך אַרויסגעוויזן, ווי טרויעריקע, געפּלאַצטע אילוזיעס.

די קריסטאַל־נאַכט, קאָנצענטראַציע־לאַגערן אין דעם לאַנד פון דיכטער און פילאָסאָפן, זבאָנשין; פּזשיטיק. יידישע פּליטים האָבן זיך געוואַלגערט אויף ימים און יבשות צו געפינען אַן אָפענע גרענעץ. פאַרשטייער פון צוויי און דרייסיק מדינות (מיט אַמעריקע בראש) האָבן זיך פאַרזאַמלט אין עוויאַן צו זוכן אַ מקום מקלט פאַר די יידישע פּליטים, אָבער קיין לאַנד איז נישט געווען גרייט צו העלפן (אויסטראַליעס דעלעגאַט האָט דערקלערט:

מעלבורנער בלעטער

ליטעראַריש־געזעלשאַפטלעכע אויסגאַבע

אַדרעס פון רעדאַקציע: "KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia.

נאָוועמבער־דעצעמבער 1982 | נומער 5 (34) | מעלבורן — אויסטראַליע

ET TU BRUTE!

די אידיי האָט אויפגעהערט צו זיין דער באַראָמעטער פון פּאָליטיק. די זעלבע ווילער, וואָס האָבן נעכטן געבראַכט צו דער מאַכט אַ רעאַקציאָנערע, אָדער ליבעראַלע רעגירונג — קאָנען ביי די נאָענטסטע וואַלן אויסווילן אַ לייבאָר, אָדער סאָציאַליסטישע רעגירונג.

מען קאָן נישט באַהויפּטן, אַז אין משך פון די 3 יאָר פון דער קאַדענץ פון דער בורזשואַז־מיטל־קלאַס־רעגירונג זענען די מאַסן מיט אַ מאָל באַוווּסטזיניק געוואָרן און געשטימט סאָציאַליסטיש.

דערציען אַ פּאָלק, אָדער אַ באַפעלקערונג צו פּאָליטישער רייפקייט קאָן געדויערן אַן אייביקייט און זיך פאַרענדיקן מיט אַ דורכפאַל. מחמת אידייען פאַרלאַנגען אַ גרייטקייט צו אָפּזאָגן זיך פון געוויסע באַקוועמלעכקייטן לטובת דעם כלל און דערויף זענען בלויז פעאיק יחידים.

אויפן באַראָמעטער פון פּאָליטיק — דאַרף מען דעריבער אָננעמען — ווירקט די עקאָנאָמישע אַטמאָספער פון אַ לאַנד, און די פעאיקייט פון דער רעגירונג די דאָזיקע אַטמאָספער צו שאַפן.

וואַלן קאָן מען געווינען מיט לאָזונגען, אָבער צו באַרעכטיקן דעם צוטרוי פון ווילער, פאָדערן זיך מעשים און דעריבער איז תמיד דאָ אַ תהום צווישן אידעאַליזם און רעאַל־פּאָליטיק.

אין אָט דער פּאָליטישער ראַם פּאַסן זיך ייִדן נישט אַריין.

לעבנדיק ווי אַ מינדערהייט צווישן פעלקער (ביישפּיל: מזרח־איראָפּע) האָבן זיך ייִדישע סימפּאַטיעס אָריענטירט לויט די אידייאישע ליניעס פון די עקזיסטירנדיקע לאַנדפּאַרטייען, וועלכע האָבן געקעמפט פאַר מאַכט.

ייִדן האָבן זיך געפונען צווישן די אַקטיווע טרעגער פון סאָציאַלע אידייען, ווו יושר און ערלעכקייט, באַציאונג פון מענטש צו מענטש — זענען געווען דער הויפּטמאָטיוו.

אַפילו די באַזיגטע פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט געלייגט איר שטעמפּל אויף די קאָנסטיטוציעס פון די אייראָפּעישע פעלקער מיט די לאָזונגען פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערלעכקייט — פון וועלכע עס האָבן אין פאַרשידענע צייטן גענאָסן אויך ייִדן — הגם ס'האָט געדויערט צוויי יאָר צו איבערצייגן די רעוואָלוציאָנערע פאָרשטייער פון פראַנצויזישן פּאָלק, אַז דאָס איז אויך די אויפגאַבע פון דער רעוואָלוציע.

אין ייִדישן באַוווּסטזיין האָט זיך זינט דאַן אויסגעבילדעט דער באַגריף, אַז נאָר אַ סאָציאַל־יושרדיקע אָרדנונג קאָן פאַרזיכערן די רעכט פון ייִדן ווי בירגער און ווי ייִדן.

אויפן דאָזיקן פּרינציפּ האָט זיך געשטיצט די ייִדישע סאָציאַליסטישע באַוועגונג. און דאָס איז געווען דער הויפּט־אַרגומענט, פאַר וואָס ייִדן דאַרפן זיך אַקטיוו באַטייליקן אין דער טעטיקייט פון סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן לאַגער.

מען דאַרף מודה זיין: סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין די אייראָפּעישע לענדער האָבן אַרויסגעוויזן מיטלייד, באַציאונג, פאַרשטענדעניש און הילף־גרייטקייט פאַר ייִדן און זייערע פּראָבלעמען, איבערהויפּט אין פאַלן פון אַנטיסעמיטישע פאַרפאָלגונגען אָדער שיקאַנעס.

ווי אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט האָבן ייִדן געפילט, אַז זייער זיכערקייט, זייער בירגער־רעכט, זייער עצם־עקזיסטענץ קאָן זיך באַזירן נאָר אויף די דאָזיקע פּאַרטייען.

עס האָט בכלל אויסגעזען אומגלויבלעך, אַז אַ סאָציאַליסט זאָל האָבן אַנטי־ייִדישע פאָראורטיילן. דאָס האָט מען דערוואַרט פון רעאַקציאָנער־בורזשואַזן לאַגער.

מיט דער אַנטשטייאונג פון מדינת ישראל האָט זיך די באַציאונג פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען צו ייִדן געענדערט און באַקומען איר אויסדרוק דורך אינטערפּרעטירן די פּאַלעסטינער פראַגע.

עס איז נאַטירלעך, אַז סאָציאַליסטן זאָלן האָבן פאַרשטענדעניש פאַר פּליטים, וועלכע האָבן פאַרלוירן זייערע היימען; פאַר אויסגעוואָרצלטע, וועלכע זוכן זייער אייגענע נאַציאָנאַלע אידענטיטעט. פאַר פּליטים, וועלכע זענען קרבנות פון אַ פּאָליטיש־מיליטערישער סיטואַציע אויף וועלכער זיי קאָנען קיין השפּעה נישט האָבן.

די דאָזיקע סאָציאַליסטן זענען פּרעמיערן, פירער פון רעגירונגען. צו זייער דיספּאָזיציע זענען דאָ גענוג מיטלען צו דערמעגלעכן די פּליטים אייַנגלידערן אין אַ נאָרמאַלער געזעלשאַפט ווי פּראָדוקטיווע מענטשן. זיי פאַרמאָגן גענוג מיטלען און וועגן, ווי אַזוי די דאָזיקע פּליטים צו העלפן, לויט די פּרינציפּן פון זייער סאָציאַליסטישן גלויבן.

די סאָציאַליסטישע פּרעמיערן האָבן אָבער געפונען אַ

די האַרציקסטע ברכות
אונדזער טייערן

מאַן און פּאָטער

בנימין ווייסמאַן

צו זיין 75־יאָריקן געבוירן־יאָר

מיר ווינטשן דיר נאָך לאַנגע געזונטע יאָרן
מיט אונדז אַלעמען

**פרוי, טעכטער
און אייניקלעך**

Lanes Swim Suit
Co. Pty. Ltd.

MARTIN LANE, Managing Director
Commissioner for taking Declarations &
Affidavits under the Act of 1958

**430-444 BRUNSWICK STREET
FITZROY, VIC. 3065
PHONE 419 1946
417 2341**

אונדזערע לייענערס און פריינד פון „קדימה"
שיקן מיר איבער האַרציקע ברכות

צום נייעם יאָר 1983.

זאָל דאָס זיין אַ יאָר פון שלום.

„מעלבורנער בלעטער"

די ביוראָ פון „קדימה" וועט זיין געשלאָסן
פון 24טן דעצעמבער 1982
ביזן 20טן יאַנואַר 1983

★

די „קדימה"־ביבליאָטעק וועט זיין פאַרמאַכט
פון 19טן דעצעמבער 1982.
זי עפנט זיך זונטיק, דעם
6טן פעברואַר 1983.

ISSN 0155-0128

מעלבורנער בלעטער

אינהאלט:

מ. א. — ET TU BRUTE 1

דר. מ. פערשטענדיק — „אונדזער שטעטל ברענט" 2

י. קאַפּע — צווישן טרוים און ווירקלעכקייט 6

וו. יאַבלאָנסקי — חורבן-מוזעאום 8

שלום ג. — געשיכטלעכע לעקציעס: צום געדענקען? צום פארגעסן? . 9

אריה ליפשיץ — די ישראלדיקע ווירקלעכקייט און די העברעישע ליטעראַטור 11

דוד טאָקער — אַ נדר (ליד) 12

י. מ. לעווין — יידן פון עקלאַנד סטריט; ליכט — (פּאָעמען) 13

דר. אליהו שולמאַן — קריטישע עסייען פון איציק מאַנגער 14

מגר בן-ציון פעלדשוה — די פילאָסאָפיע פון עקזיסטענץ 16

הערשל באַכראַך — דער שפּאַנישער אויפשטאַנד און די יידישע לייענער אין פוילן (זכרונות) 18

י. ראָזענבערג — אין קרעטשמע (פּאָעמע) 20

ד"ר א. ווײַנריב — אַ קולטור יום-טוב אין סידנעי 21

מעם — פאַרבײַגייענדיק 24

ש. בענעט — לאָקאַלע קאָמענטאַרן 26

פרייז פון נומער $1.50

ארויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבורן, אויסטראַליע

מעלבורן נר. 5 (34) נאָוועמבער-דעצעמבער 1982